

Zdravotně
sociální fakulta
Faculty of Health
and Social Sciences

Jihočeská univerzita
v Českých Budějovicích
University of South Bohemia
in České Budějovice

Podpora rodin v krizové situaci rozvodu či rozchodu

DIPLOMOVÁ PRÁCE

Studijní program:

MANAGEMENT SOCIÁLNÍ PRÁCE V ORGANIZACÍCH

Autor: Bc. Klaudie Němečková

Vedoucí práce: Mgr. Ing. Renata Švestková, Ph.D.

České Budějovice 2022

Prohlášení

Prohlašuji, že svoji diplomovou práci s názvem „**Podpora rodin v krizové situaci rozvodu či rozchodu**“ jsem vypracovala samostatně pouze s použitím pramenů v seznamu citované literatury.

Prohlašuji, že v souladu s § 47b zákona č. 111/1998 Sb. v platném znění souhlasím se zveřejněním své diplomové práce, a to v nezkrácené podobě elektronickou cestou ve veřejně přístupné části databáze STAG provozované Jihočeskou univerzitou v Českých Budějovicích na jejích internetových stránkách, a to se zachováním mého autorského práva k odevzdanému textu této kvalifikační práce. Souhlasím dále s tím, aby toutéž elektronickou cestou byly v souladu s uvedeným ustanovením zákona č. 111/1998 Sb. zveřejněny posudky školitele a oponentů práce i záznam o průběhu a výsledku obhajoby diplomové práce. Rovněž souhlasím s porovnáním textu mé diplomové práce s databází kvalifikačních prací Theses.cz provozovanou Národním registrem vysokoškolských kvalifikačních prací a systémem na odhalování plagiátů.

V Českých Budějovicích dne 9.5. 2022

.....

Bc. Klauďie Němečková

Poděkování

Touto cestou bych ráda poděkovala Mgr. Ing. Renatě Švestkové, Ph.D. za odborné vedení mé diplomové práce, cenné rady a čas. Dále poděkování patří všem účastníkům mého výzkumu, kteří mi poskytli podnětné informace a těm, kteří mě podporovali po dobu studia. V neposlední řadě děkuji všem pedagogům, kteří přispívali v průběhu studia k mému rozvoji.

Podpora rodin v krizové situaci rozvodu či rozchodu

Abstrakt

Rodina ve společenské kontextu plní určité funkce. Pokud však nastane rozpad rodiny rozvodem či rozchodem, pro rodiče, děti ale i širší rodinu to ve většině případů znamená velkou změnu a jiné uspořádání budoucnosti. V polovině rozvodů v České republice přihlíží rozpadu rodiny nezletilé děti, kteří jsou přímo či nepřímo zapojeni do krizové situace rozvodu či rozchodu svých rodičů.

Diplomová práce na téma Podpora rodin v krizové situaci rozvodu či rozchodu pojednává o procesu rozvodu v kontextu legislativní vymezení, jako je i role soudu v procesu rozvodu či postavení dítěte v soudním řízení. Dále se teoretická část práce zabývá dopady rozpadu rodin, tedy tím, co by měli rodiče vědět, že s rozvodem či rozchodem souvisí. Vymezení standartního postupu a interdisciplinární spolupráce při rozvodu či rozchodu seznamuje s jejich rozdíly, specifiky práce a postavení jednotlivých odborníků, kteří intervnují rodiny v této situaci. Poslední část se zaměřuje na vliv COVID-19 na rozpad rodiny.

Tato práce si klade hned několik cílů. Stěžejním cílem je poskytnout ucelené informace o rozvodu či rozchodu rodin a odbornících, na které se mohou nejen rodiče obrátit. Dalšími cíli je zjistit, jak jsou rodiče v období rozvodu či rozchodu spokojeni s podporou a pomocí intervenujících odborných organizací či institucí. Posledními cíli je zjistit jak odborníci z odborných organizací či institucí pracují s rodinami v tomto období a jaké nástroje využívají k dohodě rodičů, dále najít důkazy založené na praxi, které mohou být využity při práci s rodinami.

Výzkum byl realizován kvalitativním šetřením, k analýze výsledků bylo použito otevřené kódování a dále byla data zpracována v softwarovém programu ATLAS.ti, ve kterém byly vytvořeny grafické výstupy.

Analýzou a interpretací získaných dat bylo zjištěno, jaké potřeby mají rodiče v období rozvodu či rozchodu, dále že intervenující organizace předávají rodinám potřebnou podporu, kterou rodiny hodnotí za velmi důležitou. Jsou však oblasti podpory, které rodiče vnímají za nedostatečné či absentující. Práce s rodinami se liší dle kompetencí odborníků, avšak řada z nich využívá při práci s klienty i jiné nástroje podpory vedoucí k dohodě rodičů. Výsledky

také poukazují na nejednotnost práce odborníků, zapojení duplikátních organizací a nedostatečnou kontinuitu podpory.

Tato práce by mohla být přínosem pro rodiče, pro své ucelené informace a vymezení kompetencí jednotlivých odborníků. Dále by práce mohla být přínosem pro odborníky, kteří mohou využít výpovědi rodin ve své klientské praxi.

Klíčová slova

Intervence rodin; dohoda; rodina; rozpad rodiny; dopady rozvodu,

Support for Families in a Crisis Situation of Divorce or Separation

Abstract

In a social context, the family performs several functions. However, if it breaks down either by separation or divorce, in most cases it means a big change not only for parents and children, but also for the extended family.

In the Czech Republic, half of divorces are watched by minor children. These children are either directly or indirectly involved in a crisis situation that concerns the separation or divorce of the parents.

The diploma thesis, the title of which is *Support for Families in a Crisis Situation of Divorce or Separation* deals with the process of divorce in the legislative context.

The theoretical part deals with the effects of family breakdown. Parents should know what the divorce or separation is about.

In the thesis there are definitions of the standard procedure and interdisciplinary cooperation in divorce or separation. It shows their differences, the specifics of work and the position of individual professionals who intervene in families in these situations.

The last part focuses on the impact of COVID-19 on family breakdown.

This diploma thesis has several goals. The main goal is to provide comprehensive information on divorce or family separation. Furthermore, information about experts, who can be contacted not only by parents.

Another goal is to find out how satisfied parents are during the divorce or separation with the support and help of the intervening professional organizations or institutions. The last goals are to find out how experts from these organizations or institutions work with the families during this period and find evidence based on practice that can be used when working with families.

The research was conducted on the basis of a qualitative survey. The data were processed in the software program ATLAS.ti, in which graphic outputs were created.

The analysis and interpretation of the obtained data revealed the needs of the parents in the period of divorce or separation and also that the intervening organizations provide the families with the necessary support, which the families consider to be very important.

However, there are also areas of support that parents consider insufficient or missing. Working with families depends on the competencies of the experts, but many of them use other support tools for parents' arrangements when they work with the clients. The results also point to

inconsistent work by experts, involvement of duplicate organizations and insufficient continuity of support.

Thanks to its comprehensive information and the definition of the competencies of individual experts, this diploma thesis could be beneficial for parents. Furthermore, this work could be beneficial for professionals who can use the answers of families in their client practice.

Key words

family intervention; agreement; parents; family breakdown; divorce

Obsah

1	Nejlepší zájem dítěte v kontextu legislativy	11
1.1	Rodinné právo a mezinárodní a vnitrostátní právo	11
1.2	Role soudu v procesu rozvodu	14
1.3	Postavení dítěte v soudním řízení	15
2	Trnitá cesta k rozvodu/rozchodu	16
2.1	Když nastává krize	16
2.2	Co je důležité vědět, než dojde k rozvodu/rozchodu?.....	18
2.2.1	Otázka volby typu péče o dítě.....	18
2.2.2	Dopady rozvodu/rozchodu na kvalitu života dítěte	19
2.2.3	Ekonomické důsledky rozvodu/ rozchodu.....	20
2.2.4	Rozvod – psychologická a sociální sféra života jedince.....	21
2.2.5	Genderová strukturace důsledků rozvodu/rozchodu.....	21
3	Standardní postup versus interdisciplinární spolupráce.....	23
3.1	Advokáti	25
3.2	OSPOD.....	26
3.3	Pomáhající profese	29
3.3.1	Psycholog.....	29
3.3.2	Mediace.....	29
3.4	Soud a soudní znalec	30
3.5	Forenzní sociální pracovník	31
4	Vliv COVID-19 na rozpad rodiny	32
5	Cíl práce	34
6	Metodika	35
6.1	Charakteristika vybraného souboru.....	36
6.2	Etika výzkumu	36

6.3	Proces sběru dat.....	37
7	Výsledky	38
7.1	Kategorizace získaných dat.....	38
7.1.1	Nedostatečná psychologická podpora.....	54
8	Praxe založená na důkazech.....	72
8.1	Formulace základní otázky	72
8.2	Cíle evidence based.....	72
8.3	Hledání důkazů.....	72
8.4	Vybrané důkazy	74
8.5	Kritické zhodnocení nalezených prací	76
8.6	Výběr a aplikace vhodné interpretace	76
8.7	Evaluační a zpětná vazba.....	77
9	Diskuze	78
10	Závěr.....	85
11	Seznam použitých zdrojů	87
12	Seznam tabulek, schémat, obrázků, grafů	94
12.1	Schéma	94
12.2	Tabulka.....	94
12.3	Obrázek	94
12.4	Graf	94
13	Seznam zkratk	95
14	Přílohy	96

Úvod

Rozvod není brán jako mimořádná situace, kterou prochází rodiny výjimečně. Jde však o krizovou situaci, která může mít dopady na kvalitu života rodičů a jejich dětí. I když v prvotní fázi struktury této práce se obsah a cíle práce soustředily na vliv rozvodu na děti, účastí v kurzu pro rozcházející se a rozvádějící se rodiče se moje pozornost zaměřila na prožívání a dopady rozvodu na rodiče. Jsem toho názoru, že pokud není v pořádku rodič, nemůže být ani jeho dítě. Důležitým důvodem, který mne vedl k výběru tohoto tématu „Podpora rodin v krizové situaci rozvodu či rozchodu“, je fakt, že existuje mnoho intervenujících organizací, kteří se zapojují do podpory rodiny k dohodě, avšak studie zaměřující se na dopady rozvodu ukazují, že rozvod má zásadní vliv na psychickou stránku rodičů a dětí, tak na vznik rizikového chování.

Každá rodina je individuální, stejně tak každý proces, kde se jedná o otázkách péče o dítě, má svá specifika. Neexistuje tedy jednotný recept na to, jak pracovat s rodinou v období rozvodu či rozchodu, jací odborníci mají s rodinami pracovat. Základním kamenem pro rodiny v rozvodu je OSPOD, který hájí zájmy dítěte před soudem. Další možnosti podpory a pomoci by měli být zapojeny dle potřeb rodiny.

Značnou oporou pro zpracování této práce mi byl samotný kurz „Rozchodem rodina nekončí“, kde jsem každý týden, po dobu osmi týdnů, poslouchala reálné příběhy rodičů, pro které byl kurz prostředkem, pro odpovědi na jimi doposud nezodpovězené otázky. Má diplomová práce kromě teoretického vymezení přináší praktický pohled na podporu a pomoc rodinám v období rozvodu nebo rozchodu. Samotná praktická část se pro objektivní pohled zaobírá jak vnímáním podpory pohledem rodičů, tak samotné práci odborníků z řad advokátů, mediátorů, kolizních pracovníků na OSPOD a sociálních pracovníků v krizovém centru, kteří intervnují rodiny v období rozvodu či rozchodu. V neposlední řadě praktická část přináší důkazy založené na praxi, jako zdroj možností implementace k podpoře rodin v této krizové situaci.

1 Nejlepší zájem dítěte v kontextu legislativy

Pro zdravý vývoj dítěte je důležitá socializace v rámci rodiny a jedním ze zásadních principů rodinného práva je princip nejlepšího zájmu dítěte. V České republice bylo v roce 2020 rozvedeno celkem 21 734 manželství, a v 59 % tomuto zásadnímu rozhodnutí přihlíželi nezletilé děti. Podle Statistického úřadu, přihlíželo rozvodu rodičů pouze za rok 2019 22 603 nezletilých dětí (Český statistický úřad, 2021). I když nám Český statistický úřad nabízí údaje o počtu rozvodů, které zpracovává na základě dat (formulář Hlášení o rozvodu) od samotných soudců (Novotný, Syrůčková et al., 2014), nemůžeme jej brát z pohledu hájení zájmu dítěte za pouhý zdroj informací. V posledních dekádách vzrůstá trend nesezdaného partnerství, mající společné dítě, kde je garance ochrany zájmu dítěte, z pohledu právní úpravy, odlišná od právní úpravy rozvodu manželství. Nesezdání partneři se na soud obracet nemusí, pokud se vzájemně dohodnou, jak budou pečovat o své dítě/děti. Z tohoto důvodu nedokážeme s přesností říct, kolik dětí zažívá rozpad vztahu matky a otce (Kuchařová, Batvíková, Höhne et al., 2020).

1.1 Rodinné právo a mezinárodní a vnitrostátní právo

Rodinné právo upravuje práva a povinnosti osob, které vystupují v rodině v určitých rolích. Jde zejména o úpravu práv a povinností:

- mezi manželi,
- mezi rodiči a dětmi,
- mezi dětmi a dalšími osobami, které nahrazují či doplňují funkci rodičů (Polišenská, Feberová, Stuchlík, 2017).

V návaznosti s vymezením rodinného práva je podstatné charakterizovat jeho prameny. S ohledem na hierarchické uspořádání právních norem, je Listina základních práv a svobod právní normou s největší právní silou. Ta mimo vymezení rámce ústavní ochrany rodiny a rodičovství, zdůrazňuje rovnoprávnost dětí narozených v manželství i mimo něj, dále právo dětí na rodičovskou výchovu a péči. V rámci mezinárodních smluv, s nimiž Parlament České republiky vyslovil souhlas ratifikace, řadíme v kontextu rodinného práva především Úmluvu o právech dětí (dále jen Úmluva), která doplňuje další mezinárodní dokumenty týkající se lidských práv. Ta zavazuje povinnost státům, které

jsou smluvní stranou Úmluvy, že zájem dítěte musí být předním aspektem při jakékoli činnosti týkající se dětí, dále se státy zavazují zajistit dítěti takovou ochranu a péči, která je nezbytná pro jeho blaho a zároveň je brán ohled na práva a povinnosti rodičů. Dále musí být deklarováno zabezpečení z řad institucí, služeb a zařízení odpovědné za péči a ochranu dětí dle standardů stanovených kompetentními úřady (Úmluva o právech dětí, 2016). Česká republika zabezpečuje tuto skutečnost orgánem sociálně-právní ochrany dětí dle zákona č. 359/ 1999 Sb., který se řídí dle standardů kvality sociálně-právní ochrany (MPSV, 2014). Čl. 9 Úmluvy dále vymezuje povinnost smluvním státům, zajistit dítěti pravidelné osobní setkávání s oběma rodiči, nikoli v případě rozporu se zájmem dítěte (například zjištění zneužívání či zanedbávání dítěte). Právo setkávání dětí s rodiči nalezneme v české úpravě v zákoně č. 89/ 2012 Sb., občanská zákoník. Úmluva také myslí na postavení dítěte při soudním či správním řízení. Dítě, které je schopné formulovat své vlastní názory v záležitostech, které se jej dotýkají, dle Čl. 2 Úmluvy, má dítě právo být vyslyšeno buď přímo nebo prostřednictvím zástupce či příslušného orgánu (Úmluva o právech dětí, 2016). Dítě je podle české legislativy vyslyšeno či zastupováno prostřednictvím tzv. kolizního pracovníka, vymezeném v zákoně č. 359/ 1999 Sb., o sociálně-právní ochraně dětí. Mezi další podstatné mezinárodní úmluvy, jimiž je Česká republika vázaná, řadíme:

- Úmluva o uznání a vykonatelnosti rozhodnutí o vyživovací povinnosti k dětem (Vyhláška č. 14/ 1974 Sb.)
- Úmluva o ochraně dětí ve spolupráci při mezinárodním osvojení (sdělení MV č. 43/ 2000 Sb. m.s.)
- Evropská úmluva o osvojení dětí (sdělení MZC č. 132/ 2000 Sb. m.s.)
- Úmluva o uznání rozvodů a zrušení manželského soužití (Vyhláška č. 132/ 1998 Sb.)
- Evropská úmluva o výkonu práv dětí (sdělení MV č. 54/ 2001 Sb. m.s.) (Hrušáková, Králíčková, 2006)

V rámci vnitrostátního rodinného práva, které je v souladu s hierarchicky vyššími prameny, se jedná o již zmiňovaný zákon č. 89/ 2012 Sb., občanský zákoník (dále jen NOZ), který nahradil Zákon č. 94/ 1963 Sb., (dále novelizován zákonem č. 91/1998 Sb.) tzv. zákon o rodině (Zákon č. 89/2012 Sb.).

NOZ definuje pojem manželství a jeho skutkové události a ustanovení, mimo jiné také vznik a zánik manželství. Pokud bereme v úvahu hájení zájmu dítěte, musíme definovat rozvod a to § 755 NOZ, který jasně vymezuje zákonnou úpravu rozvodu.

1. Manželství může být rozvedeno, je-li soužití manželů hluboce, trvale a nenapravitelně rozvráceno a nelze očekávat jeho obnovení. 2. Přesto, že je soužití manželů rozvráceno, nemůže být manželství rozvedeno, byl-li by rozvod v rozporu a) se zájmem nezletilého dítěte manželů, které nenabylo plné svéprávnosti, který je dán zvláštními důvody, přičemž zájem dítěte na trvání manželství soud zjistí i dotazem u opatrovníka jmenovaného soudem pro řízení o úpravu poměrů k dítěti na dobu po rozvodu, nebo b) se zájmem manžela, který se na rozvratu porušením manželských povinností převážně nepodílel a kterému by byla rozvodem způsobena zvláště závažná újma s tím, že mimořádné okolnosti svědčí ve prospěch zachování manželství, ledaže manželé spolu již nežijí alespoň po dobu tří let. 3. Mají-li manželé nezletilé dítě, které není plně svéprávné, soud manželství nerozvede, dokud nerozhodne o poměrech dítěte v době po rozvodu manželů rodině (Zákon č. 89/2012 Sb., § 755, s. 7663).

Z této právní úpravy vyplývá, že k rozvodu manželství nedojde do té doby, dokud není nezletilé dítě svěřené do péče a nejsou upraveny vyživovací povinnosti. Dle § 906 NOZ, může soud svěřit dítě do:

- péče jednoho z rodičů,
- střídané péče,
- společné péče,
- péče jiné osoby.

Rozhodnutí svěřeni do péče je stanoveno tak, aby odpovídalo zájmu dítěte. Bere se ohled na osobnost dítěte, výchovné schopnosti rodičů, stálost prostředí, citové vazby dítěte a sourozenců, popřípadě k dalším příbuzným. Dále soud bere na vědomí, kdo o dítě doposud řádně pečoval a dbal na jeho výchovu (Zákon č. 89/ 2012 Sb.).

Dále nalezneme zakotvení rozvodu a související právní úkony v dalších zákonech, jejichž interpretace bude provázet nadcházející podkapitoly:

- Zákon č. 359/ 1999Sb., o sociálně právní ochraně dětí,
- Zákon 292/ 2013 Sb., o zvláštních řízeních soudních
- Zákon č. 99/ 1963 Sb., občanský soudní řád

1.2 Role soudu v procesu rozvodu

Manželství nemůže být dle NOZ rozvedeno bez soudního řízení. Jak již bylo zmíněno, manželství nemůže být rozvedeno, pokud by bylo v rozporu se zájmy nezletilého dítěte. Dle § 756 NOZ je zjišťována existence a příčiny rozvratu manželství, v rámci tzv. sporného rozvodu. Soud toto nezjišťuje v případě nesporného rozvodu dohodou, kdy je naplněna povaha § 757 NOZ, tedy, že se manžel připojí k návrhu druhého manžela a soud dospěje k závěru, že:

1. Manželství ke dni zahájení řízení trvalo minimálně 1 rok a manželé spolu nežijí déle než 6 měsíců.
2. Manželé, kteří jsou rodiči nezletilého dítěte, se dohodli na úpravě poměrů a soud jejich dohodu schválil.
3. Manželé se dohodli na vypořádání společného jmění manželů (písemně Dohodou o úpravě a vypořádání vzájemných poměrů), bydlení (písemně Dohodou o vypořádání společného bydlení) a výživného (písemnou Dohodou o výživném na manželku/manžela-pokud nedošlo k dohodě, dohoda se nepředkládá) (Zákon č. 89/ 2012 Sb.).

Znamená to tedy, že existují dva modely rozvodového řízení:

- a) Rozvod sporný, který zjišťuje příčiny rozvratu manželství, existenci kvalifikovaného rozvratu a podle zjištěných důkazů je manželství rozvedeno či nikoli
- b) Rozvod nesporný, dohodou, pro který je nezbytná pouze dohoda o výchově a výživě nezletilého dítěte a dohoda o majetku, bydlení a výživném.

Jednání před soudem se řídí dle právního dokumentu, který upravuje procesní pravidla občansko-právních sporů, tedy dle zákona č. 99/1963 Sb., občanský soudní řád (dále jen OSŘ), který vymezuje pravidla postupu soudu a účastníků řízení.

Co se týká průběhu občansko-právního řízení, ve smyslu opatrovnickém, je konceptualizován do určitých fází. Opatrovnické řízení začíná podáním návrhu k soudu, tzv. žalobou. Pokud se navrhovatel žaloby domnívá, že je nezbytné upravit poměry účastníků již před rozhodnutím soudu, dle §74-§77 OSŘ je nutné podat návrh na předběžné opatření, o kterém soud musí dle § 75c, odstavce 2 OSŘ rozhodnout do 7 dnů (pokud se nezletilé dítě ocitlo bez péče či je jeho život a vývoj ohrožen, musí soud rozhodnout do 24 hodin, pokud jde o ohrožení života navrhovatele, soud rozhodne do 48

hodin). Dále soud na základě žaloby zahajuje řízení, pokud se jedná o řízení ve věcech péče o dítě, k zahájení řízení dochází i bez návrhu (dle § 79-83 OSŘ) a pokud je splněna tzv. místní příslušnost soudu dle §84-§89 OSŘ. Poté dochází k samotnému řízení (Zákon č. 99/1963 Sb.).

1.3 Postavení dítěte v soudním řízení

Pokud je v soudním řízení řešeno ve věcech péče o nezaopatřené dítě, musíme si nastínit vymezení soudního řízení a roli dítěte v něm, které je upraveno v Zákoně č. 292/ 2013 Sb., o zvláštních řízeních soudních. Dle § 20, odst. 4. je uvedeno: *V řízení, jehož účastníkem je nezletilý, který je schopen pochopit situaci, soud postupuje tak, aby nezletilý dostal potřebné informace o soudním řízení a byl informován o možných důsledcích vyhovění svému názoru i důsledcích soudního rozhodnutí. Obdobnou povinnost vůči nezletilému má i jeho zákonný zástupce nebo opatrovník* (Zákon č. 292/ 2013 Sb., § 20, s. 3188).

Nezletilé dítě je v rámci opatrovnického řízení zastupováno tzv. kolizním opatrovníkem, kterým je orgán sociálně-právní ochrany dítěte v místě bydliště nezletilého dítěte. Kolizní opatrovník ochraňuje práva zájmů nezletilého dítěte s ohledem na příznivý vývoj a řádnou výchovu, ochranu oprávněných zájmů dítěte, mimo jiné i ochrany jeho jmění. Dále se sociálně-právní ochranou dětí rozumí působení, které směřuje k sanaci rodiny (Zákon č. 359/1999 Sb.). V §8, odst. 2, zákona č. 359/ 1999 Sb., o sociálně-právní ochraně dětí je vymezeno, že: *Dítě, které je schopno formulovat své vlastní názory, má právo pro účely sociálně-právní ochrany tyto názory svobodně vyjadřovat při projednávání všech záležitostí, které se ho dotýkají, a to i bez přítomnosti rodičů nebo jiných osob odpovědných za výchovu dítěte.*“ Dále dle §8, odst. 3 tohoto Zákona je vymezeno, že: *„o dítěti starším 12 let se má za to, že je schopno informaci přijmout, vytvořit si vlastní názor a tento sdělit* (Zákon č. 359/ 1999 Sb., §8, s. 7663). Jak sděluje Knetlová et al. (2017), od 12 let dítěte soud přihlíží k jeho názorům, avšak praxí již bývá, že soudy žádají kolizního pracovníka o zjištění názorů i dětí mladších 12 let. Podle autorů, zapojení dítěte do soudního řízení, napomáhá k předcházení jistého zkreslování informací, či jejich zatajování. Pokud soud vyslechl nezletilé dítě, a přesto není rozhodnuto o vymezení typu péče o dítě, může dojít na základě zákona č. 36/ 1967 Sb., o znalcích a tlumočnících ve znění pozdějších předpisů a provádějí vyhlášky č. 37/ 1967 Sb., k vyslechnutí dítěte soudním znalcem. Pro soudce je znalecký posudek klíčovým prvkem k orientaci v rodinných vztazích (Knetlová et al., 2017).

2 Trnitá cesta k rozvodu/rozchodu

Rozpad rodiny je krizovou situací, která má zásadní vliv na rodiče, děti i širší rodinu. Jde o zásadní rozhodnutí rodičů, které sebou přináší změnu životního standartu, odloučení. Informovanost rodin o dopadech rozvodu je důležitým zdrojem pro uvědomění si změn, které mohou nastat.

2.1 Když nastává krize

Cestu k rozvodu či rozchodu plynule doprovází partnerská krize, kterou posilují dané aspekty, například ztráta objektu, změna a volba. Vezmeme-li krizovou situaci rozvodu/rozchodu, kterou autoři Vodáčková et al. (2020) staví na druhé místo životních událostí a zmiňované aspekty, které s tímto obdobím mnohdy souvisí (ztráta partnera, změna finančního stavu, změna bydliště, opouštění domova dětí) zjistíme, že součet bodového hodnocení těchto událostí často překračuje hraniční sumu, kdy je míra zátěže taková, že se organismus ocitá na pomezí svých rezerv. Charakter, hloubku a dopad partnerské krize na vztah, ovlivňují mnohé aspekty. Douchová (2012) mezi nejdůležitější a nejvíce určující řadí příčiny a délku jejího trvání. Dále autorka za podstatné vnímá vývojovou fázi vztahu (Douchová, 2012). Krizová situace má z hlediska trvání určité fáze. Přední teoretik Caplan (1964) definoval fáze krizového stavu:

1. fáze: ohrožení;
2. fáze: zranitelnost a nedostatek kontroly nad danou situací;
3. fáze: předefinování krize;
4. fáze: těžká psychologická dezorganizovanost.

Poslední, tedy 4. fáze sebou přináší jisté riziko syndromu psychického ohrožení, tedy možného vzniku chronických symptomů duševních a somatických onemocnění (Caplan, 1964). Krize nemůže trvat věčně, pokud ani v této chvíli nedojde k podpoře či k řešení, stav se zdánlivě ustálí, avšak v určité chvíli a za určitých podmínek se opět objeví (Vodáčková et al., 2020). Perring-Chiello, Hutchison a Morselli (2015) publikovali výsledky studie, ve které zjistili, že většina partnerů se po rozvratu rodiny nakonec dobře adaptují. Pětina partnerů se však vyrovnávalo po psychické stránce i roky po rozpadu rodiny.

S rozvodem či rozchodem úzce souvisí existence rodičovského konfliktu. Ty, které tkví v komplikované dohodě ve věci týkající se dítěte, Rogalewiczová (2019) člení do tří časových rovin:

1. V době trvání vztahu, kdy se většinou rodiče dohodnou na řešení, které bude nejlepší pro dítě
2. V době rozcházení, což autorka vnímá jako nejproblematičtější, z důvodu obtížného oddělení partnerského a rodičovského vztahu
3. V době, kdy spolu rodiče již nežijí, kdy se jedná převážně o konflikty z důvodu obecné úpravy poměru dítěte (Rogalewiczová, 2019).

Jestliže se rodiče nejsou schopni dohodnout na základních otázkách týkající se dítěte, zasahují do práv dítěte (Holá, Westphalová, Kováčová a kol., 2014), jelikož dle Rogalewiczové (2019) je rodičovská odpovědnost výkon sociální role rodiče vůči svému dítěti, vůči kterému má rodičovskou odpovědnost. Obecně řečeno, jde o soubor práv a povinností rodičů, které spočívají v péči o dítě, a to ve vzájemné shodě obou z rodičů. Hrušáková (2006) potvrzuje toto tvrzení a dále doplňuje, že rodičovskou odpovědnost tvoří komplexní a složitý systém vztahů. Jednání v souladu s rodičovskou odpovědností taktéž vymezuje Šínová, Westphalová, Králíčková et al. (2016), tedy, že jednat rodičovsky zodpovědně znamená jednat s ohledem na blaho dítěte, dle nejlepších rodičovských schopností po citové, rozumové a volní stránce.

Rodičovské konflikty v období rozvodu či rozchodu vyvstávají dle Holé (2014) z rozdílného pohledu na svěřeni dítěte do péče a stanovení výživného. Autorka také podává informace, že konflikty se mohou taktéž týkat rozporů o tom, zda dítě podstoupí léčbu, očkování, jak bude zajištěno spojení jmění dítěte, do jaké školy bude dítě chodit či určení trvalého bydliště dítěte (Holá, Westphalová, Kováčová a kol., 2014).

Jak bude konfliktní spor mezi rodiči o dítě intenzivní, souvisí s průběhem samotného rozvodu/ rozchodu a podstatou konfliktu. Tedy zda konflikt vychází z rozdílných názorů na výkon rodičovství, či z osobní nevraživosti. Rogalewiczová (2019) člení fáze rozvodu do 6 stádií:

1. Emocionální rozchod, z důvodu vzájemné averze, ztráty důvěry např. z důvodu nevěry
2. Ekonomický rozchod, kde nastává boj o majetkové vypořádání
3. Rodičovský rozchod, během kterého je řešena otázka úpravy styku dítěte a vztahy rodičů k dětem, objevuje se strach ze ztráty dítěte a odlišné názory na uspořádání poměru k dětem
4. Právní rozvod, kde jsou řešeny právní otázky
5. Společenský rozchod, při kterém se o rozpadu vztahu dozvídá širší okolí

6. Psychický rozchod, tedy stádium vyrovnávání (Rogalewiczová, 2019).

Rozvrat rodiny může být spjatý se sporem, eventuálně s jeho postupnou deeskalací. Dle Novákové, Polákové a Churové (2019) je jednou z příčin atmosféra strachu a nejistoty ohledně budoucnosti rodičů po rozpadu rodiny, styk s dítětem či otázky dopadu tohoto rozhodnutí na životní standard. Proto je důležité vědět, co je s rozpadem rodiny spjaté.

2.2 Co je důležité vědět, než dojde k rozvodu/rozchodu?

Rodinné prostředí ovlivňuje dítě po výchovné, socializační stránce, prostřednictvím svých aspektů. Procházka (2012) uvádí, že všechny momenty, ať se jedná o vztahové (struktura rodiny, úplnost či neúplnost, sourozenecké vztahy, komunikace a interakce mezi členy rodiny), materiální (vybavenost rodinného prostředí) či socio-kulturní (vzdělání rodičů, sociální status, zaměstnání rodičů), vše ovlivňuje přímo či nepřímo hodnoty, postoje a vzorce chování dítěte (Procházka, 2012). Rozpad rodiny, ve které se narodily děti, je pro všechny členy procesu mnohem náročnější než rozpad rodiny bezdětné. Skřivánková (2012) upozorňuje, že v průběhu rozpadu rodiny se často opomíjí fakt „*Přestáváte být manželi/partneři, rodiči zůstáváte.*“ Tedy, i když se rodina, ve které se narodily děti, rozpadá, i tak jsou rodiče povinni plnit svou rodičovskou odpovědnost rovnocenně. Dle autorky rodiče mají povinnost sdělit dětem, že se chtějí rozvést/rozejít a vysvětlit jim, jaké změny pro ně budou znamenat. Bez zbytečných podrobností děti informovat o tom, že situace se v rodině mění, že rozvod/rozchod je řešením určitých problémů mezi rodiči. Míra zainteresovanosti dětí k vyjádření se je závislá na jeho věku, přičemž autorka sděluje, že u větších dětí je dobré, aby měli možnost se vyjádřit k úpravě výchovy a výživy, frekvenci a rozsahu pobytu u každého z rodičů, samozřejmě bez manipulujících otázek. Dopady rozvodu závisí na průběhu a délce samotného řízení, na schopnosti rodičů se dohodnout (Skřivánková, 2012). Rozpad rodiny přináší změny, je tedy důležité, aby toto rozhodnutí nebylo jen výsledkem impulzivního jednání a rodiče si byli vědomi, co toto rozhodnutí může ovlivnit.

2.2.1 Otázka volby typu péče o dítě

Důležitou roli, nejen při právní úpravě jednotlivých typů péče o děti v rozvodu, hraje edukace rodičů. Zpráva o rodině 2020 právě akcentuje informace ohledně emočního obsahu typů péče, které mohou, z důvodu jejich názvů, evokovat špatnou informovanost

veřejnosti. Právě to může dle Kuchařové, Barvíkové, Höhne et al. (2021) zbytečně vyostřovat konflikty mezi rodiči (Kuchařová, Barvíková, Höhne et al. 2021).

Svěření dítěte do péče neznamená podle Brzobohatého, Cibursově, Rogalewiczové et al. (2015) absolutní moc nad dítětem a rozhodování o jeho životě, jde pouze o péči osobní. Podstatné záležitosti týkající se dítěte, mezi které autoři řadí například místo bydliště, výběr školy, zdravotní zákroky, musí rodiče řešit vždy společně, bez ohledu na typ péče. Česká právní úprava vymezuje 3 formy porozvodové péče o děti dle §907 NOZ (2012):

1. **Péče jednoho rodiče**, též označovaná jako výhradní či výlučná, která spočívá dle NOZ v převážné péči rezidentního rodiče. K tomu Höhne a Paloncyová (2019) konstatují, že název tohoto typu péče může být zavádějící. Právo na styk s dítětem má taktéž nerezidentní rodič, který je nositelem a vykonavatelem rodičovské odpovědnosti. Podoba styku je upravena na základě domluvy mezi rodiči nebo na základě úpravy styku.
2. Druhým typem je dle NOZ **společná péče**, která dle Skřivánkové (2012) klade velké nároky na schopnost a ochotu se domluvit. Dítě není svěřeno konkrétnímu rodiči v určitém časovém poměru a oběma je ponechána rodičovská odpovědnost bez omezení.
3. Poslední typ je **střídavá péče**, tedy péče obou rodičů. Z NOZ vyplývá, že dítě střídá po určitém časovém období pobyt u každého z rodičů. Skřivánková (2012) doplňuje, že nemusí jít o klasické rozvržení 50:50.

Höhne a Paloncyová (2019) uvádějí, že časové rozvržení střídavé péče a péče jednoho rodiče (výlučná péče), může být velmi podobné ba dokonce rovnocenné, pokud je styk nerezidentnímu rodiči, při výlučné péče, upraven široce.

2.2.2 Dopady rozvodu/rozchodu na kvalitu života dítěte

Reakce dětí na spory mezi rodiči a následný rozvod či rozchod mohou být různá, k tomu Špaňhelová (2010) přikládá váhu věku, osobnosti a psychické odolnosti samotného dítěte. V mnoha případech mohou vyvstávat na povrch charakteristické obranné mechanismy, které dítě využívá k tzv. „volání o pomoc“. Autorka uvádí zvýšenou lhavost, na kterou je nutné zareagovat. Dále jsou zmíněné drobné krádeže, noční děsy, lhostejnost, úteky z domova, pocity viny, zamlklost, somatismus, koktání, pomočování, zhoršení školního prospěchu a vztahů mezi kamarády, rozmazlenost, četnost vulgarismů, až po zvýšenou agresivitu vůči druhému či autoagrese (Špaňhelová, 2010). Vznik problémů psychického

spektra u dětí, které odráží dopad rodičovských konfliktů, ukazuje taktéž studie, která se zaměřovala na hodnocení kvality života dětí rozvádějících rodičů. Výsledky poukazují, že existence rodičovského konfliktu byla spojena s širokou škálou potíží, včetně deprese a úzkostí, problémy s chováním, nižší úrovní sebeúcty, sociální a školní výkonnosti ve srovnání s těmi, kteří do rodičovského konfliktu zapojeni nebyly (Sorek, 2019). Roizblatt, Leiva a Maida (2018) dále sdělují, že se v rodinách, v této situaci, ukazují krátkodobé a dlouhodobé důsledky, zvýšené riziko zneužívání návykových látek s predikcí do budoucnosti. Autoři přináší informaci, že tato krizová situace představuje pro dítě vyšší riziko psychiatrických patologií nebo obtíže v mezilidských vztazích, pokud není provedena intervence, která je zaměřena na potenciálně traumatizující situace dětí.

Pokud dojdou rodiče k závěru, že rozvod či rozchod je jediným řešením jejich problémů, Knetlová et al. (2019) upozorňují, že je důležité kontrolovat své emoce před dětmi, v ideálním případě se dohodnout na péči o děti, rozdělení majetku, tak, aby děti byly rozpadem rodiny zasaženy co nejméně a rodiče brali v úvahu, kde děti vyrůstaly, kde mají záliby a kamarády. Knetlová et al. (2019) sdělují, že rodiče opomíjí, že dítě potřebuje mámu i tátu. Ne zřídka se podle autorů objevuje vzájemné obviňování, zatahování dětí do sporu, předávání zodpovědnosti na dítě, což vede k ohroženému a přetíženému dítěti.

2.2.3 Ekonomické důsledky rozvodu/ rozchodu

Ekonomická funkce rodiny vyjadřuje schopnost zajistit ekonomické a sociální podmínky pro zajištění potřeb svých členů. V rodinách se stýkáme s přerozdělováním příjmů dle postavení rodičů na trhu práce. V rámci Analýzy ekonomických důsledků rozvodu pro oba manžele, kterou zpracoval v roce 2015 Institut pro demokracii a ekonomickou analýzu (IDEA) při Národohospodářském ústavu Akademie věd ČR vyplývá, že ženatí muži se více věnují tržním formám práce, načež vdané ženy se koncentrují na netržní formy práce. Rodinná dělba práce může být výhodná pro oba manžele, v případě rozvodu však přispívá k negativním ekonomickým dopadům rozvodu. Partner, který svou činnost orientoval na netržní formu práce, méně kumuloval lidský kapitál a po rozvodu se pak hůře adaptuje na novou ekonomickou situaci a přechod na tržní formu práce (Jánský, Šatava, 2015). Gendrová rozdílnost finančního dopadu bude dále specifikována v kapitole 2.2.5. *Genderová strukturace důsledků rozvodu.*

Snížení ekonomického standardu můžeme považovat za možný dopad rozvodu. V české právní úpravě sice nalezneme vyživovací povinnost mezi rozvedenými manžely, ta však

slouží pouze k částečné kompenzaci rozdílné životní úrovně manželů po rozvodu a pouze za určitých podmínek. Právo na výživné, v řízení péče soudu o nezaopatřené dítě, vzniká ze zákona. Soud stanovuje den, od něhož se výživné přiznává, není vyloučené, že jeho výše se může v průběhu let měnit v souvislosti s měnícími se skutečnostmi rozhodné pro její stanovení (Polišenská, Feberová, Stuchlík, 2017). Dle Jánského a Šatavy (2015) role výživného v příjmech exmanželů odpovídá 12,5 % čistých příjmů, dále dle analýzy vyplynulo, že téměř 38 % povinných výživné neplatilo (Jánský, Šatava, 2015).

Negativní dopady pro ekonomické fungování při krátkodobé či dlouhodobé ztrátě finančních prostředků, z důvodu naplacení výživného, redukuje implementace sociální dávky náhradní výživné v zákoně č. 588/ 2020 Sb., o náhradním výživném pro nezaopatřené dítě a o změně některých souvisejících zákonů (zákon o náhradním výživném). Tato dávka má po přechodnou dobu finančně podpořit nezaopatřené dítě v případě, kdy rodič povinný platit výživné tuto povinnost neplní, či jen v nižší částce (Zákon č. 588/ 2020 Sb.).

2.2.4 Rozvod – psychologická a sociální sféra života jedince

Rozvod/rozchod a jeho vliv na sociální sféru života, můžeme brát jako jednu z možných překážek v naplňování svých rolí. Dle Canhama (2014) je sociální podpora důležitým aspektem pro socializaci a sociální vazby. Při rozvodu však může docházet z důvodu ztráty přátel a příbuzných k jejím narušením. Autor také sděluje, že nedostatek sociální podpory, může navodit pocit osamělosti, sklony k izolovanosti jedince a problémy se sebevědomím či fyzickým zdravím. Dále Amato (2000) podotýká, že jedinci mohou pociťovat sexuální nespokojenost.

V celkové rovině je rozpad rodiny doprovázen negativními pocity, jako je zmatek, provinilost, zlost, stres a celková psychologická nepohoda. Nicméně může být také prostředkem jedince k nárůstu sebevědomí, osobního růstu a klidu. Často dochází k ambivalenci těchto pocitů. Důležitým faktem dle autorů je, že nemůžeme explicitně říct, že určitá situace platí pro všechny stejně, jelikož psychologické dopady závisí na samotné psychické odolnosti jedince (Amato, 2000; Canham 2014).

2.2.5 Genderová strukturace důsledků rozvodu/rozchodu

Mnohé výzkumy ukazují zásadní odlišnosti vyrovnávání mužů a žen a rozpadem rodiny. Jedním z nejfrekventovanějších témat jsou již zmiňované ekonomické důsledky, které

jsou rozmanité co do úrovně i dynamiky. Rodinná dělba práce zamezuje negativní ekonomické dopady převážně na ženy, jelikož po rozvodu právě ony čelí na trhu práce řadě překážek v souvislosti s péčí o děti, příbuzné a domácnost. Ženy v případě rozvodu ztratí v průměru 21,5 % příjmů, opakem je to u mužů, kteří si příjmově polepší (Jánský, Šatava, 2015). Rozvod má také nezanedbatelný vliv na výši příjmů v důchodu. Ženy v případě potenciálního rozvodu přijdou o příjem odpovídající 7,1 % starobního důchodu, muži naopak získají měsíční příjem ve výši 2,9 %. Šatava (2013) tento rozdíl přikládá tomu, že ženy rozvodem ztrácí podíl na odměnách za práci manžela. Během manželství, vykonáváním tzv. netržní formy práce, se podílely na vytváření podmínek manžela na jeho aktivitu práci, včetně výši odměny, která má vliv na výši jeho starobního důchodu. Autor také interpretuje výsledky studie Dopad rozvodu na příjmy v důchodu, zpracované v roce 2013, Institutem pro demokracii a ekonomickou analýzu (IDEA) při Národohospodářském ústavu Akademie věd ČR. Ta zaznamenala propady a nárůsty v příjmech, z důvodu majetkového vyrovnání během rozvodu. Vznik těchto rozdílů v příjmech dochází dle studie tím, že v současné době dochází k systémovému opomíjení vypořádání nároků na budoucí příjmy od státu (Šatava, 2013).

Dalším významným okruhem dopadů je navazování nových partnerství, kdy výzkumy poukazují, že muži po rozvodu častěji vstupují do nových partnerství či manželství. Ženy naopak do nových vztahů vstupují méně často nebo po delší době (Fučík, 2016).

3 Standardní postup versus interdisciplinární spolupráce

Česká republika má za sebou téměř tři desítky let praxe ve spojení ochrany práv dětí. Nováková a Matoušek (2017) však konstatují, že v opatrovnickém řízení jsme se významně neposunuli. Novou nadějí v řešení rodičovského konfliktu při rozvodu je dle autorů tzv. Cochemský model, který není stále v České republice všemi soudy uchopitelný (Nováková, Matoušek, 2017).

Proces rozvodového řízení standardním postupem je v České republice legislativně vymezen hned v několika zákonech (např. zákon č. 359/ 1999Sb., o sociálně právní ochraně dětí, zákon 292/ 2013 Sb., o zvláštních řízeních soudních, zákon č. 99/ 1963 Sb., občanský soudní řád).

Cochemský model není nijak legislativně ukotven, avšak z existujících metodických příruček (např. z iniciativy Cochem.cz) zjišťujeme, jak by měla jeho implementace do tohoto procesu vypadat. Cochemský model vzniká jako odezva na nespokojenost s opatrovnickým řízením a v porovnání s rozvodovým řízením standardním postupem, má určité odlišnosti. Pokud se rodiče nemohou dohodnout na věcech týkající se péče o dítě, dochází k opatrovnickému řízení. Soud stanovuje kolizního opatrovníka dítěte, který hájí zájem dítěte. Většinou je kolizní pracovník taktéž vyzván soudem k šetření domácnosti a zprávu z tohoto šetření poté předává soudu jako zdroj informací pro své rozhodnutí. Pokud se rodiče nedokážou ani po opakovaných stáních dohodnout, soud může požádat soudního znalce o posudky rodičů, případně i dětí. Průměrná délka opatrovnických řízení v České republice činí zhruba 2 roky, dle zatíženosti soudu i déle (Skřiváňková, 2012). Odborné profese, které se účastní rozvodového řízení, mohou nabídnout pomoc rodičům či ji dokonce nařídit. Dle Novákové a Matouška (2017) však neumíme do této pomoci zapojit oba rodiče rovnoměrně. Pokud kolizní pracovník, na základě poptávky soudu, provádí šetření v domácnostech u obou rodičů, poradenství může poskytnout jednomu z nich a domněle či skutečně může vytvářet určitou koalici. Dále autoři upozorňují na přístup advokátů, kteří se soustřeďují pouze na zájmy svého klienta. Soudce dále žádá po soudním znalci posudek, který z rodičů je ten vhodnějším. Vezmeme-li souhrnně specifikum standardního postupu rozvodového řízení, jde dle autorů o srovnávání rodičů (Nováková, Matoušek, 2017).

Nové pojetí řešení rodičovského konfliktu v procesu přináší interdisciplinární spolupráce, jejímž principem je včasný vstup do rodičovského konfliktu, který zmírňuje strach a nejistotu rodičů. Není tak prostor pro obranné a útočné reakce. Dalším principem je

koordinovaný postup zapojených odborných profesí, při kterém každá ze zainteresovaných profesí ví, kdy do řešení rodičovského konfliktu vstupuje a s čím. Dochází tak dle potřeby ke včasné saturaci rodičů, tak i dětí. Také všichni odborníci ví, jaké intervence předcházely a jaké budou následovat. Další rozdíl, oproti standardnímu postupu, je společné setkávání rodičů s danými odborníky (Nováková, Poláková, © 2022). Cochemský model tedy představuje propracovanou fungující síť, do které jsou zapojeny profese, které se podílejí na řešení rodičovských konfliktů a jeho účastníci. Výhodou této spolupráce je skutečnost, že každý subjekt Cochemské praxe se může kdykoliv obrátit na kterýkoli jiný subjekt, s žádostí o spolupráci a využít jeho odbornosti a kompetencí (Rogalewiczová, Cirbusová, 2015). Interdisciplinární spolupráce, v procesu nejlepšího zájmu dítěte, zajišťuje efektivnější přístup při řešení případů spojených se sociálně právní ochranou dětí, vymezení a znalost kompetencí všech subjektů a organizací (Brzobohatý, Cirbusová, Rogalewiczová et al, 2015). Dle Ruldolpha (2007) se rodičovským konfliktem zpravidla účastní reprezentanti odborných profesí z řad právních věd, psychologie, sociální pedagogiky a sociální práce. Jde především o soudy, soudem povolaní znalci, advokáti, odbory péče o dítě a odborné poradny (Rudolph, 2007).

Jednotlivé profese by dle Brzobohatého, Cirbusové, Rogalewiczové et al. (2015) měly být podporou rodičů při řešení jejich konfliktů. Interdisciplinární spolupráce se dle autorů nejvíce osvědčuje, pokud je zapojení všech subjektů na počátku, tedy od prvního kontaktu rodičů s úřady. Interdisciplinární spolupráci však nemůžeme dle autorů plně využít, pokud někteří odborníci ignorují či sabotují důležitost propojení profesí k řešení daného problému, nebo tehdy, pokud úřady operativně neřeší vzniklé problémy. Rogalewiczová (2017) dále upozorňuje na to, že Cochemský model je typem interdisciplinární spolupráce, pro jejíž realizaci je nezbytná velikost ochoty, vůle účastníků do spolupráce a schopnost řešení rodičovského konfliktu. Pro autorku může být právě proměnlivý lidský faktor nevýhodu tohoto modelu k řešení rodičovských konfliktů.

Srovnání interdisciplinární spolupráce a standardního postupu (obrázek 1), přináší organizace Cochem.cz, která v České republice podporuje nejen metodicky implementaci Cochemské praxe.

Obrázek 1: Srovnání výhod postupů

interdisciplinární spolupráce	standardní postup
	
respekt rodičům	šetření v domácnostech
důvěra ve schopnost nalézt řešení	hledání "lepšího rodiče"
edukace, podpora rodičů	neschopnost zapojit oba rodiče
Ø délka řízení 2 měsíce	Ø délka řízení 2 roky

Zdroj: Nováková, Matoušek, 2017, s. 73

K upřesnění vstupu jednotlivých odborných disciplín a jejich kompetencí v procesu rodičovského sporu, budou věnovány nadcházející podkapitoly.

3.1 Advokáti

V drtivé většině případů proces rozvodového řízení začíná právě u advokátů. Právě ony jsou rodiči nejvíce vybírány jako první odbornou profesí, u které v případech rodičovského konfliktu žádají o pomoc s jeho vyřešením. Advokát poté hájí zájmy svého klienta, dle jeho požadavků. Srovnáme-li postavení advokátů v Cochemské praxi, zjistíme, že jejich postoj je odlišný, než je známý v České republice. Aby nedocházelo k situaci eskalace a stupňující bitvy, mezi rodiči ve věci svěřeni dítěte do péče, která v konečném důsledku bude nejvíce škodná právě pro dítě, rozhodli se advokáti v rámci Cochemské praxe uzavřít dohodu, která jim zakazuje využít vůči protistraně, jakékoli konfliktní strategie. Advokáti mají snahu již od počátku vést spolupráci s klientem směrem k mírovému řešení nastalé situace a popřípadě odkazují na odborné poradny, mediátory a další organizace, díky kterým by došlo ke smírnému vyřešení rodičovského konfliktu, mimosoudní cestou (Rogalewiczová, 2015). Dle Rudolpha (2007) mají právní zástupci poskytnout co největší prostor ústnímu jednání mezi rodiči a specializovanými

odborníky, nikoli sepisování množství písemností (Rudolph, 2007). Rogalewiczová a Killarová (2015) dále informují o tom, že celý tento postup je dále podpořen tím, že se případy rodičovského konfliktu zabývají výhradně specializovaní právní zástupci na rodinné právo, což garantuje odbornost a profesionalitu pomoci.

Brzobohatý, Círbusová, Rogalewiczová et al. (2015) předávají doporučení pro advokáty, jaké nástroje by měli v procesu řešení rodičovského konfliktu využívat. Jde především o:

- **Úzkou spolupráci s OSPOD** k vyjasnění souvislostí,
- **usměrňování klientů**, podpora a nabídka alternativního způsobu řešení sporu,
- **vyhýbání se praní „špinavého prádla“** a dopady tohoto jednání na dítě, popřípadě finanční pořádková pokuta při hrubém zatěžování postupu soudního řízení,
- **poskytování právního poradenství** pouze v odvětví, ve kterém disponuje znalostí, v ostatních otázkách odkazovat na dané odborníky (psycholog, mediátor aj.),
- **vysvětlení právních pojmů** a vyvrácení mylných informací např. ohledně typů péče, cestování s dítětem, mediační dohody aj.,
- **vedení klienta k respektu**, uvědomění, že každé rozhodnutí je spjaté s dlouhodobými dopady a vedení ke konstruktivní komunikaci s druhým rodičem,
- **podporu klientů ve využití mediace**, respektování a podpora případné dohody
- **zvážení nezbytnosti jednotlivých kroků v řízení**, převážně s opakovaným podáváním návrhů předběžného opatření, které vedou k nežádoucímu zpomalení činnosti soudu (Brzobohatý, Círbusová, Rogalewiczová, 2015).

3.2 OSPOD

Orgán sociálně-právní ochrany dětí může být jednou z institucí, na kterou se rodiče obrátí s žádostí o pomoc při rodičovském konfliktu. Více běžné je, že do celého procesu vstupuje až po výzvě soudu (Rogalewiczová, 2015). Role orgánu sociálně právní ochrany dětí tkví především v ochraně a naplňování práv dětí tak, jak je deklarováno Úmluvou o právech dítěte. Činnost tohoto orgánu je upravena zákonem č. 359/ 199 Sb., o sociálně-právní ochraně dětí (Hradec Králové, 2019), do kterého vstupuje mnoho dalších zákonů, které tento Zákon doplňují, konkretizují a navazují. Probíhá-li v řízení hájení zájmu dítěte, rodiče nemohou své dítě zastupovat. Jak sděluje Novák a Pruchová (2005), rodiče v rozvodovém řízení mají proti sobě určité kolize a mohlo by docházet ke střetu zájmů

(Novák, Pruchová, 2005). Z tohoto důvodu OSPOD hájí zájmy dětí i v soudním řízení (Hradec Králové, 2019).

Práce OSPOD se potýká s mnoha úkoly, které se týkají vždy dítěte. Jedna ze základních funkcí OSPOD je ochrana nejlepšího zájmu dítěte, s tím jsou spojené další úkoly, které sociální pracovníci vykonávají. Jedná se o oblasti:

- úprava styku rodiče s dítětem a výživné,
- změna výživného a úpravy styku,
- zastupování v majetkových otázkách,
- neplnění rodičovských funkcí,
- nestabilní rodinné prostředí,
- pomoc při řešení tíživých situací (Smrž, 2016).

Tento orgán má za cíl, navázat spolupráci s rodiči, je-li to potřebné a možné, taktéž i s dítětem a monitoruje situaci v rodině. Mimo monitorování by měl OSPOD dle Rogalewiczové (2015) nabádat rodiče k dialogu a motivovat k vyjednání a uzavření dohody, která bude především kopírovat a vycházet ze zájmů dítěte, nikoli rodičů samotných, a to ještě před prvním jednáním před soudem.

Shrneme-li práci OSPOD v procesu rozvodového řízení, můžeme hovořit o:

- 1. Role kolizního pracovníka**
- 2. Šetření v rodině**, které nastává tehdy, pokud druhý rodič nesouhlasí s návrhem a domáhá se svěřeni dítěte do své péče. Zjišťují se souvislosti rodinného zázemí rodičů, uspořádání bydlení či vztah nového partnera k dětem (Matoušek, 2015)
- 3. Rozhovor s dítětem** přináší názor dítěte bez přítomnosti třetí osoby v rodinném prostředí a jeho následná prezentace (Rogalewiczová, 2019).
- 4. Administraci vede** příslušný úřad ve formě spisové dokumentace v řízení o výkonu rodičovské odpovědnosti. Tato dokumentace vede záznamy o šetření v rodině, kopie návrhu k soudu, spisy o jednání s rodiči a další výstupy, které slouží k posouzení situace. Součástí dokumentace je sociální anamnéza, hodnocení sociální situace klienta, poznámky o průběhu podpory rodiny a plán sociální pomoci (Novosad, 2004).
- 5. Odborná pomoc**, v podobě předávání podpory a pomoci, která je nedílnou součástí nejen OSPOD. Jde především o předání informací o dalších organizacích, poskytnutí odborného názoru, edukace (Matoušek, 2013).

6. Asistence při styku s dítětem zajišťuje právo dítěte na styk s rodičem, což je základním právem Úmluvy o právech dítěte. Pokud rodič brání styku s dítětem druhému rodiči, se kterým nežije v jedné domácnosti, pracovník OSPOD plní roli prostředníka. OSPOD a soud může zvažovat asistovaný kontakt v případech, kdy rodič chce být v kontaktu s dítětem, je snaha o obnovení kontaktu rodiče a dítěte po odloučení či budování vztahu rodiče a dítěte v případě, že se nikdy neviděli (Matoušek, 2015).

Rodiny se se sociálním pracovníkem setkají i mimo OSPOD, taktéž v odborných poradnách či Krizových centrech. Sociální pracovník často figuruje v období rozpadu rodiny jako průvodce rodiny, který v rámci sociální práce s rodinou může využít celou řadu nástrojů a opatření jako je poradenství, spolupráce s ostatními odborníky či institucemi, dále také využití kompetencí pořádání případové konference, setkání s mediátorem atd. Sociální pracovníci využívají také různé metody a techniky sociální práce, např. sociální šetření, sociálně-terapeutický rozhovor či sociální diagnostiku.

Rozhovor vedený sociálním pracovníkem s rodiči v rámci sociální terapie, by se měl dle Zakouřilové (2017) realizovat v následujících krocích:

- Vedení rodičů ke zvýšené pozornosti směrem k dětem
- Konkretizace budoucí výchovy dětí a péče o něj
- Doprovázení rodičů při hledání optimální formy péče o dítě
- Porozumění dané situace
- Pomoc při realizaci mimosoudní dohody
- Pomoc dítěti vedené k vysvětlení dané situace a porozumění
- Podpora zachování fungujících vztahů v rámci širší rodiny
- Pomoc se zajištěním vhodných podmínek pro péči o dítě
- Vedení rodičů k pěstování dobrého vztahu k druhému rodiči
- Potlačení kupování dítěte
- Podpora při příchodu nového partnera či dalšího člena rodiny (Zakouřilová, 2017).

Brzobohatý, Cirbusová, Rogalewiczová (2015) považují za klíčové a nejdůležitější v období rozvodu (rozchodu) rodičů pracovat s oběma rodiči.

3.3 Pomáhající profese

3.3.1 Psycholog

Spory v období rozvodu/rozchodu, které se týkají dítěte, mohou být podle Smrže (2015) psychicky velmi náročné. Není tedy dle autora žádná ostuda požádat o pomoc a podporu právě psychologa. Existují možnosti jak telefonického poradenství, tak krizová centra, která slouží k psychologické pomoci při řešení akutní krize. Nováková a Matoušek (2017) konstatují, že ve stávající české praxi psycholog vstupuje do procesu řešení rodičovského konfliktu v případech, kdy rodiče sami poradnu navštíví (Nováková, Matoušek, 2017).

3.3.2 Mediace

Mediaci Šišková (2016) chápe jako komplexní pohled na člověka a svět, ve kterém žije a prostřednictvím rozhovoru hledá společné významy. K využití mediace je možné přistoupit, řeší-li se otázky mezigeneračních vztahů, majetkových záležitostí, nedorozumění v rodinném soužití či předmanželské smlouvy. Mediace má své uplatnění taktéž při řešení rodičovského sporu, při řešení pravidel výchovy dítěte a naplňování jeho potřeb, otázky bydlení, rozdělení společného jmění, finanční zabezpečení dítěte a další náležitosti týkající se procesu rozpadu rodiny. (Šišková, 2016). Novák (2000) dále hovoří o rozvodové mediaci jako o alternativní metodě, díky které dochází k šetření sil všech zúčastněných (Novák, 2000).

Důležitým nástrojem mediátora je rozhovor, který Plamínek (2013) vnímá jako cenný prostředek pro získávání informací, prostřednictvím otevřených a uzavřených otázek. Dále Holá (2003) mluví o aktivním naslouchání, který mediátor využívá k porozumění svému klientovi, k čemuž Holá (2011) doplňuje nástroj empatického porozumění, které napomáhá navodit příjemnou atmosféru, důvěru a otevřenou komunikaci klienta. Autorka také zmiňuje techniky, které usnadňují proces mediace. Jedná se o výměnu rolí, konfrontace, změna perspektivy, škálování pro zpětnou vazbu (Holá, 2011).

Rodinná mediaci má svá specifika vzhledem k závislosti lidí, komunikaci s vnějším prostředím a vztahů na více úrovních. Mediátor by tak dle Šiškové (2016) měl vést sezení do hloubky, na což dle autorky jedno sezení povětšinou nestačí. Vyžaduje se tedy 3-5 setkání, není však výjimkou i více (Šišková, 2016). Rodičům, kteří se nemohou dohodnout, může soud dle §100 odstavce 2. OSŘ nařídít první setkání u zapsaného mediátora, které se odehrává dle zákona č. 202/ 2012 Sb., o mediaci. Jde pouze o informační schůzku, která slouží k představení mediace, její možnosti ale taktéž její

limity. Limitujícím faktorem je pro rodiče fakt, že mediace prováděná zapsaným mediátorem je placená, což může být výraznou překážkou (Brzobohatý, Círbusová, Rogalewiczová, 2015).

3.4 Soud a soudní znalec

Soudu, nejen v rozvodovém řízení, přísluší jisté autoritní postavení, právě z důvodu moci autoritativně rozhodnout. Soud při podání žádosti odkazuje na OSPOD, řídí první jednání, může uložit povinnost rodičům navštívit odbornou poradnu. Pokud se rodiče stále nedohodnou, soud nařizuje a řídí druhé jednání, zapojuje soudního znalce a v konečném třetím jednání rozhodne (Rogalewiczová, 2015). Dle Rogalewiczové (2017) celé jednání je vedeno snahou o nalezení kompromisního řešení a uzavření dohody (Rogalewiczová, 2017).

Brzobohatý, Círbusová, Rogalewiczová (2015) informují o tom, jaké nástroje by měli soudci využít pro řešení rodičovského konfliktu:

- **Jmenování opatrovníka**, zajistit informace o opatřeních OSPOD a jeho výsledcích s důrazem na informace, zda byl proveden rozhovor s oběma rodiči, poskytnuto poradenství, předáno doporučení na služby poradenského zařízení,
- **vedení rodičů ke smírnému řešení** tak, aby rodiče byli motivováni se dohodnout,
- **využití rodinné mediace**, kterou může soud, pro nemožnost rodičů se dohodnout, nařídít povinně,
- **případové konference**, které se účastní více stran rodičovského sporu,
- **jiný soudní rok** je prostorem pro vyjádření účastníků. Využívá v případech, že je zapotřebí mluvit pouze s jedním rodičem, komunikovat pouze s dítětem či je zapotřebí vést jednání mimo soudní budovu.

Další institucí, která může být v průběhu celého procesu zapojena, je soudní znalec. K takovému počínu může dle Dostálové a Killarové (2015) dojít za předpokladu, že nedojde k uzavření dohody po čas sezení v odborné poradně a ani v druhém jednání před soudem. Nováková a Matoušek (2017) vnímají soudního znalce jako nestranného a distancovaného odborníka odpovídající na otázky soudu. Hlavními otázkami, kterými se soudní znalec zabývá, jsou orientovány na rodinné vztahy, popřípadě osobnostní vlastnosti. V některých případech se soudní znalci vyjadřují ke vhodnosti určitého typu porozvodové péče o děti a možná rizika. Hořínová (2008) dále interpretuje, že tzv.

znalecký posudek od soudního znalce, který odpovídá na otázky, který z rodičů je vhodnějším ke svěření nezletilého dítěte do péče, je nežádoucí.

3.5 Forenzní sociální pracovník

Forenzní sociální práce, soudní či kriminalistická je dle (National Organization of Social Work (dále jen NOFSW) aplikací sociální práce zabývající se otázkami týkající se práva a právních systémů. Širší pojetí forenzní sociální práce zahrnuje sociální práci, která se jakýmkoli způsobem dotýká právními otázkami a spory, jak trestními, tak civilními. K metodám forenzní sociální práce dle NOFSW patří:

- **Konzultace, vzdělávání, školení** jak soudů, zákonodárců a advokátů, ale také široké veřejnosti
- **Diagnostika a doporučení** pro práci s klienty vzhledem k jejich duševnímu stavu a zájmu dětí
- **Doprovod u soudu**
- **Hodnocení, prověřování orgánů** činných v trestním řízení

Dále NOSW udává forenzní sociální práci jako funkci rozvoje a zlepšování politiky a právního systému, dále vědecký výzkum (nofsw.org ©2021). Forenzní sociální práce se dle Květenské (2015) zaměřuje na problémy týkající se péče o dítě, problematiku mladistvých i dospělých, z hlediska probace a mediace či možnosti začlenění jedinců do společnosti. Dle autorky můžeme konstatovat, že forenzní sociální práce usiluje o ochranu společnosti, reintegraci, ochranu lidských práv a dosažitelnost odborné terapeutické, sociální a právní pomoci pro oběti trestných činů (Květenská, 2015). V rámci projektu Zlepšení přístupu zranitelných skupin ke spravedlnosti (2020-2023) proběhlo pilotní testování pozice forezního sociálního pracovníka, do kterého se zapojilo 10 okresních soudů. Cílem této aktivity je zajistit data, jakým způsobem může dojít ke zkvalitnění opatrovnického řízení a dále zkvalitnit fungování soudů ve vztahu k dětem, tzv. moderní opatrovnická justice. V rámci jednání Výboru pro práva dítěte ze dne 16. 2. 2021 bylo zástupcem Justiční akademie sděleno, že tato aktivita se má také přiblížit konceptu problem-solving justice v České republice (Vláda ČR, 2021), která dle Bermana a Foxe (2010) tkví v domněnku, že justiční systémy by měly dělat více, než jen zpracovávat případy ale měly by se také zaměřit na aktivní snahu pomáhat (Berman, Fox, 2010).

4 Vliv COVID-19 na rozpad rodiny

Pandemie COVID-19 zásadně ovlivnila každodenní životy lidí a vytvořila tak řadu společenských výzev. Jedna z důležitých výzev bylo udržení dobře fungujících vztahů, které jsou spjaté s emocionálním a fyzickým zdravím (Pietromonaco, Overal, 2020) načež Goldberg, Elle, Smith (2021) sdělují, že právě tato doba pro jednotlivce, páry a celé rodiny znamenala často stresující období. Dle autorů docházelo k narušení rodinného a pracovního života, pečovatelskou a finanční náročnost, Vigl, Strass Talamini et al. (2022) dále doplňují vliv této doby na každodenní rutinu, včetně rostoucí úrovně práce na dálku, změny v požadavcích na péči o dítě, z důvodu uzavřeným zařízením péče o děti a školám, zvýšenou finanční zranitelnost, v důsledku propouštění z pracovních míst.

Dále Pietromonaco a Overal (2020) sdělují, že vnější stresory, jako jsou ekonomická zátěž, náročnost práce a katastrofy mohou ohrozit kvalitu a stabilitu vztahu páru, jeho fungování a nepříznivé důsledky. Goldberg, Elle, Smith (2021) interpretují výsledky vyhodnocené studie, které potvrzují, že rodiče během pandemie COVID-19 zažívali vyšší úroveň stresu, dále že rozvedení či odloučení rodiče byli vystaveni náročnému období související s právními překážkami v důsledku uzavření soudů a průtahů. Někteří rozvedení a osamělí rodiče čelí finančním obtížím z důvodu ztráty zaměstnání a s tím spojený stres s vyživovací povinností dětí. COVID-19 sebou přinesl i obtíže v partnerských vztazích. Docházelo k navýšení hádek ohledně ochrany zdraví, modelu vzdělávání dětí, volby očkování. Z výzkumů však vyplývá, že se vypjaté situace objevovaly v rodinách, kde již byla narušená komunikace a pandemie napomohla k eskalaci (Goldberg, Ellne, Smith, 2021). Eskalaci patologického chování také přináší studie z Kosova, kde se počet hlášených případů fenoménu domácího násilí zvedl o 19,37 %, dle výsledků z důvodu, že se tyto případy adekvátně neřešily s policií, státními zastupiteli, soudy a sociálními centry (Sopi, 2020).

Lebow (2020) sděluje, že rozvod (rozchod) souvisí s postupným procesem fyzického a emocionálního oddělení domácností, řešení několika souvisejících právních potíží související s rozdělením majetku a času s dětmi. V návaznosti s COVID-19 všechny tyto konkrétní úkoly (např. hledání bydlení, odstěhování atd.) je mnohem obtížnější, i s kontextem na zahájení rozvodu mimo děti, které byly neustále přítomny. Jak již Goldberg, Ellne, Smith (2021) sdělují, že právní systém nebyl zcela fungující, Lebow (2020) dále doplňuje, že cesta k rozvodu byla právě z tohoto důvodu pro partnery omezenější, jelikož rozvod (rozchod) je jen zřídka impulzivní čin, ba naopak pro autora

představuje podání žádosti o rozvod vyvrcholením procesu odpojení, které obvykle trvá roky, který podnítl rozhodnutí jednoho nebo obou partnerů se rozvést a má pro rozvádějící páry velký význam. Autor však konstatuje, že mnoho párů v důsledku COVID-19 nepokračovali v rozvodu, jelikož uvízli ve vývojové pauze neurčené doby, což podle autora může mít určité pozitivní důsledky např., že toto omezení by mohlo vést k rozhodnutí, že se bude na fungujícím vztahu dále pracovat. Více rodin však dle autora uvízlo v konfliktu (Lebow, 2020).

5 Cíl práce

Pokud se v rodině, která je v období rozvodu, objevuje nezaopatřené dítě, vždy se do tohoto procesu zapojují dané organizace či instituce. Bavíme-li se o rozchodu partnerů, práce s rodinou nastává tehdy, pokud se rodiče nemohou dohodnout na důležitých věcech, týkající se dětí. Z tohoto důvodu byly zvoleny tři cíle, které se zaměřují na rodiny, intervenující organizace či instituce a dále na možnosti využití práce s rodinou prostřednictvím hledání důkazů.

1. Zjistit efektivnost pomoci organizací a institucí zapojených do řešení krizové situace rozvodu a rozchodu. Jde tedy o to, jak rodiče subjektivně hodnotí podporu a pomoc poskytnutou od odborníků, které s nimi v průběhu tohoto procesu spolupracovali a intervenovali.
2. Zajistit informace o tom, jaké metody a techniky využívají pracovníci odborné organizace či instituce při intervenci rodin v období rozvodu či rozchodu.
3. Zmapovat poznatky z odborných studií o rodinách v období rozvodu či rozchodu, které lze využívat v sociální práci.

V souvislosti se stanovenými cíli, byly navrženy tři výzkumné otázky:

1. Jak vnímají rodiče v období rozvodu či rozchodu efektivnost pomoci intervenujících organizací?
2. Jaké metody a techniky využívají pracovníci odborné organizace či instituce při intervenci rodin v období rozvodu či rozchodu?
3. Jaké poznatky z odborných studií o rodinách v období rozvodu či rozchodu lze využít v sociální práci?

6 Metodika

K dosažení výzkumných cílů diplomové práce byla využita kvalitativní výzkumná strategie. Tento typ výzkumu byl zvolen na základě tvorby kompletního obrazu na danou situaci, hledání porozumění a analýze odborných textů. Jak uvádí Hendel (2008) v kvalitativním výzkumu výzkumník vybírá na počátku výzkumu základní výzkumné otázky, které se mohou v průběhu výzkumu, během sběru dat a analýzy modifikovat a doplňovat. Výzkumník poté vyhledává a analyzuje informace, které mohou přispět k osvětlení výzkumných otázek. Procesu kvalitativního výzkumu přísluší preempirická a empirická fáze. Dle Punche (2008) k preempirické fázi řadíme výběr oblasti výzkumu, spolu s analýzou vědecké literatury vztahující se k předmětu výzkumu. Dále navazuje formulace výzkumných otázek a odpověď na otázku, jaká data potřebujeme k zodpovězení námi zvolených výzkumných otázek. Poté je možné přistoupit k empirické fázi, tedy návrhu plánu výzkumu, získání a analýza dat a dále závěr (Punch, 2008).

Pro sběr dat byla zvolena metoda polostrukturovaný rozhovor. Před sestavením otázek předcházelo zmapování situace informantů z řad členů rodin. Dále prostudování odborné literatury specifík práce jednotlivých odborníků s rodinou, kteří zasahují, či mohou zasahovat v období rozvodu či rozchodu. Polostrukturovaný rozhovor byl zvolen pro ponechání prostoru pro dotazování z důvodu:

- individuálního pojetí a vnímání této situace členy rodin,
- individuálního a specifického využívání metod a technik odborníků.

Sestavené otázky pro informanty viz Příloha 1 a 2.

Informanti byly získány účelovým výběrem na základě osobní interakce s informanty. Informanti z řad odborníků, byly získány účelovým výběrem a metodou sněhové koule. Účelovým výběrem byli zvoleni odborníci, kteří byli účastníky kulatého stolu. Ti mi poté dále poskytli kontakty na další informanty.

Získaná data, z polostrukturovaného rozhovoru, byly přepsány a zakódovány. Kódy byly následně přiřazeny k jednotlivým kategoriím, které byly určeny na základě stanovených výzkumných otázek, viz výše. K vyhodnocení dat byl využit program ATLAS.ti, který napomáhá odhalit lepší poznatky pomocí intuitivních výzkumných nástrojů. Tento program, který byl vyvinutý pro kvalitativní analýzu, napomáhá vysledovat jevy. Které jsou ukryté v datech a výzkumníkovi dává možnost plně se soustředit na analyzovaný obsah a výsledné kódy graficky zpracovat do schémat (Konopásek, 2015, Friese, 2014).

6.1 Charakteristika vybraného souboru

Do mého výzkumu se zapojilo celkem 16 informantů. Soubor tvořilo 7 členů rodin a 9 odborníků, pracujících v organizacích či institucích, poskytující intervenci rodinám v období rozvodu či rozchodu. Z řad odborníků se jednalo o:

- 2 sociální pracovníky na OSPOD
- 3 sociální pracovníci z Krizového centra (z nichž jeden má psychoterapeutický výcvik)
- 2 mediátoři
- 2 advokáti se specializací na rodinné právo

Pro výběr informantů jsem si stanovila dvě základní kritéria. Informanti z řad členů rodin byly vybrány na základě osobní účasti v aktuálně probíhajícím procesu, ve kterém se jednalo o důležitých otázkách péče o dítě, z důvodu rozvodu či rozchodu.

Informanti z řad odborníků byly zvoleni na základě kritéria, že spolupracují s rodinami v období rozvodu či rozchodu. Advokáti byli osloveni pouze ti, kteří se zaměřují primárně na rodinné právo.

6.2 Etika výzkumu

Dle Hendla a Remra (2017) je důležité, aby výzkumník zachovával etické zásady a principy směrem k účastníkům výzkumu. Autoři zmiňují dobrovolnost účasti a neškodnost, tedy že účastníci musí být seznámeni s tím, že účast je dobrovolná a kdykoli mohou z výzkumu odstoupit (viz příloha 3). Další etický princip, který autoři zmiňují je informovaný souhlas, anonymita a důvěrnost. Tuto zásahu výzkumník naplní tím, že zajistí, aby nikdo nemohl rozpoznat identitu participanta.

Pro zajištění etiky výzkumu bylo před začátkem kladení otázek zajištěn informovaný souhlas od každého informanta, který je nahraný na diktafonu v telefonu a přepsaný. Pro ochranu osobních údajů byly zakódovány všechny rozhovory a bylo zvolené označení IR1-7 (pro členy rodin) a IO1-9 (pro pracovníky odborníky), aby byla zajištěna anonymita informantů. Přepsané a zakódované rozhovory byly dále uloženy v osobním zaheslovaném počítači.

Při rozhovorech byl brán zřetel na emoce při rozhovoru. Při projevení velkých emocí byl poskytnut prostor a čas pro jejich vyjádření a zpracování.

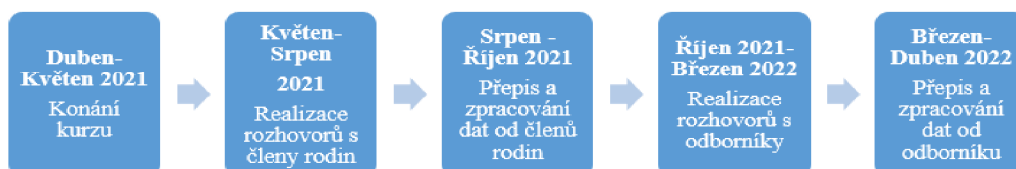
6.3 Proces sběru dat

Informanti z řad členů rodin byli vybráni na základě mé osobní interakce s nimi v osmi týdenním programu pro rodiče, kteří procházejí rozvodem či rozchodem. Po absolvování celého kurzu v květnu roku 2021, byli účastníci osloveni k účasti v mém výzkumu. Díky navození důvěrného vztahu jsem získala výpovědi téměř od všech účastníků. Z důvodu probíhající pandemie COVID-19 a místa bydliště informantů, kteří pocházeli z celé České republiky, probíhal rozhovor online, prostřednictvím online hovoru přes Google Meet. Délka rozhovoru byla v rozmezí 60-90 minut.

Informanti z řad odborníků byly vybráni na základě účasti kulatého stolu, kterého se zúčastnili pracovníci organizací a institucí Jihočeského kraje, kteří pracují s rodinami v období rozvodu či rozchodu. Po ukončení programu byli pracovníci osloveni, zda by mi neposkytli rozhovor k mému výzkumu. Dále byli informanti dotázány na další odborníky, kteří s rodinami v tomto období pracují, ti byli následně osloveni. Délka rozhovorů se pohybovala v rozmezí 45-90 minut. Harmonogram sběru dat znázorňuje obrázek 2.

Všichni informanti byli seznámeni s účelem výzkumu, anonymitou a s nahráváním rozhovoru, s čímž všichni souhlasili.

Obrázek 2: Harmonogram sběru dat

7 Výsledky

7.1 Kategorizace získaných dat

Během výzkumu byla získána data od dvou výzkumných souborů, tedy od členů rodin a pracovníků, kteří v rámci odborných organizací a institucí intervenují rodiny během rozvodu či rozchodu. Díky tomu bylo získáno velké množství dat, které mohou přinést pohled jak samotných rodičů na poskytnutou podporu a pomoc od odborníků, tak informace od samotných odborníků v kontextu práce s rodinami. Otevřeným kódováním byly ze získaných dat vytvořené kódy, následně vzniklo množství kategorií, tyto kategorie byly dále slučovány na větší kategorické celky, které přinesly hlavních 8 kategorií.

U souboru rodičů byly vytvořené tyto základní kategorie:

- **K1:** Identifikační údaje členů rodin-údaje, které charakterizují informanty z hlediska věku, dosaženého vzdělání, pohlaví, počet dětí a iniciace podání žádosti v procesu hájení zájmu dítěte
- **K2:** Potřeby rodičů při rozvodu/rozchodu-tato kategorie uvádí potřeby rodičů, kteří procházejí rozvodem či rozchodem
- **K3:** Intervenující organizace a instituce a jejich pomoc-tato kategorie se soustřeďuje na organizace a instituce, se kterými informanti spolupracovali, a v čem konkrétně informanti vnímají, že jim pomohly
- **K4:** Absence pomoci a podpory-tato kategorie vypovídá o tom, v čem informanti shledávají nedostatečnou podporu a pomoc

U souboru odborníků intervenujících organizací a institucí byly vytvořené tyto základní kategorie:

- **K5:** Identifikační údaje odborníků-informace, které charakterizují informanty z hlediska odbornosti a pohlaví
- **K6:** Edukace rodin-tato kategorie se zaměřuje na to, jaké informace odborníci poskytují rodinám vzhledem k rozpadu rodiny
- **K7:** Práce s rodinou-kategorie se zabývá především využívání metod a technik jednotlivých odborníků při práci s rodinou v období rozvodu či rozchodu dle jednotlivých specifík členů rodin

- **K8:** Cochemský vs standardní postup-tato kategorie se zaměřuje na subjektivní pohled na Cochemský model a standardní postup při řešení rozvodu či rozchodu rodičů

K1: Identifikační údaje členů rodin

Identifikační údaje vypovídají o základních charakteristikách informantů. Mají informační hodnotu a přinášejí představení osob, které se výzkumu zúčastnili. Byly zjišťovány údaje o věku, nejvyšším dosaženém vzdělání, počtu dětí, kdo z rodičů podal žádost o rozvod či rozchod, kde se jednalo o otázkách péče o dítě. Poslední údaj, který byl zjišťován byla doba procesu, tedy, jaká je doba od podání žádosti.

Tabulka 1: Základní informace o informantech (členové rodiny)

	Pohlaví	Věk	Dosažené vzdělání	Počet dětí	Iniciace rozvodu/rozchodu	Doba procesu
IR1	žena	45	středoškolské	2	informantka	1 rok
IR2	žena	34	vysokoškolské	2	informantka	3 měsíce
IR3	žena	46	vysokoškolské	2	informantka	6 měsíců
IR4	muž	40	vysokoškolské	2	druhý rodič	6 měsíců
IR5	muž	49	středoškolské	2	druhý rodič	5 měsíců
IR6	žena	40	vysokoškolské	2	informantka	2 roky
IR7	žena	42	středoškolské	1	druhý rodič	8 měsíců

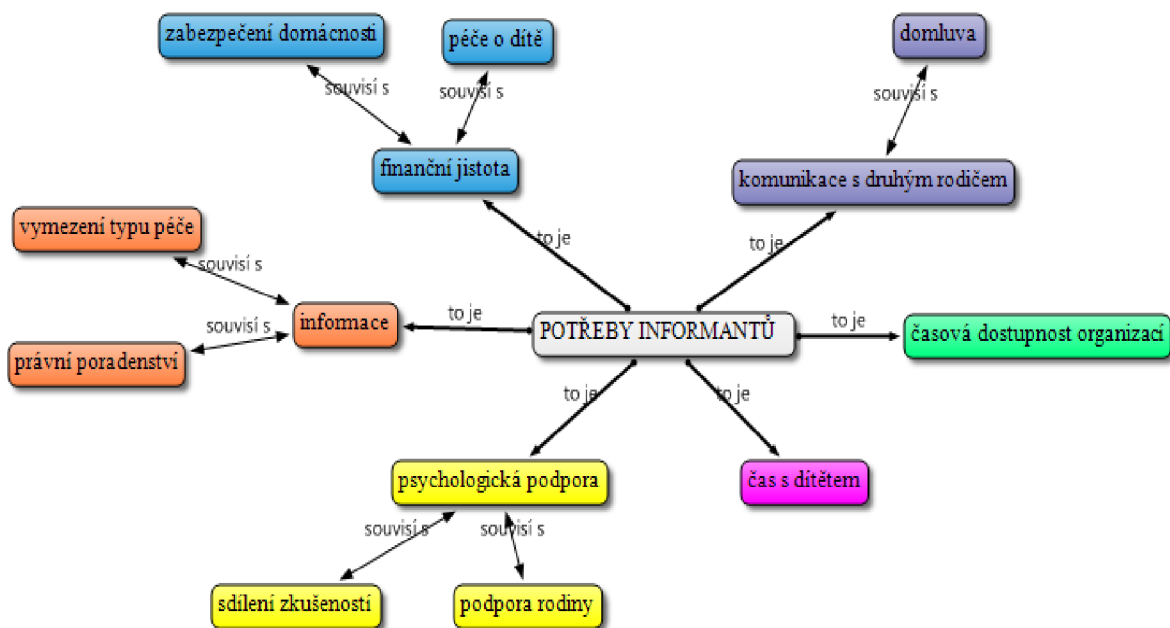
Zdroj: Vlastní výzkum, 2022

Celkem bylo do mého výzkumu zapojeno 7 členů rodiny- 5 žen a 2 muži v rozmezí 30-49 let. Dosažené vzdělání u informantů je v převaze vysokoškolské, tři informanti mají vysokoškolské vzdělání humanitního zaměření. Většina informantů má dvě děti, pouze jeden informant má dítě jedno. Rozvod či rozchod iniciovali 4 informanti osobně, u 3 informantů inicioval rozvod či rozchod druhý z rodičů. Doba procesu, týkající se důležitých otázek péče o dítě, se pohybuje v rozmezí 3 měsíců- 2 let.

K2: Potřeby rodičů při rozvodu/rozchodu

Potřeby rodičů při rozvodu či rozchodu jsou v mnohém zcela jiné než u rodičů, kteří vychovávají své dítě/děti ve šťastném vztahu a s ve společné domácnosti. Schéma č. 1 znázorňuje oblasti potřeb informantů, které zdůrazňují jako nejdůležitější v období rozvodu či rozchodu.

Schéma 1: Potřeby rodičů při rozvodu/rozchodu

Zdroj: Vlastní výzkum, 2022

Rozvod či rozchod, kde je nezaopatřené dítě, sebou přináší změnu životního standardu a konec určité fáze života. To ve své výpovědi dokládá i IR3: „... najednou bum a všechno na čem jste léta pracovali a budovali je fuč,... teď se jen sebrat a začít znovu a líp,...hlavně aby to na ty děti nemělo nějaký dopad.“ To, že rozpad rodiny, může mít v jistých ohledech i pozitivní dopad, sděluje IR1: „Když žijete dlouhá léta v toxickém vztahu a držíte se jenom kvůli dětem, když to uděláte je to strašná úleva,... můžu říct, že jsem po dlouhé době zase šťastná a žiju život konečně naplno.“

Z výpovědí vyplývá, že potřeby rodičů v období rozvodu či rozchodu se zaměřují na šest okruhů, a to informace, psychologická podpora, trávení času s dítětem, časová dostupnost organizací a finanční jistota.

Informace

U všech informantů se objevuje potřeba získání informací, s důrazem na právní poradenství a vymezení typu péče. Pojetí právního poradenství se u jednotlivých informantů značně lišilo. Potřebu právního poradenství vnímají informanti jako poskytnutí informací, jak zvládnou tuto situaci po finanční stránce, jak bude vypadat samotný proces, jak bude dítě do celého procesu zapojeno. Pouze IR4 pod potřebou právního poradenství vnímal poskytnutí informací, jakým způsobem přimět exmanželku k tomu, aby souhlasila se střídavou péčí.

Je tedy zřejmé, že každý z informantů si pod právním poradenstvím představuje něco jiného, v souvislosti s tím, jaké priority v celém procesu má.

Na čem se však informanti shodují jsou informace o vymezení typu péče. Informanti sdělují, že neměli do absolvování kurzu jasné informace o tom, že existuje více typů péče (měli povědomí pouze o výlučné péči a střídavé péči). Také se z výpovědi ukazují mylné informace informantů o jednotlivých typech péče, např.: „*no střídavka je přece půl týdne já, půl týdne on.*“; „*když je mám ve výlučné péči, tak je jasný, že děti půjdou semnou do jinýho města.*“

Příjem informací z řad odborníků, ale také blízkých lidí, kteří již tímto procesem prošli, přikládají všichni informanti velkou důležitost. IR1, IR3 a IR5 se shodují, že informace považují za nejdůležitější pro domluvu a komunikaci s druhým rodičem a orientaci v celé situaci. IR2 dále vypovídá: „*Myslím si, že ty informace, který nám byly poskytnutý, teda až docela pozdě ale přece, mi dost pomohly se nějak zorganizovat a nějak ubezpečit, že tomu celému rozumím. Víte co, když v tomhle nejste, tak Vám tyhle informace nepřijdou důležitý, nevnímáte tomu nějakou pozornost, ale teda teď, když v té situaci jsem, tak mi to dost pomohlo a fakt jsou ty informace dost důležitý*“. IR1 a IR3 sdělují, že přínosné informace získali také od blízkých přátel, kteří rozvodem či rozchodem již prošli a sdělili jim jejich příběh procesu a dopadů, které mohou nastat rozpadem rodiny. S tím informanti konstatují, že pro ně bylo velmi důležité znát reálné a konkrétní příběhy, které jim pomohly také po psychické stránce.

Psychologická podpora

Potřeba psychologické podpory se objevuje téměř u všech informantů. Pouze informant IR6 nepovažuje psychologickou podporu za důležitou. Pod pojmem psychologická podpora informanti vnímají téměř totožné vymezení. Jde především o vyslechnutí, sdílení

zkušeností a mít kolem sebe lidi, kteří budou oporou informantům, po dobu procesu i po jeho ukončení. Dále IR1 přikládá psychologické podpoře jistý úkol: „*když budu v pohodě já, budou i moje děti*“.

Každý z informantů prožíval rozpad rodiny jiným způsobem a každý z nich se pohyboval v jiné fázi rozvodového řízení. U IR1 došlo ke smíření a k pozitivnímu vnímání celé situace. U této informantky hrálo velkou roli osvobození z toxického a manipulujícího vztahu, ve kterém byla, dle sdělení informantky 10 let. IR1 však sděluje, že psychické strádání prožívala dlouhá léta před rozvodem, kdy psychologickou podporu potřebovala, ale nikdy sama žádnou nenašla. „*víte co, já se držela fakt strašně dlouho kvůli dětem, ale oni to na mě pak už poznali, že jsem v háji a sama dcera mi řekla, ať jdu pryč, ať odejdu. kdybych odešla dřív, nebo to třeba s někým řešila, asi bych se z toho dostávala líp.*“

IR3 sděluje, že je psychicky vyčerpaná z důvodu chování exmanžela, který ji již řadu let psychicky týral, což bylo dle sdělení informantky řešeno i s policií ČR. Taktéž IR3 nevyužila během procesu zatím odborné psychologické poradenství, konstatuje však, že ji velmi pomohla podpora od ostatních účastníků kurzu, kde mohla sdílet své zkušenosti, získala vědomí, že není sama, kdo tuto situaci prožívá a získala prostor pro ventilaci emocí a „opečování“ z řad dalších účastníků a odborníků.

Z výpovědí informantů vyplývá, že psychologická podpora ve formě laické intervence je důležitá, avšak ne každý z informantů tuto podporu získal. R5: „*ztratil jsem všechny, všichni jsou s manželkou, protože já nevím proč. Takže to nemůžu ani s nikým probrat. To byl asi i jeden důvodů proč jsem se do toho kurzu přihlásil.*“

Čas s dítětem

Potřebu trávit čas s dítětem zdůraznili všichni informanti. Strach a obavy z toho, že s rozpadem rodiny přijdou o své dítě, sdělili 2 informanti. IR5 sděluje, že s rozpadem rodiny ztratil kontakt se svým synem, který s ním nechce komunikovat a neví, jak tento kontakt navrátit. Pro IR2 je velmi těžké, že děti chtějí zůstat v bydlíšti svého otce, kde mají školu, koníčky, kamarády, avšak ona sama v momentálním bydlíšti zůstat nechce, jelikož svou rodinu má na druhé straně republiky. U informantů z řad matek se objevuje smutek a prázdnota v době, kdy nejsou s dítětem. Vysvětlují to tím, že byly zvyklé trávit čas s dítětem každý den a na čas o samotě nejsou zatím připravené. Z řad otců jde hlavně o to s dítětem trávit alespoň nějaký čas.

Všichni informanti se shodují taktéž na tom, že jejich čas s dítětem se od doby rozpadu rodiny do značné míry transformoval. Neberou čas strávený s dítětem jako samozřejmost ale jako naplánovaný čas, ve kterém chtějí dítěti/dětem dopřát co nejvíce, a to bez rozdílu stanovené péče. Zajímavé informace přinesla otázka zaměřená na vymezení trávení času s dítětem pohledem otců a matek z řad informantů. Matky si pod tímto spojením představují konkrétní aktivity (kreativní, sportovní, rukodělné), otcové na tuto otázku nejsou schopni odpovědět, dle IR5 jde hlavně o to, s dítětem být, IR4 sděluje: „*Já nevím, prostě budeme spolu a budeme něco dělat.*“

Mimo IR3 a IR4 chtějí všichni informanti, aby dítě/děti trávily čas i s druhým rodičem. To, že je důležité, aby dítě trávilo čas s oběma rodiči, vypovídá IR1: „*Nejsem hamoun, abych děti měla jen pro sebe, prostě syn tátu potřebuje, i když už nežijeme spolu.*“

Časová dostupnost organizací

Vědět, že se můžou informanti, na koho obrátit, byla často zmiňovaná při dotazování, co rodiče považují v tomto období za důležité. IR1, IR2, IR3 považují za důležité, aby rodiče v období rozvodu či rozchodu měli možnost podpory a pomoci z řad odborníků, kdy IR1 a IR2 zmiňují klinického psychologa a Krizové centrum, IR3 doplňuje o pomoc mediátora. Pro IR4 není dostupnost organizací důležitá z důvodu mínění, že vše je v rukách advokáta a soudu. IR5, IR6 a IR7 zmiňují časovou dostupnost dalších organizací, které se zaměřují na zprostředkování asistovaného kontaktu, kdy IR7 zmiňuje, že na podporu asistovaného kontaktu došlo až po 3 měsících od kontaktování organizace. IR5 také zmiňuje, že časová dostupnost institucí a organizací byla ovlivněna COVID-19, kde byla podpora a pomoc zaměřena primárně na telefonické konzultace. I z tohoto důvodu se IR5 přihlásil do on-line kurzu.

Je zajímavé, že pro všechny informanty není místní dostupnost organizací a institucí překážkou, např. IR7 vypovídá, že v blízkosti svého bydliště nemají Krizové centrum a nevadilo ji se obrátit na Krizové centrum vzdálené 50 kilometrů. Taktéž IR3 zmiňuje: „*Já jsem dostala doporučení na jednoho mediátora v Českých Budějovicích, že je fakt dobrej, že by nám mohl pomoci se nějak domluvit..... to že to bylo asi 45 kilometrů mi nějak nevadilo*“.

Komunikace s druhým rodičem

Komunikace s druhým rodičem je informanty vnímána za důležitý prostředek k domluvě o péči o dítě. Informanti se shodují na tom, že pokud by mezi rodiči fungovala zdravá komunikace, nemuseli by řešit alternativní prostředky a konfliktní situace. Co se týká informantů a jejich sdělování informací s druhým rodičem, pouze IR1 a IR5 vnímají nastavení komunikace mezi rodiči za dobře nastavenou. Oba informanti vycházejí z rodičovského plánu, který si oba rodiče dokázali zpracovat sami, bez zapojení odborných organizací či institucí. IR5 sděluje, že jsou s bývalou partnerkou domluveni, jakým způsobem si budou své děti předávat, pokud potřebují spolu řešit důležité záležitosti, nemají obtíže s telefonickou ani osobní komunikací. Dále IR1 sděluje, že s bývalým manželem je komunikace na lepší úrovni, než byla v manželství. Informantka přikládá váhu, této změny, přítomnost nové přítelkyně, která je taktéž s informantkou ve spojení. Pro ostatní informanty je nastavená komunikace s druhým rodičem nevyhovující. Snahu napravit komunikaci dle výpovědí má IR3 a IR2, které využili pomoci mediátora a OSPOD. U IR2 měla částečně pozitivní vliv, kdy našli s bývalým manželem cestu komunikace přes SMS, IR3 hodnotí podporu zatím bez úspěchu. IR4 hodnotí komunikaci s bývalou manželkou za nemožnou a jedinou možností, jak by danou situaci řešil, by bylo svěřením dětí do jeho výlučné péče, tak, aby nemusel o záležitostech týkající se dětí s nikým řešit. IR6 komunikaci s rodičem nechce obnovovat, a to z důvodu násilného chování bývalého manžela, které se jednalo i s Policií ČR. IR7 sděluje, že komunikace s bývalým manželem funguje na úrovni e-mailu a po podání žádosti o rozvod popisuje informantka změnu komunikace: „...no jakože on mi volal, co jsem to udělala, tak jsem mu to chtěla vysvětlit a on si mě všude bloknul a komunikujeme jenom přes ty e-maily, jo a dokonce mi začal vykat normálně. Prostě i všude mi neřekne ani jménem jenom prostře paní jednatelka společnosti...“

V rámci prostředků pro komunikaci, které informanti využívají, jde ve dvou případech o telefonické i osobní sdělování, v ostatních případech jde pouze o předávání informací formou SMS a e-mailu či prostřednictvím dětí.

To, že je nedostatečná komunikace jednoho z rodičů spojená s obtížnou dohodou, přináší svou výpovědí IR3: „Dohoda nebyla možná, prostě se nedokážeme domluvit, protože spolu nejsme spolu komunikovat. Manžel nespolupracuje a bojktuje a rozporuje naprosto všechno, prostě všechno ohledně jakékoli dohody.“

Na otázku, proč si informanti myslí, že není dohoda možná, převážně sdělují neochotu komunikace druhého rodiče a jeho neadekvátní chování, přičemž R4 sděluje extrémní sdělení: „*protože expartnerka je psychopat, ona vůbec nekomunikuje, jen přes právníky*“.

Finanční jistota

Finanční jistota se objevuje u informantů jako poslední potřeba, kterou vnímají za důležitou. Informanti sdělují, že vnímají změny v rámci finanční situace, a to jak u mužů, tak u žen. Finanční jistotu informanti vnímají jako zdroje peněžní, tak materiální k uspokojení dalších potřeb jak jejich osobních, tak dětí.

R4 sděluje, že přišel o auto, dům, R1 sděluje: „*No tak víte co, máme velkej barák, nějaký povinnosti jako finanční myslim. Měli jsme na něho hypotéku, docela velkou ještě a v tom baráku sem chtěla zůstat, takže asi chápete, co s tím souvisí. Jako nemám úplně špatně placenou práci, ale barák, dvě děti, jakože je rozdíl, jestli to táhnete ve dvou nebo jen jeden.*“

Ani jeden z rodičů nepobírá vyrovnávací příspěvek na manželku/ manžela, u informantů je stanovena střídavá péče nebo zatím nebylo v této otázce rozhodnuto. Ani jeden z informantů po finanční stránce nestrádá, jsou zajištěny jejich potřeby i potřeby jejich dětí. Obavy však u informantů vyvstávají s růstem dětí a s tím spojeným růstem nákladů o péči. IR3 sděluje, že i když má dobré zaměstnání, děti jsou věkově blízko u sebe a v následujících letech očekává obě děti školní akce (lyžařský kurz, zájezd do zahraničí). Jde tedy o velké finanční náklady v krátkém časovém horizontu a neví, zda bude bývalý manžel ochoten se o tyto výdaje podělit.

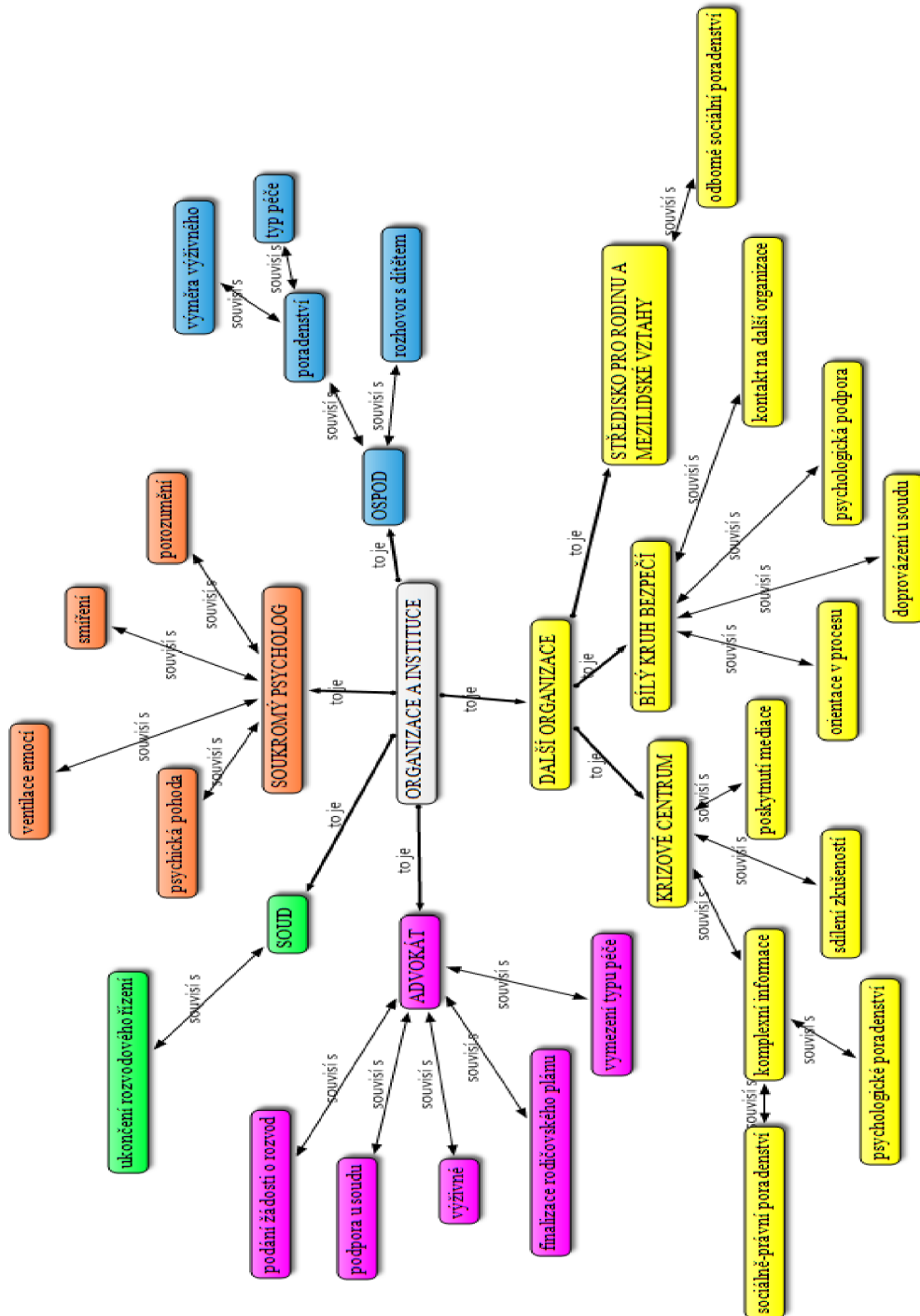
K3: Intervenující organizace a instituce a jejich pomoc

Do procesu rozvodového řízení musí být zapojeny určité odborné instituce (OSPOD, soud) pokud se jedná o otázky péče o dítě. Pokud jde o rozchod rodičů mající společně nezaopatřené dítě a nemohou se dohodnout, jak bude o dítě postaráno, i v tomto případě se zmiňované instituce zapojují.

V rámci rodičovského konfliktu, či případných dopadů této krizové situace rozvodu či rozchodu, mohou být zapojeny i další odborné instituce či organizace, které dle svých kompetencí intervenují rodiče, popřípadě děti či blízké okolí rodiny.

Schéma č. 2 znázorňuje odborné instituce a organizace, se kterými se rozvádějící či rozcházející rodiče setkali, dále schéma ukazuje, v jakých odvětvích jim daní odborníci pomohli.

Schéma 2: Intervenující organizace a instituce a jejich pomoc

Zdroj: Vlastní výzkum, 2022

Do výzkumu byli zapojeni rodiče, kteří absolvovali kurz pro rozvádějící se a rozcházející se rodiče, který zajišťoval nezisková organizace ve spolupráci s Krizovým centrem. U všech informantů se však jednalo o další možnost podpory a pomoci v jejich krizové situaci. Všichni informanti využili již před absolvováním tohoto kurzu jiné odborné instituce a organizace, které s rodinami pracovali. Jednalo se o podporu a pomoc advokáta, soudce, soukromého psychologa, dalších organizací, včetně těch neziskových, kteří mají možnost terapeutické či mediátorské pomoci.

Advokát

Pro všechny informanty mimo IR1 byl advokát prvním odborníkem, se kterým řešili otázky ohledně rozvodu. Advokát zastupoval jejich zájmy před samotným soudem a pomohl rodičům při sepsání žádosti o rozvod.

Pro informanty měla však spolupráce s advokátem i jiné formy pomoci a podpory. Pro IR2, IR3 a IR6 byl advokát zdrojem informací, který jim pomohl k zorientování v celém procesu, přičemž IR2 oceňuje předání informací a jejich důkladné vysvětlení v oblasti typu péče a stanovení výživného. IR6 dále popisuje, že ji advokát pomohl hlavně v oblasti rodičovské odpovědnosti a práv druhého rodiče: *no já si myslela, že když jsem jejich máma, tak prostě nebude problém, že prostě půjdou semnou, že jako otec s nimi nemusí být v kontaktu, protože jsem to nechtěla.... já chci bydlet jinde, takže jsem myslela, že se všichni odstěhujeme* „IR3 ocenila vlídný přístup advokáta, který ji seznámil s rodičovským plánem. Dále IR3 a IR5 sdělují, že vysvětlení důležitých otázek týkající se péče o dítě a výživného získali právě od advokáta. Dále IR3 sděluje, že díky advokátovi jejího bývalého manžela, začal on samotný přemýšlet nad střídavou péčí, i když před tím zastával názor, že jediná varianta je výlučná péče dětí jeho osoby. IR7 také informuje, že ji advokát pomohl sestavit rodičovský plán, který přinesla informantka vypracovaný a po doporučení advokáta k možným změnám, došlo k jeho finalizaci: *řekl mi, že by bylo vhodné tohle změnit, ale že to nechá na mě.... jako pak když jsem nad tím přemýšlela tak jsem usoudila, že je to fakt kravina, co jsem tam napsala.*“

Celkově jsou informanti spokojeni s výběrem a poskytnutou pomocí advokáta, hodnotí kladně jejich profesionální přístup.

Soud

Soud, ať se jedná o instituci, kterou informanti považují převážně za nutné jednání pro rozhodnutí typu péče a rozhodnutí o výši výživného, pro IR1 a IR6 je soud institucí, která jim pomohla v ukončení procesu a jejich trápení. Pro zbylé informanty je soudní řízení zatím v procesu a nemají tedy zatím jasné představy o tom, zda jim soud pomohl či nikoli. Pokud vezmeme tedy informantku IR1 pomoc soudu popisuje takto: *víte co, bylo to pro mě všechno těžký, měla jsem furt někde vzadu, že to není reálný, že mě může ještě zmanipulovat a já se k němu vrátím..... ale právě tím, že to soud odklepnul, že jsme to měla černý na bílým, že jsme fakt od sebe, tak se mi strašně ulevilo.* IR6 je stejného názoru jako IR1, tedy, že soud pro ni byl autoritativní rozhodnutí, které definitivně ukončilo vztah s bývalým manželem a dále jak sděluje: *„i manžel se pak nějak uklidnil a tím i já“* došlo tímto rozhodnutím ke změně chování bývalého manžela.

Pro informantky byl soud a ukončení rozvodového řízení prostředkem pro zlepšení jejich psychického stavu a začátek něčeho nového.

Ani u jednoho z informantů nebyl zatím povinně nařízen žádný z odborníků, pouze u IR3 byl doporučen mediátor, který IR3 využila, dále sděluje: *„no jako on nám ten pan soudce řekl, že je vidět, že nějaká domluva mezi námi bude těžká a že by nám doporučil mediátora, což si myslím, že i pomohlo v tom, že to slyšel i bejvalej a přistoupil na to..... já jsem mu to i říkala, že půjdeme něco zkusit, ale nechtěl...asi jak to slyšel od toho soudce, na co on dá, tak přistoupil.“*

Soukromý psycholog

Soukromého psychologa využili IR1 a IR2, další informanti psychologickou podporu nevyužili. Jak sděluje např. IR3 a IR7, že po psychické stránce jim velmi pomohla rodina, která jim v celém procesu byla velkou oporou. IR4, IR5 a IR6 neuvažovali taktéž o psychologické podpoře, avšak zjišťují, že by jim v jistých ohledech mohla pomoci, např. IR5 sděluje: *„jako já nevím no, nikdy jsem nad tím nepřemýšlel, že bych někoho vyhledal, možná jsem se i styděla, že bych k někomu šel ale, když jsem slyšel ostatní, že jim dost ten psycholog pomohl, tak nad tím i uvažuju.“*

Co se týká výpovědí od informantů, kteří zkušenost s psychologem mají, psycholog byl pro informanty určitým prostorem pro ventilaci emocí, jak sděluje IR1 definitivní rozhodnutí podat žádost o rozvod pro ni bylo velmi stresující období, plné obav, jak bude bývalý manžel reagovat. Dále informantka sděluje, že právě zklidnění a určitá psychická

pohoda ji dovedla, jak sděluje: „*k rozhodnutí odejít z manipulujícího a toxického vztahu.*“

Dále IR2 sděluje zajímavé informace o tom, že i když sama ví, jak si zajistit psychohygienu a svým klientům pomáhá při řešení psychických nesnází, informuje: „*Paradox je, že jsem vlastně psycholog a sama psychologa potřebuju.*“ Informantka řešila při svých trápení, při zvládnání celého procesu dilema, jakého psychologa oslovit, protože jak říká: „*my se tak nějak všichni známe*“, nechtěla tedy řešit své problémy s nikým, koho zná, s kterým má určité sympatie. To bylo i pro informantku dilema, zda by její obtíže nezvládla vyřešit sama. Nakonec však hodnotí své rozhodnutí, navázání spolupráce s psychologem, za jedno z nejlepších rozhodnutí, pro které se mohla rozhodnout. Soukromého psychologa začala informantka navštěvovat v průběhu rozvodového řízení, kdy řešila otázky stěhování a obtížné komunikace s bývalým manželem. Sděluje, že trpěla úzkostmi a měla dny, kdy nebyla schopná nic dělat: „*prostě jsem se probudila a nechtěla jsem vstát i když mi děti běhaly po hlavě, to byl ten zlom, kdy jsem si řekla, že prostě potřebuju pomoc i kvůli těm dětem.*“ IR2 také sděluje, že pro ni psycholog byl určitá podpora v porozumění toho, co se aktuálně děje a smíření se s tím, že manželství skončilo.

IR1 i IR2 se shodují na tom, že soukromý psycholog pomohl, jak jim osobně, tak i nepřímo dětem IR2: *když nebudu v pohodě, budou trpět i moje děti, takže musím makat, abych pro ně byla silná máma.*“

OSPOD

Spolupráci se sociálními pracovníky z OSPOD mají všichni informanti. Informanti se setkali ve všech případech se sociálními pracovníky, kteří je telefonicky kontaktovaly a zajišťovaly informace o skutečnosti podání žádosti o rozvod a sdělení, zda jsou rodiče dohodnuti v otázkách péče o jejich dítě/děti. IR1 sděluje, že i když z počátku domluva nebyla možná, poté se jako rodiče dohodli na tom, jak bude péče o nezletilé dítě probíhat a OSPOD pouze dle slov informantky přetlumočil informace od rodičů před soudem.

U dalších informantů sociální pracovník OSPODu, přímo poskytoval podporu a pomoc jak rodičům samotným, tak jejich dětem.

IR2 sděluje: *Ta paní mě, ale myslím nám oboum v tom, že jsme si fakt uvědomili, co tím rozvodem způsobíme pro naše děti, i když jsme teprve v začátku*“.

Dále sdělení IR3 se shoduje s informacemi od IR2, dále doplňuje, že velmi ocenila poradenství ohledně typu péče, které měla pouze o střídavé péči. Sociální pracovnice OSPOD také informantce poskytla informace o tom, jaké výživné je reálně a dala jí tím představu o tom, s jakými finančními zdroji může na péči o dítě počítat.

IR4 hodnotí podporu pouze směrem ke svým dětem, informant popisuje, že si myslí, že dětem pomohla sociální pracovnice po psychické stránce. Rozhovor vedený sociálním pracovníkem vedlo k porozumění dětí, co se děje a co s rozpadem rodiny bude následovat.

Dále IR4, IR5 a IR6 a IR7 mají stejný názor na poskytnutou pomoc a podporu ze strany OSPOD, a to poskytnutí sociálně-právního poradenství, informování o procesu rozvodového řízení.

Všichni respondenti, tedy mimo IR4, hodnotí podporu a pomoc od pracovníků OSPOD zatím pozitivně.

Další organizace

Spolupráci s dalšími organizacemi využili všichni informanti. Je to dáno tím, že všichni informanti byli účastníky kurzu pro rozcházející se a rozvádějící se rodiče, který byl uskutečněn ve spolupráci Krizového centra. Pokud budeme brát zhodnocení podpory a pomoci tohoto kurzu, který byl vedený pracovníky Krizového centra, informanti vnímají tuto spolupráci za nejučinnější.

IR1 sděluje: „*Tam to bylo dost široký, dostala jsem nejvíc informací v jednom programu a nemusela jsem se tahat k psychologovi, OSPOD, soudu atd. Za mě teda tohle. Jo a taky super je to sdělení s ostatními. To, že tohle nezažívám sama.*“

IR2 dále konstatuje: „*...bylo fajn se setkat s lidma, který otevřeně mluví o tom samým, co prožíváte, ale jako bylo taky fajn, že to bylo takový komplexní, že jsme měli informace o dětech, o financích, pak i možnost právního poradenství a taky tu mediaci.*“

IR3 se díky kurzu naučila pracovat s časem, kdy při řešení důležitých úkonů, k samotnému rozvodu, neuměla naplánovat.

IR6 je taktéž s kurzem velmi spokojen, hodnotí pozitivně komplexní poradenství a také sdělení zkušeností žen, přičemž to informantovi otevřelo oči v tom, jak to oni, jako matky vidí.

IR7 poskytuje dále uvádí: „*...že jsem mohla slyšet holky ale i muže, jak to zažívají, a právě ta psychologická podpora pro mě byla důležitá. Proto jsem se i přihlásila.*“

Velkou váhu pro informanty měli i zprávy od dětí, kteří byli také zapojeni do tohoto kurzu. Jak sděluje IR3: „*Jako když jsem to slyšela fakt jsem se rozbrečela... oni to před náma neřeknou, takže reálně nevíme, co si myslí... fakt mi to hrozně dalo a musíme ty naše boje už jenom kvůli nim ukončit.*“

Dále informanti oceňují online formu kurzu, která zajistila podporu rodičům, ale i dětem, v době, kdy byla z důvodu COVID-19 a jeho lockdownu omezená činnost organizací i soudů.

Pokud shrneme získané informace o podpoře a pomoci Krizového centra (ev. Kurzu) jde o předání komplexních informací ve smyslu sociálně-právního poradenství a psychologického poradenství, dále prostor pro sdílení zkušeností s dalšími účastníky, kteří se nachází v podobné životní situaci. V poslední řadě jde o poskytnutí mediační podpory, kterou měli 4 informanti v plánu využít. Z důvodu poskytnutí rozhovorů ihned po ukončení kurzu, nebyly zjištěny informace, zda účastníci pomoc mediátora nakonec využili, popřípadě jaké je jejich zhodnocení této pomoci. Další organizací, kterou informanti využili, byl Bílý kruh bezpečí. IR6 využila tuto organizaci z důvodu strachu o svůj život kvůli násilnému chování svého bývalého manžela. Informantka uvádí, v čem ji organizace pomohla: „*doprovodili mě k prvnímu soudnímu stání, kde se řešilo obvinění exmanžela za to, že mě chtěl zabít. To jsem cítila jako hroznou pomoc, že při mně někdo stojí (pláč)... kdo je semnou, kdo mě chrání...*“ Pro informantku byla tato organizace prostředkem podpory, orientace v procesu a také organizace předala kontakt na další organizace (Temperi, o.p.s., krizová centra, soukromý psycholog). Informantka velmi ocenila profesionalitu a empatii pracovníků: „*dělej to správný lidi a strašně dobře.*“

Další organizace, která byla informanty využita, byla střediska pro rodinu a mezilidské vztahy, které využili IR3, IR6. Informanti sdělují, že oceňují odborné sociální poradenství týkající se samotného procesu, otázek péče o dítě.

K4: Absence pomoci a podpory

Příběh každé rodiny v období rozvodu či rozchodu je jedinečný. Zapojené instituce a organizace mají v rámci svých kompetencí podporovat a pomáhat rodinám, ne však vždy je to v souladu se spokojeností jejich klientů.

Schéma č. 3 poukazuje na to, v čem konkrétně informanti shledávají nedostatečnou podporu a co od očekávané pomoci, ve spolupráci s organizacemi či institucemi, nezískali. Nejvíce o nedostatečné psychologické podpoře hovoří IR5, který rozpadem

Schéma 3 ukazuje oblasti, které informanti vnímali za nedostačující, které shledávali za důležité a od organizací či institucí se jim nedostali. Jedná se o poskytnutí nedostatečných informací, nedostatečnou psychologickou podporu, odborníci komunikující pouze s jedním rodičem a dále nedostatečnou kontinuitu organizací.

Nedostatečné informace

Informanti shledávají nedostatečné informace, a to převážně ty právnické. Ty sděluje IR1: *Dost jsem postrádala nějaké právnické informace ohledně třeba dávek, který manžel pobíral v zahraničí, že vlastně nikdo nevěděl, co se započítává, co se nezapočítává, jako jak se vyměřuje výživný. Třeba jsem chtěla vědět, jak je to s kindergeltem, který manžel pobírá od Německého státu. Jestli je součástí výživného vypočítávaného z jeho platu, nebo jsou to peníze navíc, které patří dítěti. Na to mi v podstatě nikdo nedokázal jednoznačně odpovědět, a ani soudkyně to nijak neřešila. Dohodli jsme se na 7.000,- výživném a jestli manžel dostane 5.000,- kindergelt, přidá ze svého 2.000,- a je to, v podstatě nikoho nezajímalo ... Třeba teď v tom kurzu jsem se dozvěděla dost věcí, který mi třeba v tu dobu nikdo neřekl, slyšela jsem to poprvé.* Informantka dále sděluje, že nikdo ji nebyl schopen vysvětlit, co vše se do výživného počítá, nikdo ji ani neposkytl informace, jak je to s výměrou výživného a setkávání dětí s otcem, jelikož bývalý manžel pracuje v zahraničí a plánuje se tam i odstěhovat.

Dále informanti sdělují, že se jim nedostalo dostatečné poradenství ohledně typu péče, práv a povinností co se týká rodičovské odpovědnosti. S tím souvisí obava informanta IR5, že stanovením výlučné péče matky ztratí právo stýkat se se svými dětmi, dále IR6 byla názoru, že výlučnou péčí se bude moci přestěhovat bez povolení otce dětí. Dále informanti nemají informace o tom, na jaké úkony a situace musí mít povolení od druhého rodiče, myšleno operace, očkování, dovolené v Evropské unii i mimo ní, volba koníčků, změna školského zařízení....

Dále IR1, IR3 a IR7 se shodují na tom, že nevěděli o tom, že se připravuje rodičovský plán, podle kterého by se mohli jako rodiče řídit, byli překvapeni z toho, že se o tom dozvěděli až měsíce po začátku rozvodového procesu. Informantům také chybělo přádání kontaktů na další odborníky, přičemž IR3 uvádí: *já nevím, když jsme na tom OSPOD byli skoro furt, furt jsme něco řešili...a za tu dobu nám prostě nikdo nedal žádný kontakt nebo aspoň nějakou informaci o tom, abysme třeba zkusili toho mediátora, to až teď, ty jo po půl roce boje a trápení.*“

7.1.1 Nedostatečná psychologická podpora

Nedostatečnou psychologickou podporu informanti vnímají jako jednu z příčin určitých psychických obtíží, které vnímali v době rozhodnutí podání žádosti o rozvod, během procesu, a i po jeho ukončení. Nejvíce na nedostatečnou psychologickou podporu odkazuje IR5, která souvisí se ztrátou rodiny a obavami informanta navštívit soukromého psychologa. Dále IR6 informuje o tom, že přemýšlela o tom, že by soukromého psychologa využila, avšak při kontaktování zjistila, že volné termíny nebyly v akutní fázi k dispozici. Časovou nedostupnost soukromých psychologů či psychoterapeutů také zmiňují IR1 a IR7. IR1 zmiňuje, že termín k psychologovi získala až po obvolání šesti psychologů.

O tom, že psychologickou pomoc či podporu může poskytnout i odborník v dalších odborných organizacích či institucích, nikdo z informantů nevěděl. Nikomu ani nebyl předán kontakt na psychologickou podporu až z řad soukromých psychologů, tak z řad odborných organizací či institucí.

Nedostatečnou psychologickou podporu zažívali informanti také z důvodu COVID-19, kdy byly omezeny návštěvy a činnost organizací. IR3 zmiňuje: *nějak jak jsme byli furt doma a víceméně nějaký kontakt byl jen on-line...to mi úplně na psychice nepřidalo...* “.

IR2, IR4, IR6 a IR7 dále zmiňují, že pro ně je velmi těžké, když jsou čas bez dítěte/děti, IR7 sděluje: *Vůbec nevím, co mám dělat, jeden den je plný barák, druhý jsem tu sama, je tu ticho a já nevím, fakt nevím.* “ IR2 také uvádí, že není vytvořen žádný prostor pro sdílení, což velmi postrádala: *„nějaký prostor se vykecat asi, nějaký alá svépomocný skupiny, pokecat s lidma co zažívají podobný období, jakož pocit, že v tom nejsem sama.* “

Posledním sdělení IR6 přináší pohled informantů na bagatelizaci problému organizacemi: IR6: *„vůbec mě nebrali vážně, byla jsem velmi nespokojená, i když mi exmanžel vyhrožoval smrtí a by vykázan za domácí násilí, tlačili mě k tomu, abych zrušila vykázaní, že je to v pohodě.* “

U třech informantů se objevily psychické problémy, se kterými se snaží pracovat, přičemž IR1 sděluje, že po podání žádosti o rozvod začala užívat antidepresiva asi 2 měsíce, dále IR2 uvádí, že taktéž začala užívat antidepresiva, které užívá doteď.

Nedostatečná kontinuita organizací

Nedostatečná kontinuita organizací souvisí s místní a časovou nedostupností organizací, omezení činností organizací z důvodu COVID-19, dále vzájemnou neinformovaností o účelu organizace a neznalosti kompetencí institucí a organizací.

Pokud se bavíme o místní a časové dostupnosti organizací, jedná se o fakt, že informanti sdělují, že organizace neměli momentální kapacitu na další klienty a termín k prvnímu osobnímu setkání byl v řádech týdnů. To informanti vnímají za nedostatečnou pomoc a podporu rodin v tomto období, přičemž IR7 sděluje: *„jako já nevím jo, ale když se někdo ocitne v nějaký akutní situaci, tak jsem předpokládala, že nás vezmou hned.“* Informantka dále sděluje, že v místě bydliště nemají Krizové centrum a že čekací doba do nejbližší organizace, poskytující okamžitou pomoc byla 2 týdny. Dále IR6 zmiňuje: *řekli mi, že volný termín mají až za dva měsíce.... to úplně neřešil můj stav teď.....no takže jsem už pak dál nezkoušela a řešila jsem to nějak sama, svépomocí.“*

Nedostatečnou kontinuitu organizací ovlivnila také doba COVID-19, kterou vnímal IR3 a IR4. Informanti se shodují na tom, že jim nestačila pouze telefonická podpora a pomoc od organizací a informace získávali z tohoto důvodu prostřednictvím advokáta nebo informací z internetu, a tedy pro ně byla i obtížná domluva mezi rodiči, jelikož každý z rodičů získával jiné informace. Dále informanti sdělují, že vnímají nedostatečnou podporu v souvislosti s tím, že OSPOD a jiné organizace nemají povědomí o jiných organizacích, tedy, že informanti nezískali z OSPOD žádné kontakty na další organizace. Nikdo z informantů nevěděl, že existuje možnost mediátora IR3 sděluje: *„já nevím, že nějaký takový organizace existují“.* Dále informanti uvádí, že o dalších organizacích se dozvěděli od přátel, kteří již rozvodem prošli a dali jim pozitivní reference. U dvou informantů došlo k předání kontaktu na další odborníky až prostřednictvím jiné organizace, načež IR6 uvádí: *Já jsem dostala kontakt na dvě organizace, že by nám mohli pomoc, ale pak, když jsme tam šla, tak jsme zjistili, že jde víceméně o dvě poradny, takže dvakrát jsem říkala to samý a vlastně úplně zbytečně, protože nic nového jsem stejně nedostala.“* Informanti také sdělují, že dostatečné právní a sociálně-právní poradenství získali až při absolvování kurzu, do té doby jim nikdo neřekl, jak se sestavuje rodičovský plán, což rezonuje s faktem, že IR1 je již po rozvodu a až na kurzu se dozvěděla, že rodičovský plán existuje. Dále IR3 informuje, že z OSPOD a další organizace získala informaci, že informace ohledně procesu a péče o dítě ji měl říct advokát.

Dále IR4 informuje o tom, že mu scházela možnost bezplatné pomoci a podpory, dále informanti sdělují, že k odborníkům Krizového centra se dostali až po absolvování sezení v jiných organizacích.

Komunikace s jedním rodičem

Zkušenost, že organizace komunikovali vždy jen s jedním rodičem, sdělují všichni informanti. Při setkání na OSPOD, byli rodiče přizváni vždy odděleně, přičemž v některých případech šlo o časové omezení obou rodičů spojenou s obtížnou domluvou na jednotném termínu. Informanti sdělují, že komunikaci odborníka s jedním rodičem považují za limitující faktor k domluvě. IR3, IR4 a IR6 sdělují, že při individuální komunikaci s druhým rodičem zjistili, že oba rodiče mají rozdílné informace o procesu řízení, tak i o specifikách péče o dítě. Dále IR4 sděluje, že při komunikaci se sociální pracovníci na OSPOD cítil antisympatie ze strany pracovnice, a sděluje, že: „*stát systematicky ničí muže.*“ Z výpovědi informanta je značné vnímání diskriminace mužů, načež otázku, zda by více ocenil přítomnost muže na pozici sociálního pracovníka, odpověděl, že ano. Dále IR6 sděluje, že do střediska pro rodinu a mezilidské vztahy si exmanžel domluvil individuální schůzku s pracovnicí i s jejich dětmi, kde cítila, že by mohl exmanžel s přítomností dětí zmanipulovat danou situaci a na další schůzku již nechtěla do organizace přijít. Pouze informantka IR6 sděluje, že spolupráci organizací a rodičů odděleně hodnotí pozitivně, jelikož u této informantky se setkáváme s domácím násilím ze strany exmanžela, IR6 sděluje: „*já bych s ním v jedné místnosti nemohl být, to bych psychicky nedala, takže jsem byla ráda, že jsem se s ním na tom OSPOD nemusela vidět.*“

K5: Identifikační údaje odborníků

Tato kategorie vymezuje základní charakteristiky zapojených odborníků. Jednalo se pouze o informace týkající se pohlaví a odbornosti.

Tabulka 2: Základní informace o informantech (odborníci)

	Pohlaví	Typ profese
IO1	žena	sociální pracovník (OSPOD)
IO2	muž	sociální pracovník (OSPOD)
IO3	žena	sociální pracovník, psychoterapeut
IO4	žena	sociální pracovník, krizový intervent
IO5	žena	sociální pracovník, krizový intervent
IO6	žena	mediátor
IO7	žena	mediátor
IO8	žena	advokát
IO9	muž	advokát

Zdroj: Vlastní zdroj, rok

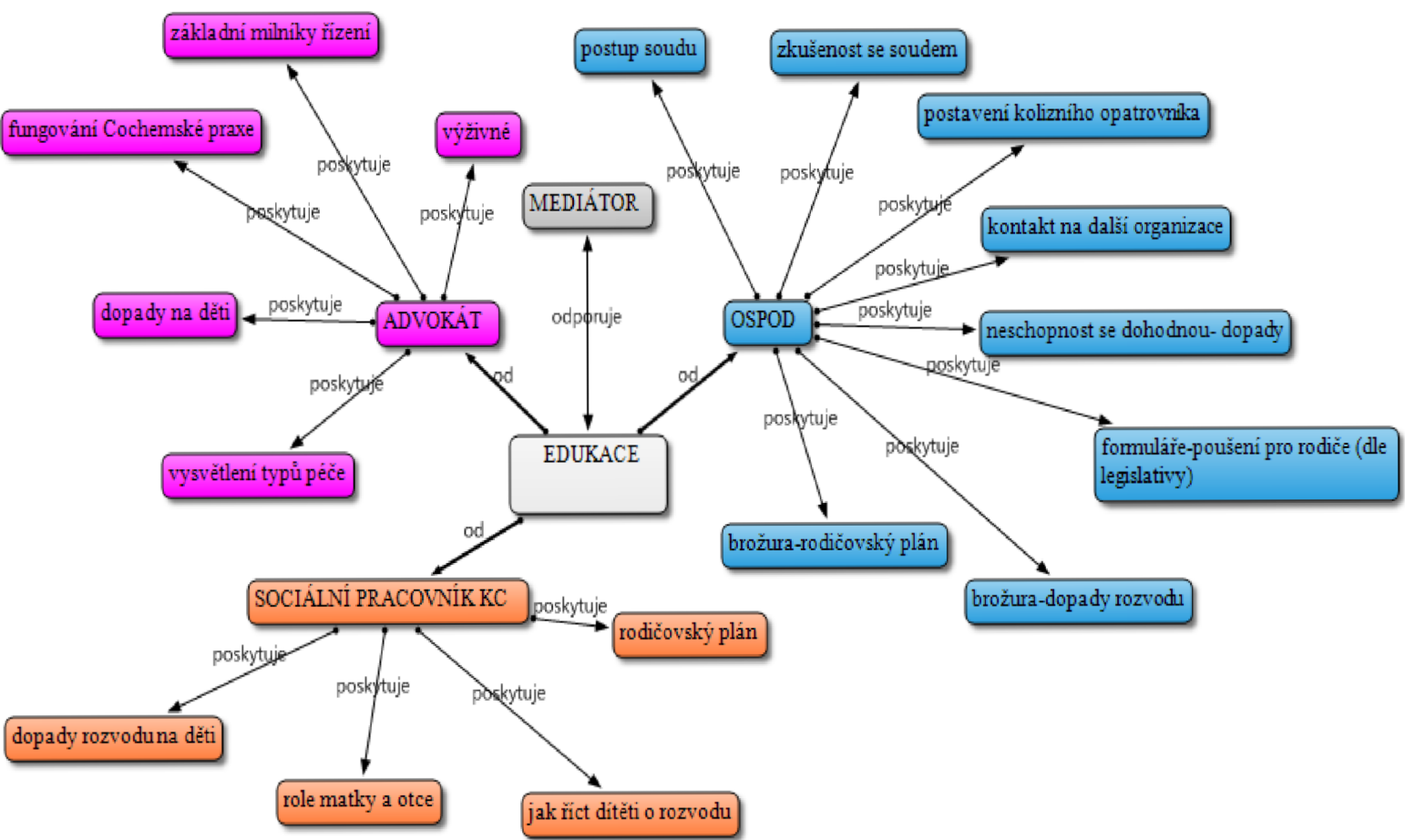
Celkem přijalo nabídku k rozhovoru 9 odborníků z řad organizací či institucí, kteří participují s rodinami v období rozvodu či rozchodu. Jedná se o 7 žen a 2 muže. Muži zastupují profesi sociálního pracovníka na OSPOD a advokacii. Oba advokáti se pohybují v rodinném právu. Ženy byly zastoupeny v profesích sociálního pracovníka na OSPOD, sociální pracovník v Krizových centrech, mediátor a advokacie. Jeden z informantů, z řad sociálního pracovníka v Krizovém centru má psychoterapeutický výcvik, zbylí informanti z řad sociálního pracovníka v Krizovém centru mají kurz krizové intervence.

K6: Edukace

Pro rodiče rozvod či rozchod je leckdy nová životní situace. Samotný proces rozvodového řízení, se zapojením intervenujících organizací, má jistá specifika, a rodiče získávají množství informací, které se samotného procesu týkají.

Schéma 4 znázorňuje, jaké informace předávají intervenující odborníci rodičům ve vztahu k rozvodu či rozchodu, pokud je zde nezaopatřené dítě.

Schéma č. 4: Edukace organizacemi

Zdroj: Vlastní výzkum, 2022

Každá organizace v procesu rozpadu rodinu, tedy jedná-li se o rozvod či rozchod s nezaopatřeným dítětem, přichází s podporou a pomocí v určitý čas a podle svých kompetencí intervnuje své klienty. Z tohoto důvodu byly rozpoznávány specifika předávání informací, dle daných odborností. Byly získány informace o tom, o čem edukuje advokát, mediátor, pracovník OSDPOD, a sociální pracovník v krizovém centru.

OSPOD

Informanti z řad sociálních pracovníků na OSPOD poskytují rodinám v období poradenství, jelikož jak sděluje IO2, klienti se v této situaci ocitají převážně poprvé a poradenství je nezbytné pro orientaci procesu. Edukace informantů směrem k rodinám se v jistých ohledech liší. IO2 poskytuje rodinám zkušenosti se soudním řízením, postup rozvodového řízení. IO1 sděluje, že tyto informace rodinám neposkytuje. Dále IO2 popisuje, že rodinám poskytuje edukaci o dopadech rozpadu rodiny na dítě, kdežto IO1 předává rodičům pouze brožurku, kde jsou situace, co může nastat následkem rozpadu rodiny. IO1 sděluje, že se v brožurce vyskytuje například výskyt rizikového chování u dětí a dále brožuru ke Cochemské praxi. IO2 k tomu sděluje: *My neřešíme úplně ten rozvod, ale péči o dítě. Takže sděluju, že je to pro dítě náročný psychicky a je to pro to dítě mnohem náročnější, pokud do toho dítě zatahujou, nebo že když to budou protahovat. Rodiče si vůbec neuvědomujou, že potom je to náročnější pro ty děti, když se dělají různé výsledky, ať už u nás nebo pak znalecký posudky.*“ Dále IO2 sděluje, že tyto informace podává rodičům pro to, aby si uvědomily, jak může rozpad rodiny prožívat dítě a jaké následky to pro dítě může mít. IO1 a IO2 se shodují na tom, že rodiče si dopady na děti neuvědomují, jelikož při procesu upřednostňují zájmy své před zájmy svých dětí.

Dále IO1 sděluje, že v rámci edukace poskytují rodičům formuláře o poučení rodičů, které vychází z legislativní úpravy Zákona o sociálně-právní ochraně dětí a Občanského zákoníku IO1 sděluje, je však na rodičích, zda si materiály přečtou a budou je vnímat jako zdroj informací, či nikoli. Dále oba informanti přináší rodičům informace o postavení jejich osoby jako kolizního pracovníka.

Sociální pracovník Krizového centra

Všichni informanti se v rámci edukace shodují na tom, že je zapotřebí rodinám poskytnout edukaci ohledně dopadů rozvodu na děti. Dále IO5 sděluje, že edukuje rodiče v nastavení efektivní komunikace s dítětem, dále vymezení důležitosti role matky a otce,

vymezení rodičovských odpovědností. IO3 k vymezení role matky a otce považuje za důležité edukovat rodiče o genetické provázanosti. Informantka IO3 také rodičům zdůrazňuje potřebu dítěte rozumět rodičům, i když je to těžké. Informantka také sděluje, že je ideální hledat v rozvodu smysl, aby se mohla promítnout pozitiva. Dále sděluje, že je v rámci edukace důležité vytvořit rodiči dostatečnou půdu pro možnost dozrání dítěte. IO4 sděluje, že rodiče, kteří přichází do Krizového centra již edukováni jsou a v rámci spolupráce s rodiči řeší převážně jen nastavení komunikace mezi nimi.

Dále informanti sdělují, že s rodiči řeší rodičovský plán, jeho nastavení a zda je vyhovující

.

Mediátor

Oba informanti, IO6 a IO7 se shodují na tom, že v rámci svého postavení, rodiče needukují. IR6 uvádí: *„Já edukovat, co se týká rozvodu, vůbec nesmím to je něco, co do mediace vůbec nepatří.“* IO7 taktéž hovoří o tom, že v rámci mediace nejde o edukaci ale o tom, přivést rodiče k dohodě, nikoli předávat informace o procesu, IO7: *„to by bylo úplně v rozporu s mediací, k edukaci jsou tu jiné organizace, které poskytují odborné poradenství“.*

Advokát

IO8 a IO9 sdělují, že advokát je většinou prvním odborníkem, na kterého se rodiče obraceni, pokud žádají o rozvod. V rámci edukace klienta IO8 sděluje, že je velmi důležité odhadnout, co je klient schopen vstřebat. Dále informantka sděluje, že předává informace o základních milnících a upozorní klienta na to, jak funguje Cochemská praxe. IO8 je inklinuje ke Cochemské praxi, stejně tak IR9. IR8 zjišťuje informace o tom, zda o rozpadu rodiny informovali rodiče již své děti, snaží se, aby rodiče nějakým způsobem informace dětem vhodně předali, a případně vysvětlí, že děti toto období mohou těžkou snášet. IR9 tyto informace nezjišťuje. IO8 dále sděluje: *„...v některých případech, když to ten klient prožívá špatně, tak říkám, že je důležitý, aby ten klient dal do pořádku sebe, většinou je upozorním na to, že to soudní řízení je náročný psychicky, a že možná budou potřebovat i pomoc, že to můžou špatně nést a aby si to uvědomili. Říkám jim, že aby tu mohli být pro děti, tak musí být v pohodě ony. Moje analogie je... komu dáme v letadle první kyslíkovou masku“*

Dále IO8 a IO9 edukují rodiče o správném vymezení péče o dítě, přičemž oba se shodují na tom, že ve společnosti jsou stále milné představy primárně o výlučné péči. IO8 uvádí, jak edukuje klienty o typech péče: *„já mám vlastně problém se současnými příkopy, jak nám nastavuje právní úprava a to je péče jednoho rodiče a střídavá péče, to je vlastně obrovský příkop ale v praxi to tak není, nemusí to být vždy 50:50, ale třeba 60:40 nebo 65:35, vlastně to může být jemnější, aby to skenovalo a lépe odpovídalo, jak to ty rodiče mají ale vlastně to, že tam dáme ty dva pojmy, tak hrozně mají tendenci rodiče proti sobě brojit, takže se snažím co nejvíce vyskočit z těch pojmů, snažím se vysvětlit výhody společné péče.“* Taktéž IO9 předává informace o typech péče, reaguje na to, s jakou představou klient přichází a edukuje ho o tom, jaké skutečnosti se pojí s daným typem péče, přičemž IO9 uvádí: *„Někdy přijde klient s představou, že chce dítě do výlučné péče, protože nechce už žít v tom daným městě, že nechce vidat svého bývalého manžela, tak mu samozřejmě vysvětlím, že takto to nefunguje, že to takhle nemůže udělat.“*

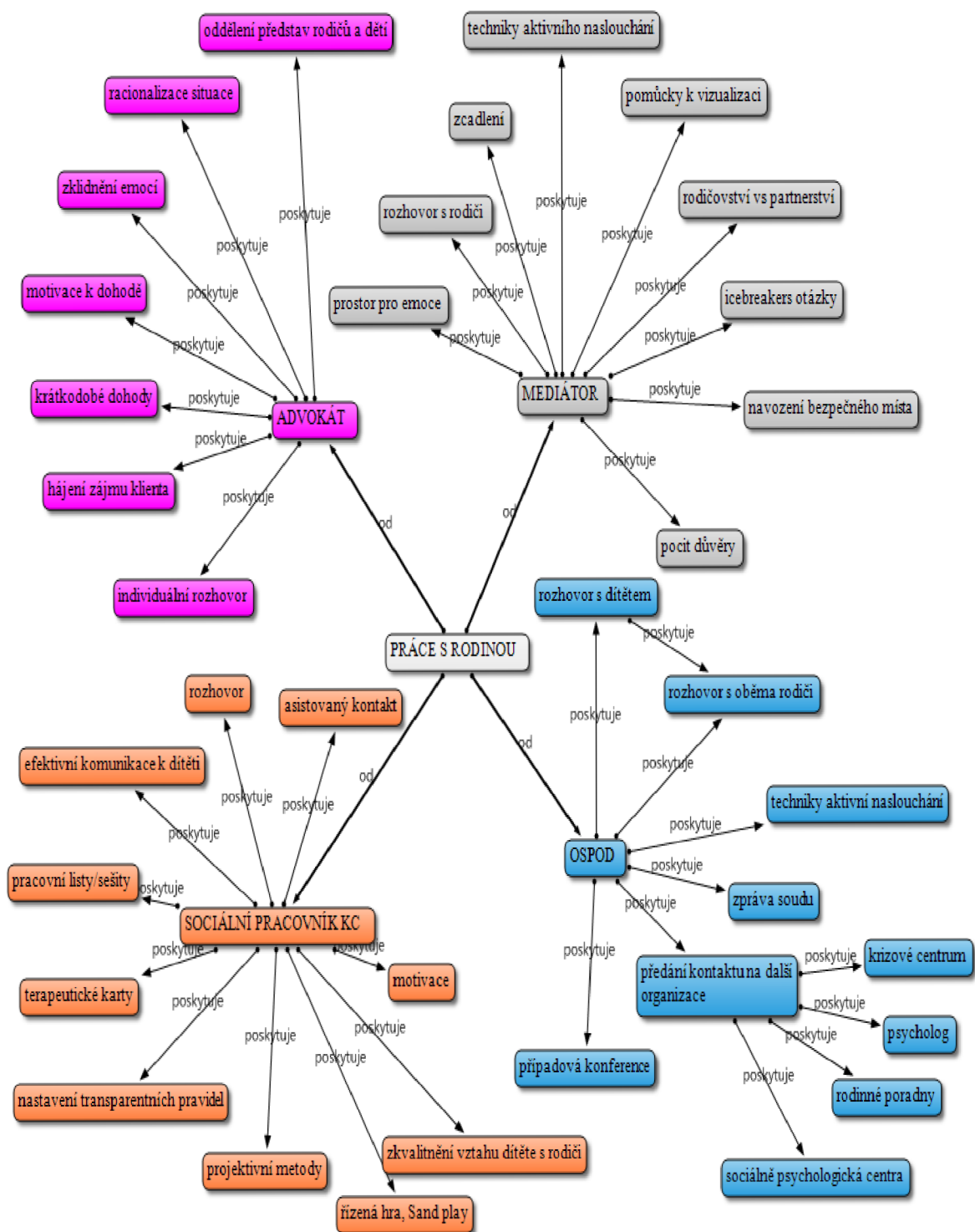
Dále se výpovědi obou informantů shodují, že edukují své klienty o právní režimu, jak bude probíhat proces rozvodového řízení, jaká je racionální stránka procesu, tedy pokud nebudou spolupracovat, jak bude proces vypadat. Dále informanti vymezují klientům, jaké je jejich postavení. Oba informanti se snaží o to, aby informace s klienty byly předávány postupně.

K7: Práce s rodinou v období rozvodu či rozchodu

V rámci práce s rodinou v období rozvodu či rozchodu jsou využívány nástroje, metody a techniky. Práce s rodinou je individuální, dle toho, v jaké fázi se rodina nachází, zda se objevuje patologické jednání rodičů, či se objevuje nežádoucí chování.

Jak pracují daní odborníci s rodinami v období rozvodu či rozchodu, znázorňuje schéma č. 5.

Schéma 5: Práce s rodinou v období rozvodu či rozchodu

Zdroj: Vlastní výzkum, 2022

Advokát

Navázání spolupráce s advokátem začíná telefonickou komunikací, kde jsou dle IO9 sděleny informace o tom, proč klient volá, v jaké situaci se nachází a co od advokáta očekává. Následně je sjednáno první setkání. Většinou dle IO8 přichází klienti na doporučení jak od známých, tak například OSDPOD či Krizového centra.

První setkání je pro informanty velmi důležité k navázání spolupráce. IO8 sděluje, že spolupráce s klienty je velmi individuální, jelikož každý proces prožívá jinak a jak sděluje: *„Není úplně obecný recept, jak pracovat s klienty.“* Dále informantka sděluje, že práce s klienty musí být individuální, jelikož někdo má rozpad rodiny vnitřně zpracovaný a jde jen o rychlé ukončení, jiný klient přichází, že ještě neví, zda se chce vůbec rozvést, dále klient, kterému bylo oznámen rozvod a je v šoku. Načež informantka sděluje, že obecně je dobré klienty uklidnit, zmírnit emoce, uvědomění klientů, že nejde o mimořádnou situaci, že rozpad rodiny zažívá mnoho rodin. IO9 taktéž sděluje, že je práce s klienty velmi individuální, k tomu uvádí: *„Pro advokáta je hrozně důležitý vědět, kdo podal návrh na rozvod, jestli ten klient nebo jestli on je ten, komu to bylo oznámený, v tom vidím velký rozdíl.“*

Informanti se shodují, že vedou klienty k dohodě a k racionalitě procesu. K tomu IO9 sděluje, že klienty upozorňuje na situaci, pokud se nedohodnou, jaké do bude mít pro oba následky. K tomuto se přidává i IO8, která směřuje klienta k dohodě, avšak dle zkušeností vyplývá, že ne všichni toto chtějí slyšet. Pokud se informanti setkají s tím, že při setkání dochází k poškozování druhého rodiče hrubými nadávkami, sdělí klientům racionální stránku procesu, a to, že poškozováním druhého rodiče nezajistí to, co chtějí a že si mohou poškodit svoji pozici v procesu. Dle IO8 toto většinou pomůže zmírnit emoční naladění klienta. Informanti dále uvádí, že při práci s klientem pracují postupně, tedy sdělí, že nejdříve se bude řešit otázka dětí, dále majetek.

Co se týká specifik práce s matkou a otce, informanti vnímají jisté rozdíly pouze z emoční stránky klientů. Co se týká matek, ty mají dle informantů obtíže se střídavou péčí, tedy, že matky se obávají špatné výchovy otce. Proto raději žádají o výlučnou péči dítěte. Naopak u otců se naopak informanti setkávají se strachem, že zvolením výlučné péče matky ztratí kontakt se svými dětmi. Informanti upozorňují na to, že i z tohoto důvodu je nutné specifikovat vymezení typu péče. Dále IO8 uvádí, že u matek se setkává s existenčními obavami.

Dále specifičnost práce s vysokoškolsky vzdělanými osobami, tedy s těmi, kteří mají povědomí o tom, na co mají právo, jaké jsou možnosti využití v rozvodovém řízení, se informanti setkávají pouze ve vyhrocených případech, tedy pokud je rodičovský konflikt na vrcholu. IO8 sděluje: *v případě, když se bavíme o těch extrémních kauzách s velkými průtahy, tak ve skutečnosti je to horší s těmi vzdělanějšími, ty potom vlastně používají sofistikovanější způsoby boje, protože když je to ve fázi boje, čím je člověk schopnější, tím je sofistikovanější v těch zvolených metodách.*“ Oba informanti však sdělují, že nejde říci, že by vzdělání hrálo roli ve využívání jiného postupu práce. Spíše jde o osobnost klienta. Co se týká práce advokátů k motivovanosti klientů k dohodě, IO8 se osvědčilo využívat krátkodobé dohody, například na měsíc, kde si rodiče vyzkouší, zda toto nastavení funguje či nikoli, přičemž IO8 zdůrazňuje, že se to velmi osvědčuje.

Pokud se informanti setkají s klientem, jehož primárním cílem je poškodit druhou stranu, informant IO9 sděluje, že pokud toto vnímá, informuje svého klienta o dopadech rozvodu a zjišťuje potřeby dětí. Dále IO8 sděluje, že pokud toto zjistí, vysvětlí klientovi, že mu toto není schopná poskytnout a pokud trvá na poškození druhé strany, tak bude lepší, když si najde jiného advokáta, dále uvádí: *„já mu řeknu, že tohle neumím“.*

Mediátor

Spolupráce s mediátorem začíná telefonickým rozhovorem, kdy informanti sdělují, že oba chtějí znát pouze základní informace, tedy, že se rozvádí a že si chtějí domluvit schůzku. IO7 sděluje, že jiné informace nechce znát, stejně tak jako IO6. IO6 sděluje: *„...ve chvíli, kdy má klient tendenci vyprávět a dostávat se do detailu tak je slušně zastavím... z toho důvodu, aby byla zachována nějaká neutralita, když potom přijdou oba dva.“* To je podle informantů velmi důležité pro navození bezpečného prostředí a důvěry. IO9 dále sděluje, že pokud by získal více informací, mohlo by dojít k pocitům manipulace a poté by spolupráce byla obtížná. Proto oba informanti chtějí, aby další, podrobnější informace byly sděleny až na první osobní schůzce, kdy budou přítomni oba rodiče. Z toho důvodu dle IO6 nedochází k tomu, že by muži měli pocit diskriminace. IO8 k práci s matkou a otce nepřiklání žádné rozdíly, IO7 se ve své praxi setkala s pocitem diskriminace z pozice otců, kteří měli pocit nadřezování mediátora na stranu matky. Důkladným vysvětlením pravidel mediace a předání informací o jejich zásadách, nedošlo poté k narušení spolupráce a ochotě spolupracovat. IO6 uvádí, že důležitý je úvod mediace, kdy muži musí v procesu procházet feminizací procesu a někdy slýchá: *„to*

musím vyprávět další ženský nebo třeba vy jako ženská“, avšak sděluje, že ať jde o matku či otce, nejde říci, že by byli nějaká specifika práce. IO6 vymezuje svým klientům prostor komunikace směrem k mediátorovi, poté k sobě. Tím dává prostor oběma rodičům, vyjádřit se. Poté přenechává prostor ke komunikaci mezi oběma rodiči. Pro IO7 je důležité, aby nejdříve každý z klientů řekl svůj názor na danou situaci a názor, proč si myslí, že se nemohou dohodnout. Dále informanti využívají pohled do budoucnosti a vymezení minulosti, tedy, že i když se objevují příběhy, které se staly, oba informanti sdělují, že odkážou klienti na to, že je důležité, aby se odbourali od minulosti a mnohem více se soustředili na to, jak bude vypadat jejich život po rozvodu/rozchodu.

Pokud jeden z rodičů nechce spolupracovat na dohodě, IO6 využívá Icebreakers otázek: *„jaké to bylo, když jste s Kájou jezdili na kole...“* informantka sděluje, že díky tomu si rodiče uvědomí, že jednou byli partneři ale rodiči stále jsou a budou. Dále IO6 využívá ke své práci magickou větu: *„a jaké máte jiné možnosti?“*, dle informantky rodiče zjistí, že vlastně žádnou jinou možnost nemají.

IO6 dále uvádí, že hned v úvodu rodiče ubezpečí, že ze setkání nevzejdou žádné zprávy, ani pokud by zprávu chtěl soud: *„pokud chce někdo zprávu, tak napiše maximálně, že rodiče se nebyli schopni dohodnout, toť vše.“* Této zásady se drží také IO7, jelikož jak říká: *„to dá těm rodičům jistotu, že to, co si řeknou, bude jenom mezi nimi a je to pro ně mnohem komfortnější.“*

Co se týká dohody, oba informanti využívají ke své práci psací potřeby, aby došlo k vizualizaci domluveného. Po ukončení spolupráce rodiče odcházejí s manuálem dohody, ve které jak informanti sdělují je přesně a specificky domluvené, jak bude probíhat komunikace, péče o dítě IO6: *„Nestačí pouze domluvení, jaký den si budou dítě předávat, ale i čas, nebo jak se budou domlouvat, když bude třeba dítě nemocný“.*

Dále IO6 při práci s rodinami využívá zrcadlení, IO7 využívá techniky aktivního naslouchání, konkrétně zaseknutou gramofonovou desku a zrcadlení. Dále IO7 využívá zázračnou otázku.

OSPOD

Dle výpovědí informantů, OSPOD spoluprací s rodinami v rozvodu či rozchodu zahajují buď osobní žádostí klientů, ve většině případů však podáním zprávy od soudu. Telefonicky poté sociální pracovníci získávají informace o tom, zda jsou rodiče dohodnuti v otázkách péče o dítě, či nikoli. Pro IO1 je důležité, aby rodiče řešili své obtíže

však a začali co nejdříve z OSPOD spolupracovat. Dále informantka sděluje, že poskytuje rodičům poradenství o tom, co je v rámci procesu čeká, co vše se bude řešit. Tím poradenstvím dále informantka vnímá i předání kontaktu na sociálně-psychologické centrum. Oba informanti dále sdělují, že zjišťují informace o poměrech rodičů, přičemž IO1 uvádí, že jde jen o zjišťování pomocí rozhovoru, nikoli již šetření v rodině. IO2 taktéž uvádí, že jsou poradenským orgánem a samotný rozvod neřeší. Jediné, co je zajímavé, je hájení zájmu dítěte z pozice kolizního pracovníka. IO1 a IO2 provádí rozhovor s dítětem, IO1 konkretizuje od šesti let věku dítěte, IO2 uvádí, že i u mladších dětí, dle potřeby. Dále sociální pracovníci získávají informace o dětech ze školských zařízeních. OSPOD provádí rozhovor s dítětem, dle IO2 jde o individuální rozhovor bez přítomnosti rodičů, avšak rodiče jsou s informacemi z rozhovoru srozuměny. Co se týká náplně rozhovoru, IO1 zajišťuje důvěrný a bezpečný prostor neformálním rozhovorem a kladením otázek: „*Jak se máš? Jaké máš koničky? Co tě baví? Jaké máš kamarády?*“

Oba informanti upřednostňují kontakt s oběma rodiči, IO2 avšak sděluje, že rodiče mají právo schůzku odmítnout. Pokud nejsou ochotni spolupracovat, informant napíše zprávu na soud.

Co se týká práce s matkou a otcem, informanti nesdělují žádné rozdíly při práci. IO1 i IO2 uvádí, že upřednostňují setkání s oběma rodiči a tím nemůže dojít k pocitu diskriminace či zmanipulování informací.

V rámci specifík práce s vysokoškolskými klienti a klienty, kteří nemají povědomí o procesu, nevidí IO2 žádné rozdíly. IO1 naopak uvádí: „*Práce s inženýry a vysokoškolsky vzdělanými lidmi je někdy hodně těžká, oproti klientům, kteří o tom nemají povědomí. Je to dané tím že ty vysokoškolsky vzdělaní klienti ví, co mají říct a co nemají říct a tím po nás třeba šlapou, at' si vyžádáme zprávu od lékaře, zprávu ze školy a snaží se v některých případech toho druhého rodiče omezit ve styku dítěte s rodičem, házejí navzájem špínu a celkově můžu říct, že komunikace s těmito lidmi je opravdu velmi těžká.*“

Pokud je na prvním místě rodiče, kdo z rodičů bude poražený a kdo vítěz, IO2 vyhodnocuje zájmy rodičů a dítěte a následně dochází k vyhodnocení, co by pro dítě bylo nejlepší.

Co se týká rodičovského plánu, ani jeden z informantů na rodičovském plánu rodinami nespolečně pracuje. IO2 jen dodává, že poskytnou rodinám brožuru, ale individuálně nesestavují.

Dále informanti sdělují, že pokud zjistí, že rodiče či děti se nemohou dohodnout, je obtížná komunikace či shledání špatného psychického stavu rodičů či dětí, předávají kontakt na organizace. IO1 předává kontakt na psychologickou pomoc a na sociálně psychologické centrum, IO2 předává kontakt na krizové centrum, poradny či další neziskové organizace. IO2 dále sděluje, že pokud jsou spory dlouhodobější a eskalující, využívají případovou konferenci.

Specifika práce s klientem s charakteristikami syndromu zavrženého rodiče, informanti se shodují v tom, že je velmi těžké toto poznat. Nijak s rodičem nepracují, pouze odkazují na psychologickou podporu, a dále sdělí tyto informace před soudem.

Sociální pracovníci Krizového centra

Ke spolupráci rodiny a krizového centra dochází po telefonické konzultaci buď na osobní žádost rodin či na nařízení, doporučení soudu.

Pro IO5 je důležité, aby byla včasná intervence a aby se spolupráce s Krizovým centrem účastnili oba rodiče. Co se týká IO3, pro tuto informantku je důležitá důvěra rodičů v terapeuta, aby se nechali provázet, informantka sděluje, že rodiče jsou plni emocí a je pro ně těžké racionálně přemýšlet. IO4 dále uvádí, že pro zahájení spolupráce je důležité postarat se o rodiče a dítě po emoční stránce, dítě, aby nebylo traumatizováno. Informantka dle věku dítěte vnímá za důležité předat základní informace o tom co se děje, aby rodiče spolupracovali jako rodiče, i když již nejsou partneři.

Co se týká shledání syndromu zavrženého rodiče, IO3 postupuje dle doporučeného postupu, podle stupně závažnosti, rodiče edukuje a snaží se zachovat kontakt dítěte s oběma rodiči a nabízet možnost zvyšování kvality. Pokud je vztah s nerezidenčním rodičem vážně narušen, nabízí asistovaný kontakt. IO4 sděluje, že velmi důležitá identifikace a pojmenování, dále zapojení všech zainteresovaných stran do procesu nápravy a velkou roli má dle informantky OSPOD. IO5 naopak jedná při zjištění stejně jako při jiné konzultaci, jen více mapuje situaci, zmiňuje, že nedává terminologické pojmenování.

Co se týká posuzování potřeb dítěte, IO3, IO4, IO5 využívají rozhovor, IO3 řízenou hru, sandplay/sandtray, IO3, IO5 dále projektivní metody, IO4 terapeutické karty, pracovní listy a sešity, dále pak artererapii. IO5 ještě využívá kresbu-začarovaný ostrov a ostrov. Všichni informanti při nízké spolupráci motivují klienty, přenechávají prostor pro emoce a individuální konzultaci. IO3 uvádí, že pokud je spolupráce mizivá, informuje OSPOD,

aby rodičům spolupráci doporučil či nařídil. IO5 dále uvádí, že se snaží seznamovat s důsledky neaktivity a případnými riziky ve vztahu k dítěti.

Specifika práce s matkou a otcem vnímají informantky individuálně a s ohledem na genderové stereotypy nevnímají zásadní rozdíly, přičemž IO3 sděluje, že více záleží na roli opuštěný vs. Opouštějící nebo zraněný vs. zraňující.

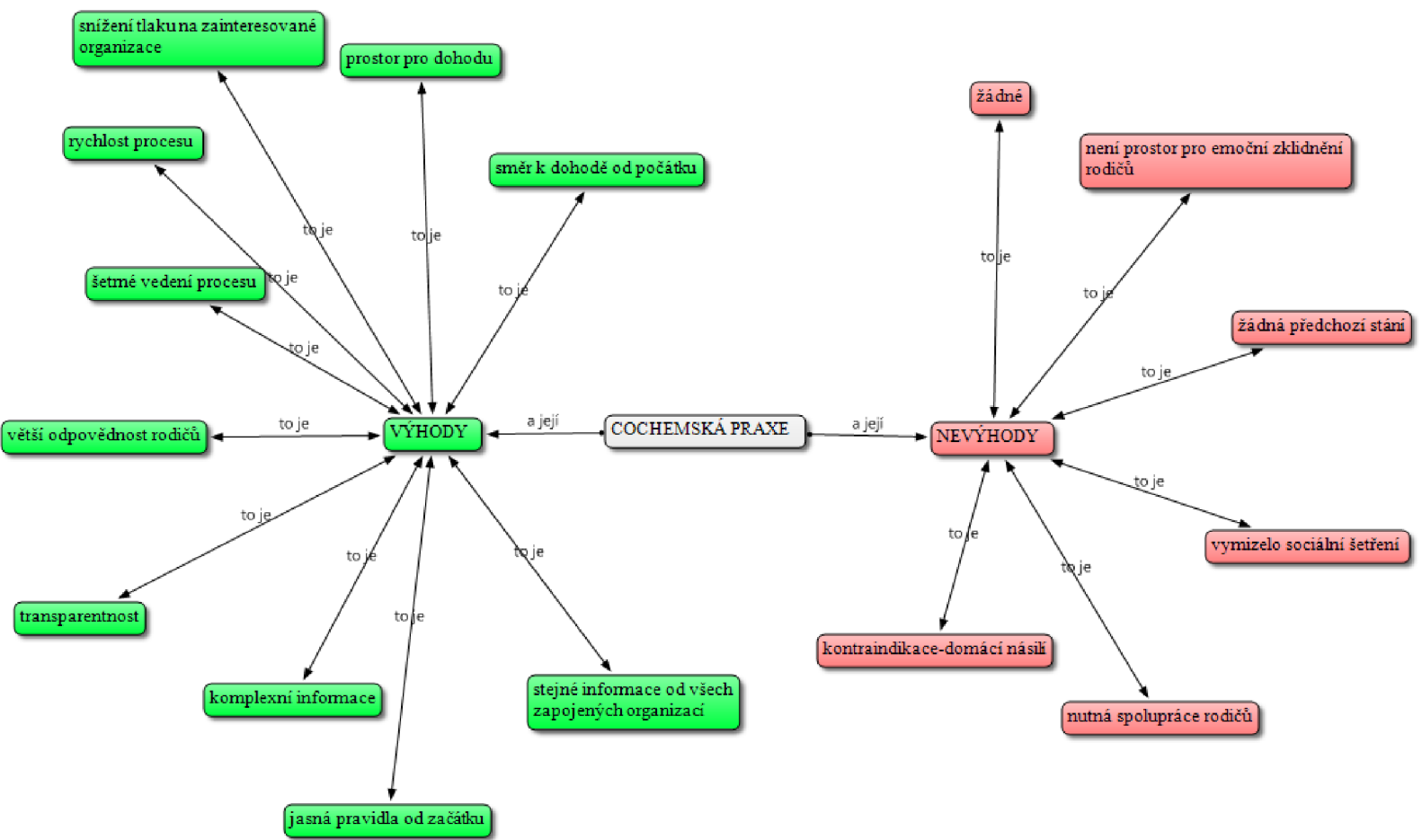
Specifika práce s vysokoškolsky vzdělanými vymezují informanti tím, že mají více informací o problematice a svých právech, IO5 však sděluje, že nejde paušalizovat. IO4 sděluje: *„Vždy záleží na osobním nastavení klienta, někdy je však více vědomostí překážkou, ne vždy jde vše podle paragrafů.“* Dále IO3 sděluje: *„Často platí, že čím vyšší vzdělání, tím těžší provázení konfliktním rozvodem. Dokáží si najít velmi účinné zbraně, pokud chtějí ublížit. Zůstávají ve své profesní rovině a z ní těží. Je pro ně těžké dostat se na lidskou úroveň.“*

K8: Cochemský vs. standardní postup

Z výpovědí informantů vyplývá, že všichni inklinují k interdisciplinární spolupráci v období rozvodu či rozchodu. Tato kategorie se zaměřuje zhodnocení Cochemského modelu oproti standardnímu postupu. Pro Cochemskou praxi je důležitá spolupráce všech zapojených složek, došlo tedy k subjektivnímu zhodnocení informantů na spolupráci s ostatními organizacemi.

Schéma 6 znázorňuje pozitiva, avšak i negativa tohoto modelu oproti standardnímu postupu.

Schéma 6: Pohled na Cochemský model

Zdroj: Vlastní výzkum, 2022

Výhody Cochemského modelu oproti standartnímu postupu

Všichni informanti se shodují, že velkou výhodou Cochemského modelu je zrychlení procesu a stejné směřování všech zapojených odborníků. IO4 vidí výhodu v tom, že jsou kratší procesní řízení, nastavená transparentnost pro všechny strany a nastavená jasná pravidla od počátku. IO5 vidí smysl v Cochemské praxi v tom, že došlo k navrácení zodpovědnosti rodičům a díky zapojení více odborníků, došlo ke snížení tlaku na zainteresované instituce. IO8 uvádí, že na Cochemském modelu je úžasné to, že všichni mluví stejným hlasem, uvádí příklad: *nejlepší je, když přišla za mnou jedna klientka na začátku a prošla tím kolečkem OSPOD, Arkáda a přišla mi sem a já jsem jí začala vysvětlovat ty věci a ona mi řekla, že to už jsem slyšela v Arkádě. To je to, že to slyší ze všech stran to samé. Oni se snaží někudy uhnout a teď všude slyší úplně stejné věci.* IO6 a IO7 se shodují na tvrzení, že pokud se dělá Cochemská praxe tak jak má, je výhoda úplně vše, konkrétně informanti vyzdvihují individualitu. IO6 však podotýká, že originální pojetí Cochemu není u nás z kapacitních důvodů možné: *já si představuji Cochem, že se sejde pět lidí, kde se domluví, bude to takhle, takhle, takhle a během jednoho soudního roku se rozhodne, ale je přetížení systému, mělo by tam být velké zasítování, aby se mohly v horizontu 14 dní všichni sejít na OSPOD. A tohle to nefunguje. Ale ne, že OSPOD nefunguje, nejsou prostě schopni všichni se takhle brzo sejít.*

Nevýhody Cochemského modelu oproti standartnímu postupu

IO3, nevidí žádné nevýhody v Cochemském modelu, načež IO4 vidí nevýhodu v nutné spolupráci rodičů, komunikaci a žádné předchozí stání. IO5 vidí nevýhodu v kontraindikacích procesu jako je výskyt domácího násilí a tento model nejde realizovat, pokud je konflikt již vyhrocený.

Jak ostatní informanti vnímají rychlost procesu za jednu z největších výhod Cochemského modelu, IO8 má na tuto skutečnost připomínku, tedy, pokud je rodič v emoční tenzi a tím pádem je obtížná domluva, čas je limitujícím faktorem, jak IO1 sděluje: *„Cochemská praxe je postavena na tom, že se to rychle nastaví co nejrychleji v krátkém režimu, než se stihnou rozhádat vyeskalovat, tak už to nějak mají a musí se s tím smířit. Ale u těch, kteří to emocionálně velmi silně prožívají, a druhý si plánuje tu růžovou budoucnost, tak tam se ty dohody strašně nedaří, ale třeba za půl roku už by ta dohoda šla. S tímhle moc nepracuje.“*

Dále IO1 nevýhodu vidí v tom, že zavedením Cochemské praxe nedochází již na sociální šetření, a tedy jediný zdroj informací o podmínkách, je rozhovor.

Nastavená spolupráce organizací a institucí

IO3 sděluje, že spolupráci hodnotí pozitivně, zapojení psychologa hodnotí pozitivně, pokud dokáže pracovat v kontextu rodiny, co se týká mediátora, sděluje: *„pokud se k nám dostanou klienti s touto zkušeností, tak to nebylo úspěšné, jiné případy k nám nedorazí.“*

Taktéž spolupráci s neziskovými organizacemi hodnotí pozitivně. IO4 hodnotí taktéž spolupráci za dobře nastavenou, avšak zmiňuje, že pokud rodina potřebuje psychologa, je totální přetíženost, jinak se snaží vyřešit situaci sami. IO5 sděluje: *Nejčastěji spolupracujeme s OSPOD a soudy, v našem okrese probíhá spolupráce dobře a navazuje na sebe. Spolupráce napříč domovskou organizací, kde je více projektů (praktická podpora rodiny, volnočasové aktivity pro děti apod.).*

IO1 sděluje, že na daném území je spolupráce nastavená výborně, každý ví, co má dělat, je to dáno také tím, jak informantka sděluje, že se pravidelně schází se zástupci organizací a diskutují o věcech tak, aby měli jednotný názor a předávali rodičům stejné informace.

IO8 také informuje o problematice kapacitní nedostupnosti: *Já třeba v rámci své práce funguji ve Strakonících, kde nemají Krizové centrum, a Krizové centrum v Písku nepřijímá, protože kapacitně mají plno, tak tam vidím takovou díru, tak musí do spádové oblasti do krizového centra v Českých Budějovicích, a to už podle mě není schopný kapacitně pojmout, takže tam trošku chybí tohle prvek tam vlastně Cochemská praxe není tam je to hodně od osobnosti soudce.*

IO1 uvádí, že v rámci OSPOD spolupracují pouze se sociálně psychologickým centrem a se soukromou psycholožkou.

8 Praxe založená na důkazech

The Evidence based practice neboli na důkazech založená praxe, původně vycházející z lékařského výzkumu, nachází své místo i v praxi sociální práce. Je zajímavým konceptem, jehož využívání může v oblasti sociální práce přinést různé efekty. Provázání s výzkumem z něj dělá výzkumný nástroj, který může přinést podporu pro nové poznatky, což může vést k posílení postavení sociální práce v české společnosti (Barochová, Baláž, 2011).

8.1 Formulace základní otázky

Základní otázkou Evidence-Based Social Work zněla: „Jaké intervence sociální práce mají ty nejlepší důkazy při práci s rodinami při rozvodovém řízení/ rozchodu partnerů.“

8.2 Cíle evidence based

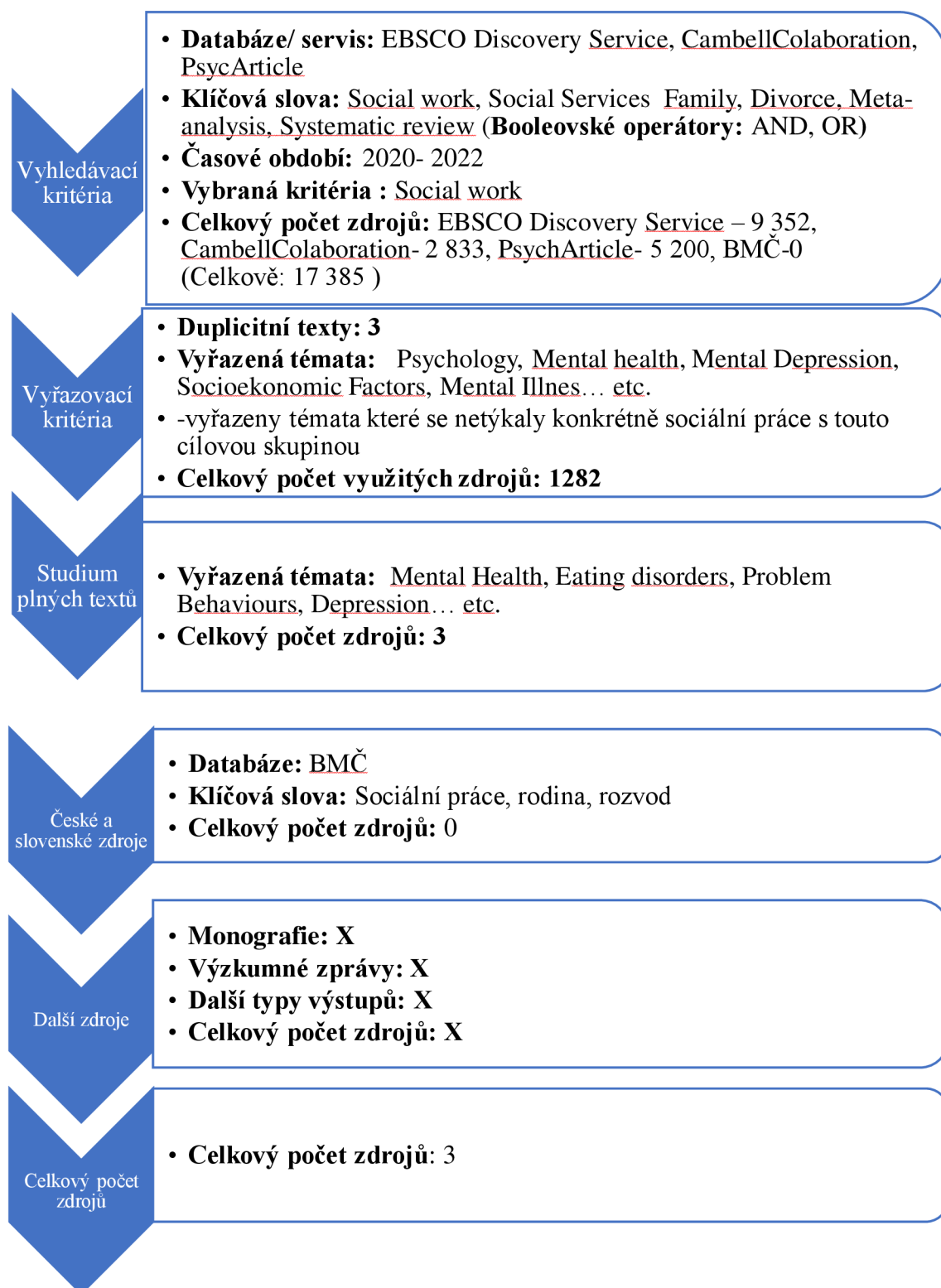
Mým cílem bylo zjistit, zda existují účinné metody a techniky sociální práce při práci s rodinami při rozvodovém řízení či rozchodu partnerů.

8.3 Hledání důkazů

Vyhledávání jsem provedla pomocí elektronických databází, jmenovitě EBSCO Discovery Service, dále databáze CambellColaboration a PsyArticle, z českých databází BMČ. Tyto databáze byly vybrány účelně z důvodu její nabídky článků, které přináší systematické recenze a syntézu důkazů založenou na společenskovedním výzkumu v oblasti sociální práce. Pro vyhledávací dotaz byly zvoleny klíčová slova Social work OR Social Services, Family, Divorce, Meta-analysis, Systematic review a Booleovské operátory AND a OR.

Články nalezené pomocí tohoto vyhledávacího dotazu byly uchovány pro scening názvu, kde byly následně zkontrolovány a určeny, zda splňují kritéria způsobilosti. Aby bylo zajištěno nasycení literaturou, bylo provedeno ruční vyhledávání seznamů referencí ve vhodných studiích. Dále byly vyloučené články, které byly shledány jako nevyhovující dle kritérií, tedy ty, které nelze využít v sociální práci s rodinami při rozpadu rodiny. Z důvodů velkého množství zdrojů jsme vymezila časového období na roky 2020-2022. Těmito kroky jsem získala 17 385 článků. Dále jsem vyřadila témata, která se konkrétně netýkala sociální práce. Po celkovém vyřazení jsem získala 1282, avšak pouze 3 články se zabíraly přímou prací s rodinami.

Graf 1: Provedený výběr zdrojů

8.4 Vybrané důkazy

The Divorce Conflict Scale

Tento článek od autorů Hald, Strizzi, Ciprić, Sander (2019) se zabývá otázkou chybějících nástrojů krátkého ověření, které by se konkrétně zabývalo konflikty a spoluprací po ukončení vztahu/rozvodu manželství. Cílem této studie, která byla realizována v Dánsku mezi lety 2015-2018, bylo ověřit novou škálu rozvodových konfliktů a vyhodnotit úroveň rozvodových konfliktů ve vztahu k sociodemografickým a rozvodovým proměnným.

Vzorek byl tvořen nedávno rozvedenými rodiči (1564 rodiči) a byl využit 6 ti položkový škálový dotazník, který obsahoval tvrzení vždy se stupnicí 1-4.

1. Ve vztahu k výchově se můj bývalý manžel a já neshodneme
2. Můj bývalý manžel a já máme problém mluvit o problémech týkající se našeho dítěte
3. Můj bývalý manžel a já jsme obecně dobří v uzavírání dohod
4. Můj bývalý manžel a já jsme obecně dobří v řešení konfliktů mezi námi
5. Vážím si svého bývalého manžela jako člověka
6. Můj bývalý manžel je obecně dobrý rodič

K vyhodnocení prevalence negativních výměn v komunikaci či nepřátelského a nejistého prostředí byly zahrnuty následující položky:

7. Během posledních třech měsíců byla komunikace s mým bývalým manželem dobrá
8. Stává se, že se vy a váš bývalý manžel hádáte nebo o sobě ošklivě mluvíte, když je dítě přítomné?
9. Můj bývalý manžel a já se můžeme účastnit důležitých rodinných událostí, aniž by se vytvořila špatná atmosféra

Dotazník směřoval ke vnímání samotného konfliktu, komunikace, rodinných akcí, respektu, řešení konfliktů a komunikace o dětech. Při vyhodnocování bylo přihlíženo k sociodemografickým charakteristikám respondentů. Díky této studii bylo zjištěno, že ženy uvádějí vyšší průměrné skóre konfliktů, než jejich mužské protějšky.

Praktické využití této škály by dle autorů přispělo k užitečnému výchozímu bodu pro hodnocení rodičovského konfliktu.

Cooperation after Divorce: An RCT Study of the Effects of a Digital Intervention Platform on Self-Perceived Stress

Studie, kterou realizovali autoři Cipric, Strizzi, Øcerup., et al. (2020) hodnotí účinnost spolupráce po rozvodu a online zásah směrem k rodičům v období rozvodu či rozchodu na vnímaném stresu. Jedná se o jednoletou studii zahrnující intervenční skupina 1031 rodičů a kontrolní s 825 rodiči. Hodnocené byly hladiny stresu na počátku rozvodového řízení, po třech měsících, po půl roce a po roce od počátku rozvodového řízení.

V rámci studie byla hodnocena digitální intervenční platforma CAD, která se skládala ze 17 digitálních výukových modulů, které se zabývají následujícími rozměry a tématy:

1. Vnímání rozvodu

- a. jak vás rozvod/rozchod ovlivňuje
- b. chápání pocitů a reakcí dětí
- c. způsoby, jak se vypořádat s negativními myšlenkami
- d. jak zvládnout krizi
- e. řízení hněvu

2. Děti

- a. Zažívání rozvodu dětmi
- b. Pochopení chování dětí
- c. Potřeby dětí na prvním místě
- d. Jak komunikovat s dětmi o rozvodu

3. Rodičovství

- a. jak se vyhnout typickým nástrahám
- b. Jasná dohoda
- c. jak se dostat přes svátky a narozeniny dětí
- d. Podpora komunikace
- e. řešení konfliktů
- f. Tvorba dobré rodičovské spolupráci
- g. Společná řeč ve výchově dětí

Díky studii bylo zjištěno, že intervenční skupina, tedy ta, která se účastnila výukové platformy CAD, vykazovala menší úroveň stresu oproti kontrolní skupině, která v programu CAD nebyla součástí.

Common Practices for Divorce Education

Meta-analýza autorů Schramm, Becher (2020) se zabývá porozvodovými programy, jak face to face, tak prostřednictvím online programu. Dle autorů je v některých zemích povinné a zákonem dané absolvovat 8 vzdělávacích hodin kurzu v rámci kurzu Parent Education in Proceedings I Children, například v Minnesotě.

90 % účastníků, kteří byli součástí těchto programů, sdělilo, že jim účast pomohla k pochopení možného dopadu na děti, v 90 % také došlo u účastníků k lepšímu chápání výhod, které děti dostávají z pozitivního co-rodčovství a v 96 % se účastníci shodli, že nechtějí bojovat se svým ex-manželem/ex-partnerem před jejich dětmi.

8.5 Kritické zhodnocení nalezených prací

Co se týká reliability a validity, autoři neuvádějí toto zhodnocení. Většina článků se zaměřuje na důsledky rozvodu, na vzdělávání rodičů či dětí jako preventivní funkci odcizení rodičů, dobrého vztahu rodiče s dítětem. Autoři však neuvádí konkrétní postupy, jak danou problematiku řešit a jak konkrétně s rodiči a dětmi při rozvodovém řízení pracovat. Z celkového hlediska jde spíše o vzdělávací či psychologické postupy.

8.6 Výběr a aplikace vhodné interpretace

Jak studie vypovídají, velmi důležité je myslet na prevenci – preventivní programy, programy provádějící rodiče ale i děti rozvodovým řízením/rozchodem. Tak jako ve světě, i v České republice existují programy pro rodiny, výukové hodiny (Aperio, Výchova bez poražených, Silní rodiče-Silní děti...). Výsledky studií také vypovídají o dopadech rozvodu rodičů na děti. Mělo by se myslet na důsledky, které může zapříčinit rozvod, rozchod rodičů psychické strance, dopady na akademické výsledky, tak např. k predispozici ABÚZU, delikvence či šikany.

Vyhledané studie nás také seznamují s intervenčními programy. Znamé jsou programy face to face, novinkou by pro Českou republiku mohly být digitální intervenční programy. Z důvodu nedůvěryhodnosti k sociálním službám, by mohly být online intervenční programy alternativou pro členy rodiny, také vhodné pro matky mající malé děti

(problematika dopravy). Další výhodou online intervenčních programů je pomoc a podpora ihned. Některé kurzy, programy jsou plánované na určité termíny a rodiny musí čekat a tím se může motivace k řešení problému vytratit.

Vytvoření intervenčních výukových hodin pro rodiče a děti (zdarma) by mohl být preventivním tak intervenčním krokem při upevňování vztahu rodič – dítě, rodič-rodič a mohlo by se tak zabránit případným konfliktům, upevnění důvěry.

8.7 Evaluace a zpětná vazba

I když mé kritické zhodnocení se zaměřovalo na zdroje zaměřené primárně na edukační či psychologické intervence, pro sociální práci by to mohlo být novým zdrojem pomoci a podpory a motivací vytvořit něco inovativního. I když vytvoření digitální platformy by vyžadovalo finanční náročnost, věřím, že vytvoření online intervence by ulehčilo mnoha rodinám spolupráci při řešení jejich situace. Je samozřejmostí, že osobní konzultace přinášejí určité výhody, sociální pracovník může lépe poznat situaci v rodině a efektivně pomoci či podpořit k fungování rodiny, přinést potřebné informace.

Zmínka byla také o preventivních programech, které v České republice existují a organizace je rodinám nabízejí. Zaobírala bych se však na větší propagaci těchto programů, aby o nich rodiny měly povědomí.

K zamyšlení také přispívá informace o povinných intervenčních programech, které musí rodiče povinně absolvovat. Zda by i toto nebylo v České republice jistým řešením, hlavně při sporných rozvodových řízeních.

K zavedení těchto programů by bylo důležité vyhledat vhodnou literaturu k získání poznatků, dále zajištění školení pracovníků. U online intervencí by bylo zapotřebí zajistit prostředky k vytvoření online platformy (dotace, odborníky) a obeznámit všechny pracovníky, které by tuto formu intervence mohli rodinám nabízet, například formou seminářů, konference.

9 Diskuze

Rozpad rodiny, kde se objevují děti je dle Skřiváňkové (2012) náročnější než tam, kde děti nejsou. Dle získaných dat ze statistického úřadu (Český statistický úřad, 2021) v roce 2020 přihlížely v 59 % rozpadu rodiny děti. Na základě Hlášení o rozvodu od soudců víme, kolik za daný rok bylo rozvedeno rodin, avšak nemůžeme tyto data brát za pouhý zdroj informací v kontextu rozpadu rodiny, jelikož Kuchařová, Batvíková, Höhne et al. (2020) sdělují, že stoupající tendence nesezdaného partnerství nepřináší úplné údaje o tom, kolik dětí je do rodičovského konfliktu zapojeno. Nesezdání partneri nemají legislativně dle zákona č. 89/2012 Sb., občanský zákoník povinnost, hlásit rozpad rodiny k soudu, jako je to dle tohoto zákona u rozvodu. Specifika rozvodu či rozchodu přináší IO8, tedy, že nesezdání partneri mají volnost v rozhodnutí a domluvě, oproti rozvádějícím se rodičům. Autoritativní postavení soudu je převážně u mužů překážkou k domluvě, protože dle sdělení IO6, IO9 muži většinou přenechávají rozhodnutí právě na soud.

Rozpad rodiny přináší změnu, která může ovlivnit aspekty kvality života do budoucna jak rodičů, tak dětí. Každý jedinec, který se ocitne v této situaci má individuální prožívání, specifické reakce a dobu ke smíření se s danou situací.

Dle výsledků výzkumu je znatelný rozdíl v prožívání těch, kteří žádost o rozvod podali sami a těch, kterým byl rozpad rodin oznámen. Tyto rozdíly vnímají i informanti z řad odborníků.

Vodáčková et al. (2020) rozpad rodiny vnímá za krizovou situaci v kontextu psychické náročnosti, je to dáno tím, že rozpad rodiny sebou přináší ztrátu či změnu aspektů, přičemž informanti ztratili partnera, museli se potýkat s ekonomickou nejistotou, změnou bydliště, omezení času s dítětem. Definitivnímu rozpadu rodiny předchází partnerská krize, která byla zjištěna u všech rodičů, u jedné informantky byl důvod podání o rozvod domácí násilí. Douchová (2012) uvádí, že dopad partnerské krize na vztah, závisí na příčině a délce trvání, dále Caplan (1964) zmiňuje, že pokud se jedinec ocitne ve čtvrté fázi krizového stavu, tedy těžké psychologické dezorganizovanosti, může dojít ke vzniku chronických symptomů duševních a somatických onemocnění. Dva informanti z řad rodičů, v důsledku této krize a jejích dopadů, využili odborné pomoci psychiatra a užívání antidepressiv z důvodu psychického ohrožení a výskytu depresí a úzkostí. I když Caplan (1964) definuje fáze po sobě jdoucí, ne vždy musí jít takto za sebou, jednotlivé fáze se nemusí vůbec objevit, nebo může dojít k navrácení se k již prošlé fázi. Zajímavá však byla výpověď informantky IR1, která v souvislosti s prožíváním uvedla: „*I když jsem*

byla už v pohodě, šťastná, pak ale přišel zvrát a já skončila u psychiatra.“ To uvádí i Vodáčková et al. (2020), tedy, pokud nedojde k podpoře, zdánlivě se situace ustálí, ale za určitých podmínek se může opět objevit. Studie od Perring-Chiello, Hutchison a Morselli (2015) informuje, že pětina partnerů se vyrovnává po psychické stránce i roky po rozvodu, což je značné u IR1, která jeden rok po rozvodu stále užívá antidepresiva. Z důvodu aktuálnosti rozpadu rodiny i informantů, není jasné, za jak dlouho u nich bude psychická pohoda zajištěna.

Individuální prožívání rozpadu rodiny jednotlivými rodiči, sdělují také informanti z řad odborníků. Všichni informanti pracují s emocemi rodin, někdy jsou právě emoce překážkou racionálního myšlení a chování a může poškodit rodiče v samotném procesu. Nováková, Poláková a Churová (2019) pojí rozvrat rodiny s deeskalací rodičovského konfliktu, což je dáno strachem, nejistotou budoucnosti rodičů, styk s dítětem, dále dle Amato (2000) a Canham (2014) se rozpad rodiny pojí se zmatkem, provinilostí, zlostí a psychickou nepohodu. Z výsledků vyplývá, že informanti bojují nejvíce se strachem ze ztráty dětí, hlavně u otců, u matek je to obava ze špatné výchovy dítěte otcem. K tomu přináší IO8 zajímavé sdělení, že neshody mezi rodiči často tkví ze špatné neinformovanosti rodin o rodičovské odpovědnosti a vymezení typů péče. S rodičovským konfliktem pracují informanti z řad odborníků, dle určitých nástrojů, metod a technik, nedochází však k identifikaci rodičovského konfliktu, který může eskalovat a mít vážný dopad na děti. Možným řešením je zavedení škálového dotazníku, jehož účinnost zjišťovala studie od Hald, Strizzi, Ciprić, Sander (2019). Rogalewiczová (2019) vymezuje rodičovskou odpovědností výkon sociální role a naplňování práv a povinností směrem k dítěti, Úmluva o právech dítěte (2016) vymezuje právo dítěte na setkávání se s oběma rodiči, Brzobohatý, Círbusová, Rogalewiczová et al. (2015) zdůrazňují, že svěřeni dítěte do péče neznamena absolutní rozhodování o životě, avšak podstatné záležitosti musí oba rodiče řešit společně. Pokud tedy jeden z rodičů zabraňuje styku s dítětem Holá, Westphalová, Kovářová et al (2014) zdůrazňují, že jde o zasahování práv dítěte. Co se týká vymezení rodičovské odpovědnosti, informanti z řad rodičů nemají povědomí o tom, jaké náležitosti musí řešit s druhým rodičem, převládá názor, že pokud jde o výlučnou péči, zásadní slovo, co se týká péče o dítě je na rezidentním rodiči. Z informací vyplývá, že právě komunikace o zásadních věcech týkající se dítěte (koníčky, stěhování, zdravotní prohlídky) je zdrojem konfliktů mezi rodiči. Během sporného rozvodu či rozchodu rodičů, dochází dle informantů z řad odborníků k mylným představám o tom, jak bude

život rodičů vypadat po ukončení procesu a více upřednostňují zájmy své, nad zájmy dětí. To však rezonuje s tím, že dopad rozvodu či rozchodu může mít dopad na děti, jak po psychické stránce, tak po stránce vztahu dítě-rodič. Na toto poukazují IO1 a IO5, kde došlo k narušení komunikace a kontaktu dítě-otec, dále ke zhoršenému prospěchu dítěte. Pokud dojde k narušení rodičovského vztahu, využívá ve své organizaci Krizového centra IO3 asistovaný kontakt, jehož využití je dle Matouška (2015) na zvážení OSPOD a soudu. Špaňhelová (2010) uvádí, že reakce dětí na spory mezi rodiče jsou velmi individuální a jsou závislé na věku dítěte, osobnosti a psychické odolnosti. Dítě by mělo být dle Skřivánkové (2012) informováno o tom, že se rodiče rozvádí, informanti z řad rodičů však nevěděli, jak ukončení vztahu dětem oznámit. Dále dle Knetlové et al (2017) dochází k vyslechnutí dítěte u soudu většinou od 12 let věku. IO1 sděluje, že na OSPOD provádí rozhovor s dítětem od 6 let věku. Děti by dle Skřivánkové (2012) měli být informovány o tom, co se děje, co to pro ně bude znamenat a vysvětlit, že rozvod/rozchod je řešením problémů pouze rodičů. Ubezpečit tedy děti, že oni nejsou viníky rozpadu rodiny. Mimo IO1 informanti svým dětem nesdělili vysvětlení a o rozpadu rodiny.

Špaňhelová (2010), Sorek (2019), Roizblatt, Leiva a Maida (2018) vymezují různé dopady na děti, tedy jaký vliv na chování, fyzické a psychické zdravé může rozpad rodiny mít. V rámci edukace, by měly být rodičům předány informace o tom, jak děti vnímají rozvod a jaké následky může sporný rozvod mít. Matoušek (2013) vymezuje v kompetenci OSPOD mimo jiné také předání informací, poskytnutí odborného názoru a edukaci. Pouze informant zastupující OSPOD IO2 informuje rodiny o dopadech, vnímání edukace IO1 je pouze formou edukačních materiálů. Informanti z řad rodin se při setkání s odborníky nedozvěděli, jaké dopady může rozpad rodiny mít na děti, změn chování děti vnímali krátce po odloučení rodičů, nepřipisovali to však rozpadu rodiny.

V České republice je stále větší snaha o interdisciplinární spolupráci v kontextu rozvodu či rozchodu. Nováková a Matoušek (2017) uvádí, že ani po třech desítkách let praxe v opatrovnickém řízení, jsme se nijak neposunuly. Cochemský model má být nadějí, jelikož dle Novákové a Matouška (2017) neumíme v opatrovnickém řízení standardním postupem zapojit oba rodiče rovnoměrně.

Role kolizního pracovníka OSPOD je dle Matouška (2015) šetření v rodině, kde se zjišťuje rodinné zázemí rodičů, uspořádání bydlení. IO1 vypovídá, že zavedením Cochemského modelu sociální šetření již nepraktikují, právě z důvodu prevence pocitu manipulace. Jedním z principů Cochemského modelu je jednání s oběma rodiči najednou,

což dle výpovědí aplikují všichni informanti z řad odborníků. Dalším specifikem Cochemského modelu je společné myšlení všech zainteresovaných institucí, kteří spolupracují s rodinami s cílem se co nejdříve rozvést. Rychlost, transparentnost, individuální přístup identifikují informanti z řad odborníků za výhody Cochemského modelu. Na co však Cochemský model nehledí je dle IO8 emoční stránka rodičů. Cochemský model staví na interdisciplinární spolupráci, tedy dle Rudopha (2007) se do procesu rozpadu rodiny zapojí odborníci z řad právních věd, psychologie, sociální pedagogiky a sociální práce. Ukazuje se však, že původní model Cochemské praxe není aplikovatelný plošně. Je to dáno místní a časovou dostupností organizací, kde v některých městech absentují odborné organizace či instituce. K tomu přikládá svůj názor IO6, která po představou Cochemského modelu vnímá spolupráci všech odborností na jedné půdě, v co nejkratším čase. To z kapacitních důvodů odborníků není reálné. V kontextu výpovědí informantů z řad rodin vyplývá, že oceňují podpory organizací, avšak shledávají se taktéž s nedostatečnou podporou, a to v souvislosti s časovou a kapacitní nedostupností organizací, nedostatečnou kontinuitou podpory a zapojování duplikátních organizací. Proces rozvodu či rozchodu souvisí se spoluprací s organizacemi či institucemi. Dle Rogalewiczové (2015) je advokát většinou prvním odborníkem, se kterým se rodina v období rozvodu či rozchodu setkává, Brzobohatý, Círbusová, Rogalewiczová (2015) uvádí, že advokáti by měli ve své praxi úzce spolupracovat z OSPOD, poskytovat právní poradenství, podpořit klienta k mediaci a zvažovat opakované podávání návrhů. Dle výsledků však vyplývá, že informanti z řad rodin nezískali od advokáta žádné informace o alternativním řešení rozvodu, dále IO8 sděluje, že advokát v některých případech může být překážkou v rychlém soudním jednání právě z důvodu opakovaného podávání předběžného opatření. Informanti z řad klientů právě právní poradenství nejvíce označovali za nedostačující.

Dle Matouška (2013) jedním z úkolů OSPOD je předání informací o dalších informacích, což nekoresponduje se zjištěnými informacemi. Pod představou předání kontaktu na odborné organizace a instituce je myšleno odkázání na sociálně psychologické centrum, či duplikující organizace, které jsou na bázi poraden, předání kontaktu na mediátora a psychologa neproběhlo u žádného klienta, informanti z řad OSPOD však tyto kontakty předávají. Smrž (2015) upozorňuje, že období rozvodu či rozchodu je psychicky velmi náročné a není tedy ostudou vyhledat odbornou pomoc. Spolupráci se soukromým

psychologem mají dvě informantky, zájem o psychologickou podporu však mělo více informantů. Velkým problémem je však dostupnost psychologa, která je dle IO4 tristní. Co se týká podpory mediátora dle Šiškové (2016) jde o řešení pravidel výchovy dítěte, otázek bydlení, finanční zabezpečení dítěte. Limitujícím faktorem mediace je dle Brzobohatého, Círbusové a Rogalewiczové (2015) nutnost zapsaného mediátora zaplatit. Což se jeví jako jedna z překážek u informanta IR4, který absentuje poradenství zdarma. V rámci účinné a efektivní podpory rodiny je důležité, aby samotná intervence byla započata včas. Není tedy žádoucí, aby rodiny v období rozvodu či rozchodu získávali důležité informace o otázkách péče o dítě, právní a sociálně právní poradenství až měsíce po podání žádosti soudního řízení ve věcech dítěte. Je tedy alarmující, že informanti z řad rodičů, informace o správném vymezení péče, získali až při absolvování kurzu, tedy v některých případech až dva roky po začátku procesu.

I když se v České republice aplikuje Cochemský model, je znatelné, že původní představa tohoto modelu nefunguje. Je to dáno nedostatečným síťováním organizací a institucí, neznalostí kompetencí jednotlivých složek a s tím spojené duplikační zapojení organizací. Značnou překážkou je taktéž místní a časová dostupnost intervenujících organizací, s čímž však souvisí odkazování klientů do organizací a institucí do jiných měst, kde je však problematická kapacita. Taktéž dlouhé čekací doby na psychologickou podporu zabraňuje včasné podpory rodin. Dalším limitujícím faktorem je osobnost, způsob práce a vnímání Cochemského modelu jednotlivými pracovníky, například, že Cochemský model je spolupráce OSPOD se sociálně-psychologickým centrem. Z informací od informantů z řad OSPOD je znatelný rozdíl práce, například pohled na edukaci nebo taktéž vnímání podpory odborníků, se kterými se setkali informanti z řad rodin. Taktéž odkaz na alternativní způsob dohody se nedostalo nikomu z informantů z řad rodin, což odkazuje na nevyužívání všech možností podpory.

Možným řešením pro předání komplexních informací je zavedení vzdělávacích programů pro rodiče v období rozvodu či rozchodu, či větší podpora propagace těch, kteří své programy/kurzy nabízí, a to v počátku spolupráce odborníka s klientem. V některých zemích je účast vzdělávacího programu povinná pro všechny rozvádějící se rodiče, a jak výsledky ze studií od Cipric, Strizzi, Øcerup., et al. (2020) a Schramm, Becher (2020), zaměřené na vliv programu na rodiče, ukazují, že právě programy pomohli rodičům v orientaci v procesu, zlepšení ve vnímání dopadu a také zmírnění stresu, který tkví z krizové situace.

Strukturou podobný program je již zmiňovaný kurz Rozchodem rodina nekončí (viz příloha 4), který zahrnuje informace z odvětví psychologie, právé a sociální práce. Skládá se ze 7 setkání, které se zaměřují na péči o samotného rodiče, dále na předání informací o procesu rozvodu, komunikace, rodičovské kompetence, potřeby dětí, rodičovský plán, právo a finance a pohled na rodičovský plán očima dětí (Aperio, © 2022)

Účastníci výzkumu byli taktéž účastníky kurzu, který probíhal 8 týdnů, vždy každý čtvrtek. Z důvodu pandemie COVID-19 byl kurz realizován on-line. V rámci kurzu jsem mohla pozorovat rodiče, které sdíleli své příběhy ale taktéž práci terapeutů. Díky této zkušenosti jsem získala pohled na to, jak rozpad rodiny rodiče prožívají, jaké dopady na ně rozpad rodiny měl. Z pozice pozorovatele jsem vnímala, jak rodičům chybí prostor pro sdílení svých zkušeností, dále že rodiče nemají dostatečné informace, že rodiče i měsíce po rozpadu rodiny mohou mít psychické obtíže.

Kurz (viz příloha 4) vnímám velmi pozitivně, a to z mnoho důvodů. Rodiče i při omezené činnosti organizací, z důvodu pandemie COVID-19, měli možnost podpory a pomoci. Dále měli rodiče prostor sdílet s ostatními své zkušenosti s lidmi, kteří se ocitají v podobné životní situaci. Dále kurz přinesl komplexní předání informací, a to díky vstupu odborníků v kurzu: psycholog, sociální pracovník/krizový intervent a právník. Dále byly rodičům předány vzkazy od dětí, které byly také účastny v paralelní skupině, tedy co by rádi rodičů sdělily.

V rámci hodnocení informantů byl právě tento kurz zvolen jako nejprínosnější zdroj pomoci a podpory. Jde o komplexní podporu v krátkém časovém horizontu. Rodiče v rámci kurzu měli možnost následné individuální intervence, tak mediace.

Tento program z důvodu pandemie probíhal online formou, reálná podoba kurzu je face to face. Je tedy otázkou a možný námět k diskusi o zavedení podpůrných programů, které budou rodičům nabízeny již při prvním setkání s odborníkem.

COVID-19 má a bude mít vliv nejen na rodinné vztahy. Pietromonaco, Overal (2020), Goldberg, Elle, Smith (2021), Vigl, Strass Talamini et al. (2022), Goldberg, Elle, Smith (2021) atd. přináší již ze získaných studií, výsledky dopadů pandemie na rodinné vztahy. Z důvodu sběru dat na počátku pandemie, není známo, jaké dopady bude tato doba mít na informanty. Informanti z řad odborníků však sdělují, že pandemie zajisté dopady mít bude, v kontextu eskalace rodičovských konfliktů, dále informanti sdělují, že omezení chodu institucí a organizací nevnímají za překážku rodin k dohodě.

Tato práce byla koncipována dle informací z kurzu, v teoretické části jsem se primárně zaměřila na odvětví, které účastníci vnímají, že jim nebyly dostatečně předány.

Námětem pro další diskuzi je také fakt, zda je pro rodiče adekvátní v této krizové situaci předávat informace v podobě brožurek, bez předešlé informovanosti rodičů. Dále, zda je pro rodiče ale i děti vytvořen dostatečný prostor pro sdílení.

10 Závěr

Rozpad rodiny přináší jisté dopady na rodiče, děti. Míra dopadů závisí na tom, jak je mezi rodiči nastavená komunikace a zda se dokážou rodiče dohodnout v otázkách péče o dítě, poté v rámci majetkového vyrovnání a finančního zabezpečení. Zapojené organizace mají za úkol vést a motivovat rodiče k dohodě, instituce by v rámci interdisciplinární spolupráce měli znát kompetence jednotlivých odborníků a znát organizace, které intervenují rodiny v období rozvodu či rozchodu. Rodiče by měli vnímat svoje postavení, chovat se šetrně, aby dítě z rozpadu rodiny nemělo následky do budoucnosti. Rodiče musí umět oddělit partnerství a rodičovství, tedy, i když již nejsou partneři, rodiči stále jsou. Právní poradenství, komplexnost informací, časová dostupnost organizací či možnost sdělit svůj příběh někomu, kdo stejnou situaci již prošel je tím, co informantům z řad rodin nejvíce ve spolupráci s organizacemi scházelo a nedostalo se jim.

Cílem práce bylo zjistit, jak hodnotí rodiče v období rozvodu či rozchodu poskytnutou podporu a dále jak intervenující organizace a instituce pracují s rodinami v období rozvodu či rozchodu. Vnímání spolupráce rodiči s organizacemi je velmi individuální. Důvodem je heterogenita rodičů v kontextu místa bydliště a vnímání spokojenosti s intervenujícími organizacemi. Využívané nástroje, techniky a metody odborníků k řešení rodičovského konfliktu, motivaci k dohodě, jsou využívány dle kompetencí, v řadě případů jde o zahrnutí nástrojů, které přímo nesouvisí s kompetencemi odborníka, ale z důvodu situace klienta, jejich využití vnímají za důležité. Dále však někteří odborníci podporu a pomoc vnímají jen jako formu poskytnutí tiskopisů, splnění svých kompetencí bez následného odkázání na jiné formy podpory. Rodiče by měli být ve všech případech informováni o typech péče, rodičovské odpovědnosti a o procesu rozvodového řízení, jelikož to se ukazuje jako největší zdroj eskalace rodičovského konfliktu. V řadě případů rodičovský konflikt přetrvává i po rozhodnutí soudu, čemuž přihlíží i děti. Z toho důvodu je důležité zajistit informace o míře rodičovského konfliktu, například pomocí škálového dotazníku, který se zabývá otázkami komunikace s druhým rodičem s ohledem na domluvu. K zajištění komplexních informací včas, by mohlo být řešením zavedení vzdělávacích programů, které se ukazují jako vhodný zdroj podpory pro rodiče v kontextu předání informací z oblasti psychologie, právního a sociálně-právního poradenství. Dále se jeví za podstatné, vytvořit prostor rodičům pro sdílení s dalšími rodiči, kteří se ocitají ve stejné krizové situaci. Propagace již fungujících programů je nedostatečná, proto je

důležité, aby již při první spolupráci odborníka a rodiny byla zajištěna nabídka těchto programů či kurzů, jako eventuální zdroj podpory. Tyto programy není možné brát jako jedinou možnost podpory, avšak jako doplňující aspekt, který může rodičům přinést náhled na danou situaci, taktéž v návaznosti na časovou a kapacitní nedostupnost intervenujících organizací či institucí.

Organizace a instituce intervenující rodiny v období rozvodu či rozchodu by měly spolupracovat, eventuálně projednávat mezi sebou názory na proces rozvodu či rozchodu, tak, aby rodičům byly předávány jednotné informace.

V rámci své práce jsem se snažila zodpovědět na všechny stanovené výzkumné otázky a dosáhnout stanovených cílů. Jsem si ale vědoma i omezení, která souvisí se zvolenou metodikou. Výsledky výzkumu nelze paušalizovat, vzhledem k nízkému počtu informantů. Jsou však platným svědectvím rodičů v tomto období a odborníků, kteří spolupracují s rodinami.

Tato práce může být vhodným zdrojem pro odborníky z pohledu potřeb rodičů, které prochází obdobím rozvodu či rozchodu, jako prostředek práce s klienty. Dále může být práce pro rodiče zdrojem komplexních informací o tom, co je důležité vědět o krizové situaci rozvodu či rozchodu, pokud je zde nezaopatřené dítě.

11 Seznam použitých zdrojů

1. AMATO, P. R., 2000. The consequences of divorce for adults and children. *Journal of Marriage and the Family*. 62 (4), 1269-87. <http://www.jstor.org/stable/1566735>.
2. BAROCHOVÁ, E., BALÁŽ, R., 2011. Na důkazech založená praxe. *Sociální práce/Sociálna práca*. 1/2011. ISSN 1213-6204.
3. BERMAN, G., FOX, A., 2010. The Future of Problem-Solving Justice: An International Perspective, 10 U. Md. L.J. Race Relig. Gender & Class. 10(1). Dostupné z: <http://digitalcommons.law.umaryland.edu/rrgc/vol10/iss1/2>
4. BRZOBOHATÝ, R., CIBUSOVÁ, M., ROGALEWICZOVÁ, R., et al. 2015. *Interdisciplinární spolupráce v nejlepším zájmu dítěte*. Brno: Tribun EU. 118 s. ISBN 978-80-263-1010-5.
5. CANHAM, S. L., 2014. Til Divorce Do Us Part: Marriage Dissolution in Later Life. *Journal of Divorce & Remarriage*. 55 (8), 591-612, doi: <https://doi.org/10.1080/10502556.2014.959097>.
6. CAPLAN, G., 1964. *Principles of Preventive Psychiatry*. New:York: The Guilford Press. 304 s. ISBN 978-0422982702.
7. CIPRIC, A., STRIZZI, J. M., ØVERUP, C. S., et al., 2020. Cooperation after Divorce: An RCT Study of the Effects of a Digital Intervention Platform on Self-Perceived Stress. *Psychosocial Intervention*. 29(2), 113-23. DOI: [org/10.5093/pi2020a7](https://doi.org/10.5093/pi2020a7).
8. DOSTÁLOVÁ, S., KILLAROVÁ, T., 2015. Cochemská praxe-role zapojených profesí. *Právo a rodina*, 1(7), 1-12.
9. DOUCHOVÁ, J., 2012. *Partnerská krize* [online]. Šance dětem [cit. 10. 4. 2022]. Dostupné z: <https://sancedetem.cz/partnerska-krize>.
10. *Forensic Social Work*. © 2020. [online]. NOFSW. [cit. 10. 4. 2022]. Dostupné z. <https://www.nofsw.org/what-is-forensic-social-work-1>
11. FRIESE, S., 2014. *Qualitative Data Analysis with ATLAS.ti*. 2. edition. London: Sage Publications. 296 p. ISBN 978-144-628-203-8.
12. FUČÍK, P., 2016. Gender Aspects of Divorce: How the Study of Divorce Can Contribute to Theoretical Approaches to the Sociology of the Family.

Sociologický časopis / Czech Sociological Review, 52 (4), 557–80, doi:
<http://dx.doi.org/10.13060/00380288.2016.52.4.272>.

13. GOLDBERG, A.E., ALLEN, K.E., SMITH, J.Z. 2021. Divorced and separated parents during the COVID-19 pandemic. *Family Proces*, doi: 10.1111/famp.12693 dostupné z: <https://wordpress.clarku.edu/agoldberg/files/2021/09/Goldberg-Allen-Smith-2021-Divorce-and-COVID-FP.pdf>
14. HALD, G. M., STRIZZI, J. M., CIPRIĆ, A., SANDER, S. 2019. *The Divorce Conflict Scale. Journal of Divorce & Remarriage*. doi:10.1080/10502556.2019.1627150
15. HENDEL, J., 2008. Kvalitativní výzkum: základní teorie, metody a aplikace. Praha: Portál. 408 S. ISBN 978-80-7367-485-4.
16. HENDEL, J., REMR, J., 2017. Metody výzkumu a evaluace. Praha: Portál. 376 s. ISBN 978-80-262-1192-1.
17. HENDL, J., 2012. Kvalitativní výzkum. 3. vyd. Praha: Portál. 407 s. ISBN 978-80-262-0219-6.
18. HÖHNE, S., PALONCYOVÁ, J., 2019. *Péče o děti po rozvodu či rozchodu* [online]. Praha: VÚPSV, v.v.i. [cit. 10. 4. 2022]. Dostupné z: https://katalog.vupsv.cz/fulltext/vv_002.pdfq
19. HOLÁ, L., 2003. *Mediace: způsob řešení mezilidských konfliktů*. Praha: Grada, 192 s. ISBN 80-247-0467-6.
20. HOLÁ, L., 2011. *Mediace v teorii a praxi*. Praha: Grada, 270 s. ISBN 978-80-247-3134-6.
21. HOLÁ, L., WESTPHALOVÁ, L., KOVÁČOVÁ, A. et al. *Rodinná mediace v České republice*. Praha: Leges, 2014, 43 s. ISBN 978-80-7502-015-4.
22. HOŘÍNOVÁ, A., 2008. *Znalecký posudek jako důkaz v rámci péče soudu o nezletilé* [online]. Brno: Právnická fakulta Masarykovy univerzity [cit. 10. 4. 2022]. Dostupné z: <https://www.law.muni.cz/sborniky/dp08/files/pdf/obcan/horinova.pdf>
23. HRUŠÁKOVÁ, M., KRÁLÍČKOVÁ, Z., 1998. *České rodinné právo*. 3., přeprac. a dopl. vyd. Brno: Masarykova univerzita, 9 s. ISBN 80-7239-192-5.

24. JÁNSKÝ, P., ŠATAVA, J., 2015. Ekonomické důsledky rozvodu pro oba manžele v České republice: Nákladné rozvody pro ženy či muže? *Fórum sociální politiky*. [online]. 2015/04, 9-19, [cit. 10. 4. 2022]. Dostupné z: <https://www.vupsv.cz/2015/08/10/ekonomicke-dusledky-rozvodu-pro-oba-manzele-v-ceske-republice-nakladne-rozvody-pro-zeny-ci-muze/>
25. KNETLOVÁ, Z., VOLFOVÁ, I., LOJÍKOVÁ, P. a kol. 2017. *Či je to hra? Zapojování dětí do rozhodovacího procesu jako promyšlená strategie při práci s rodinou ve sporech o dítě*. České Budějovice: Krizové centrum pro děti a rodinu v Jihočeském kraji, z.ú. 215 s. ISBN 978-80-904854-6-4.
26. KONOPÁSEK, Z., 2005. Aby myšlení bylo dobře vidět: nad novou verzí programu Atlas.ti. *Biograf*. 12(37), s. 89-109. ISSN: 1211-5770.
27. KUCHAROVÁ, V., BARVÍKOVÁ, J., HÖHNE, O. et al., 2020. *Zpráva o rodině 2020*. [online]. Praha: VÚPSV, v.v.i [cit. 14. 10. 2021]. Dostupné z: <https://www.mpsv.cz/documents/20142/225508/Zpr%C3%A1va%20o%20rodin%C4%9B%202020.pdf/c3bdc63d-9c95-497d-bded-6a15e9890abd>.
28. KVĚTENSKÁ, D., 2015. *Forenzní sociální práce a možnosti jejího uplatnění*. [online]. [cit. 10. 4. 2022]. Dostupné z: https://www.listyosp.cz/images/obr/1427973204_forenzni-socialni-prace.pdf#:~:text=forensic%29%20je%20soudn%C3%AD%20%C4%8Di%20kriminalistick%C3%A1%20soci%C3%A1ln%C3%AD%20pr%C3%A1ce.%20Podle,na%20ot%C3%A1zky%20t%C3%BDkaj%C3%ADc%C3%AD%20se%20pr%C3%A1va%20a%20pr%C3%A1vn%C3%ADch%20syst%C3%A9m%C5%AF
29. LEBOW, J. 2020. The Challenges of COVID-19 for Divorcing and Post-divorce Families. *Family Process*, 59(3), 967-73, doi: 10.1111/famp.12574.
30. *Manuál implementace Standardů kvality sociálně-právní ochrany*, 2014. [online]. MPSV. [cit. 10. 4. 2022]. Dostupné z: https://www.mpsv.cz/documents/20142/225508/manual_PO.pdf/d24b9186-1931-9a05-932e-b1efdec76fc1.
31. MATOUŠEK, O., 2013. *Metody a řízení sociální práce*. Praha: Portál. 400 s. ISBN 978-80-262-0213-4.
32. MATOUŠEK, O., 2015. *Děti a rodiče v rozvodu: manuál pro zúčastněné profesionály a rodiny*. Praha: Portál, 77 s. ISBN 978-80-262-0968-3.

33. NOVÁK, T., 2000. *Rodičovské judo: dítě během rozvodového řízení*. Praha: Grada, 90 s. ISBN 80-247-000-2-6.
34. NOVÁK, T., PRUCHOVÁ, B., 2005. *Předrozvodové a rozvodové poradenství*. Praha: Grada. 87 s. ISBN 978-80-247-1449-3.
35. NOVÁKOVÁ, M., MATOUŠEK, O., 2017. Zájem dítěte v opatrovnickém sporu-Cochemská praxe. [online] *Psychologie*. 11(2), 71-77. [cit. 10. 4. 2022]. Dostupné z: https://e-psycholog.eu/pdf/novakova_matousek.pdf
36. NOVÁKOVÁ, M., POLÁKOVÁ P., CHUROVÁ, P. 2019. *Manuál. Etablování interdisciplinární spolupráce*. [online]. Nadace Sirius. 30 s. [cit. 10. 4. 2022]. Dostupné z: https://www.nadacesirius.cz/soubory/metodiky/PDF_manual_Etablovani_CP.pdf
37. NOVÁKOVÁ, M., POLÁKOVÁ P., CHUROVÁ, P. 2019. *Manuál. Etablování interdisciplinární spolupráce*. [online]. Nadace Sirius. [cit. 10. 4. 2022]. Dostupné z: https://www.nadacesirius.cz/soubory/metodiky/PDF_manual_Etablovani_CP.pdf
38. NOVOSAD, L., 2004. *Základy teorie a metod sociální práce II díl*. Liberec: Technická univerzita, 30 s. ISBN 80-7083-890-6.
39. NOVOTNÝ, P., SYRŮČKOVÁ, I., et al., 2014. *Nový občanský zákoník-Rodinné právo*. Praha: Grada Publishing a.s., 208 s. ISBN 978-80-247-5167-2.
40. PERRING-CHIELLO, P., HUTCHISON, S., MORSELLI, D. 2015. Patterns of psychological adptation to divorce after a long-term marriage. *Journal of Social and Personal Relationship*. 32(3), 386-405. DOI: 10.1177/0265407514533769.
41. PIETROMONACO, P. R., OVERALL, N. C., 2021. Applying relationship science to evaluate how the COVID-19 pandemic may impact couples' relationships. *American Psychologist*, 76(3), 438–50. doi: <https://doi.org/10.1037/amp0000714>
42. PLAMÍNEK, J., 2013. *Mediace: nejúčinnější lék na konflikty*. Praha: Grada, 168 s. ISBN 978-80-247-5031-6.
43. POLIŠENSKÁ, P., FEBEROVÁ, R., STUHLÍK, Z., 2017. *Rodinné právo, Manželství*. Praha: Wolters Kluwer, 260 s. ISBN 978-80-7552-902-2.

44. PROCHÁZKA, M., 2012. *Sociální pedagogika*. Praha: Grada Publishing, a.s. 228 s. ISBN 978-80-247-4033-1.
45. *Průvodce pro rodiče v náročné životní situaci*, 2019. [online] Hradec Králové: Statutární město Hradec Králové, odbor sociálních věcí a zdravotnictví. [cit. 10. 4. 2022]. ISBN 978-80-87637-40-1.
46. PUNCH, K.F. 2008. Úspěšný návrh výzkumu. Praha: Portál. 232 s. ISBN: 978-80-7367-468-7.
47. ROGALEWICZOVÁ, R. 2015. Představení Cochemské praxe. *Rodinné listy*. 4 (1), 7-8.
48. ROGALEWICZOVÁ, R. 2019. *Dítě v rodičovském konfliktu*. Příbram: PBtisk, 165 s. ISBN 978-80-7502-342-1.
49. ROGALEWICZOVÁ, R., CIRBUSOVÁ, M. 2015. *Chochemská praxe v České republice*. [online] UMPOD. [cit. 10. 4. 2022]. Dostupné z: https://www.umpod.cz/fileadmin/user_upload/Realizovane_PROJEKTY/2_Rozvoj_partnerstvi_v_oblasti_mezinarodni_spoluprace/Sborniky/Cochemska_praxe_v_CR.pdf
50. ROGALEWICZOVÁ, R., KILLAROVÁ, T., 2015. Realizace Cochemské praxe v České republice 1. [online]. *Právo a rodina*, 2015, 8(1), 17-20. [cit. 10. 4. 2022]. Dostupné z: https://www.umpod.cz/fileadmin/user_upload/Realizovane_PROJEKTY/2_Rozvoj_partnerstvi_v_oblasti_mezinarodni_spoluprace/Odborne_clanky/Killarova_Rogalewiczova-Realizace_Cochemske_praxe_v_Ceske_republice-1.cast.pdf.
51. ROGALEWICZOVÁ, Romana. 2017. Interdisciplinární spolupráce při řešení rodičovských konfliktů. *Česká advokátní komora*. 12 (1), 35 s. ISSN 1210-6348
52. ROIZBLATT S., A., LEIVA F., V. M., MAIDA S., A. M., 2018. Separación o divorcio de los padres. Consecuencias en los hijos y recomendaciones a los padres y pediatras. *Revista Chilena de Pediatría*, 89(2), 166–172. doi:10.4067/s0370-41062018000200166
53. RUDOLPH, J., 2007. *Ty jsi moje dítě. „Cochemská praxe“ cesty k lidštějšímu rodinnému právu* [online]. cochem.pro [cit. 10. 4. 2022]. Dostupné z: <http://www.cochem.pro/ty-jsi-moje-dite.pdf>

54. SCHRAMM, D. G., BECHER, E. H., 2020. Common Practices for Divorce Education. *Family relations*. 69 (3), 543-58. DOI: 10,1111 / fare.12444.
55. SKŘIVÁNKOVÁ, M., 2022. *Rozvod manželství*. [online] Šance dětem. [cit. 10. 4. 2022]. Dostupné z: <https://sancedetem.cz/rozvod-manzelstvi>.
56. SMRŽ, J., 2015. *Válka o dítě: zájem potomka až na posledním místě*. [online]. Šance dětem. [cit. 10. 4. 2022]. Dostupné z: <https://sancedetem.cz/valka-o-dite-zajem-potomka-az-na-poslednim-miste#kam-se-obratit-o-radu-a-pomoc>.
57. SMRŽ, J., 2016. *Co se skrývá pod orgánem sociálně právní ochrany dětí*. [online]. Šance dětem. [cit. 10. 4. 2022]. Dostupné z: <https://sancedetem.cz/co-se-skriva-pod-organem-socialne-pravni-ochrany-deti>.
58. SOPI, D.A., 2020. The Impact of Covid-19 Pandemic on Marital Relations- Case Study Kosovo. *Acta Universitatis Danubius: Juridica*, 16(3), 21-30, doi: 10.37200/ijpr/v24i5/pr2020647
59. SOREK, Y., 2019. Children of divorce evaluate their quality of life: The moderating effect of psychological processes. *Children and Youth Services Review*, 107, doi: 10.1016/j.chilyouth.2019.10
60. *Statistická ročenka České republiky, Rozvody podle počtu nezletilých dětí z manželství a pořadí rozvodu*. 2021. [online]. ČSÚ. [cit. 10. 4. 2022]. Dostupné z: <https://www.czso.cz/csu/czso/4-obyvatelstvo-gaj9osvv38>.
61. ŠATAVA, J. 2013. *Dopad rozvodu na příjmy v důchodu*. [online]. IDEA. [cit. 10. 4. 2022]. Dostupné z: https://aa.ecn.cz/img_upload/8b47a03bf445e4c3031ce326c68558ae/vliv_rozvodu_na_prijmy_v_duchodu1_-detailni_rozliseni.pdf.
62. ŠÍNOVÁ, R., WESTPHALOVÁ, L., KRÁLÍČKOVÁ, Z. A kol., 2016. *Rodičovská odpovědnost*. Praha: Leges, 2016, 101 s. ISBN 978-80-7502-179-3.
63. ŠIŠKOVÁ, Tatjana, 2016. *Průvodce rodinnou mediací*. Praha: Portál, 256 s. ISBN 978-80-262--1157-0.
64. ŠPAŇHELOVÁ, O., 2010. *Dítě a rozvod rodičů*. Praha: Grada Publishing. 179 s. ISBN 978-80-247-3181-0.
65. *Úmluva o právech dítěte a související dokumenty*. 2016. [online]. MPSV. [cit. 10. 4. 2022]. ISBN 978-80-7421-120-1. Dostupné z:

<https://www.vlada.cz/assets/ppov/rlp/vybory/pro-prava-ditete/Preklady-dokumentu-OSN.pdf>

66. VIGL, J., STRAUSS, H., TALAMINI, F., ZANTNER, M., 2022. Relationship satisfaction in the early stages of the COVID-19 pandemic: A cross-national examination of situational, dispositional, and relationship factors. *Plos One*, 17(3), 1-16, doi: 10.1371/journal.pone.0264511.
67. VODÁČKOVÁ, D. et al. 2020. *Krizová intervence*. Praha: Portál. 544 s. ISBN 978-80-262-1704-6.
68. Zákon č. 292/2013 Sb., o zvláštních řízeních soudních, 2013. [online]. [cit. 10. 4. 2022]. In: *Sbírka zákonů České republiky*, částka 112, s. 3188. ISSN 1211-1244. Dostupné z: <http://aplikace.mvcr.cz/sbirka-zakonu/start.aspx>
69. Zákon č. 359/ 1999 Sb., o sociálně-právní ochraně dětí, 1999. [online]. [cit. 10. 4. 2022]. In: *Sbírka zákonů České republiky*, částka 111, s. 7663. ISSN 1211-1244. Dostupné z: <http://aplikace.mvcr.cz/sbirka-zakonu/start.aspx>
70. Zákon č. 588/ 2020 Sb., o náhradním výživném pro nezaopatřené dítě a o změně některých souvisejících zákonů (zákon o náhradním výživném), 2020. [online]. [cit. 10. 4. 2022]. In: *Sbírka zákonů České republiky*, částka 240, s. 6702. ISSN 1211-1244. Dostupné z: <http://aplikace.mvcr.cz/sbirka-zakonu/start.aspx>
71. Zákon č. 89/ 2012 Sb., občanský zákoník, 2012. [online]. [cit. 10.4. 2022]. In: *Sbírka zákonů České republiky*, částka 33, s. 1109-30. ISSN 1211-1244. Dostupné z: <http://aplikace.mvcr.cz/sbirka-zakonu/start.aspx>
72. Zákon č. 99/1963 Sb., občanský soudní řád, 1963. [online]. [cit. 10. 4. 2022]. In: *Sbírka zákonů České republiky*, částka 56, s. 390. ISSN 1211-1244. Dostupné z: <http://aplikace.mvcr.cz/sbirka-zakonu/start.aspx>
73. ZAKOUŘILOVÁ, E., 2017. Práce s rodinami v rozvodové situaci. [online]. *Sociální práce/sociálna práca*. 5/2017. [cit. 10. 4. 2022]. Dostupné z: <https://socialniprace.cz/online-clanky/prace-s-rodinami-v-rozvodove-situaci/>.
74. Zápis z online zasedání Výboru pro práva dítěte ze dne 16. února 2021 [online]. Úřad vlády České republiky. [cit. 10. 4. 2022]. Dostupné z: https://www.vlada.cz/assets/ppov/rlp/vybory/pro-prava-ditete/ze-zasedani-vyboru/Zapis-jednani-Vyboru_160221.pdf

12 Seznam tabulek, schémat, obrázků, grafů

12.1 Schéma

Schéma 1: Potřeby rodičů při rozvodu/rozchodu

Schéma 2: Intervenující organizace a instituce a jejich pomoc

Schéma 3: Absence podpory a pomoci

Schéma 4: Edukace organizacemi

Schéma 5: Práce s rodinou v období rozvodu či rozchodu

Schéma 6: Pohled na Cochemský model

12.2 Tabulka

Tabulka 1: Základní informace o informantech (členové rodiny)

Tabulka 2: Základní informace o informantech (odborníci)

12.3 Obrázek

Obrázek 1: Srovnání výhod postupů

Obrázek 2: Harmonogram sběru dat

Chybí obrázek z kapitoly EBP – jak jste řídila zdroje....

12.4 Graf

Graf 1: Provedený výběr zdrojů

13 Seznam zkratk

NOZ-zákon č. 89/ 2012 Sb., občanský zákoník

OSŘ-zákon č. 99/ 1963 Sb., občanský soudní řád

NOSW-National Organization of Social Work

14 Přílohy

Příloha 1: Otázky pro rodiče v období rozvodu či rozchodu

1. Identifikační údaje (věk, pohlaví, vzdělání, počet dětí, iniciativa rozvodu, doba od podání žádosti)
2. S jakými institucemi či organizacemi jste řešil rozvod/rozchod?
3. Jak hodnotíte spolupráci s jednotlivými institucemi a organizacemi?
4. V čem konkrétně vidíte přínos jednotlivých institucí a organizací v období rozvodu/rozchodu?
5. Co Vám na spolupráci s institucemi či organizacemi scházelo?
6. vyberte jednu instituci, která vám nejvíce pomohla a zdůvodněte proč?
7. Jaké dopady měl rozvod či rozchod na Váš život?
8. Co jste během rozvodu/rozchodu nejvíce potřeboval/a?
9. Co pro Vás bylo během rozvodu/rozchodu nejvíce náročné?

Příloha 2: Otázky pro odborníky intervenujících institucí či organizací?

1. Co je podle Vás nejdůležitější při zahájení spolupráce s rodinou v období rozvodu či rozchodu, pokud je zde nezaopatřené dítě?
2. O čem edukujete rodiče?
3. Jaké vidíte rozdíly při intervenci s otcem a matkou při rodičovském konfliktu?
4. Jaké vidíte rozdíly při intervenci klientů vysokoškolsky vzdělané, kteří mají poznatky o procesu rozvodového řízení oproti ostatním klientům?
5. Pokud se setkáte s charakteristikami syndromu zavrženého rodiče, jak postupujete?
6. Jaké nástroje, metody a techniky využíváte k posouzení potřeb dítěte?
7. Jaké metody a techniky využíváte při nízké spolupráci rodin?
8. Jaké výhody vidíte v Cochemské praxi oproti běžnému procesu rozvodového řízení?
9. Jaké nevýhody vidíte v Cochemské praxi oproti běžnému procesu rozvodového řízení?
10. Jak vnímáte spolupráci s ostatními institucemi, kteří mohou být zapojeny do procesu rozvodového řízení?

Příloha č. 3 Informovaný souhlas s účastí výzkumu

Dobrý den,

jmenuji se Klaudie Němečková a jsem studentkou 2 ročníku magisterského studijního programu Management sociální práce v organizacích, Zdravotně sociální fakulty, Jihočeské univerzity v Českých Budějovicích.

Zpracovávám diplomovou práci na téma „Podpora rodin v krizové situaci rozvodu či rozchodu, v rámci které zpracovávám výzkum, jehož cílem je:

1. Zjistit efektivnost pomoci organizací a institucí zapojených do řešení krizové situace rozvodu a rozchodu. Jde tedy o to, jak rodiče subjektivně hodnotí podporu a pomoc poskytnutou od odborníků, které s nimi v průběhu tohoto procesu spolupracovali a intervenovali.
2. Zajistit informace o tom, jaké metody a techniky využívají pracovníci odborné organizace či instituce při intervenci rodin v období rozvodu či rozchodu.

Pro získání informací byla zvolena kvalitativní výzkumná strategie, metoda polostrukturovaný rozhovor a technika dotazování. Účast ve výzkumu je zcela anonymní a získané informace budou sloužit pouze ke zpracování praktické části mé diplomové práce.

Ráda bych se Vás zeptala, zda souhlasíte s nahráváním rozhovoru a tím i účastí ve výzkumu ?

ROZCHODEM RODINA NEKONČÍ

„Dohoda je cesta“

**Rozcházíte se a máte spolu děti?
Chcete i po rozchodu zůstat dobrými rodiči?**

Získejte podporu od odborníků a rodičů,
kteří prochází podobně náročnou situací.

Nemusíte na to být sami!

Bezplatný vzdělávací program pro táty a mámy

- 7 skupinových setkání
- sdílení s dalšími rodiči
- podpůrná skupina pro děti
- služby psychologa či mediátora

rodinanekonci.cz

Nabízíme Vám:

- 7 skupinových setkání (zvlášť pro muže a ženy, i společné)
- sdílení s dalšími rodiči v podobné situaci
- bezpečný prostor (přihlásíte-li se oba, na skupinách se nepotkáte)
- služby psychologa či mediátora
- příspěvek na hlídání malých dětí
- informace a kontakty (právní, finanční)

Naučíte se:

- vnímat potřeby svých dětí
- komunikovat s druhým rodičem
- předcházet a řešit konflikty
- orientovat se v náročné životní situaci

Pro vaše děti:

- bezpečné zpracování pocitů spojených s rozchodem rodičů
- podpůrnou skupinu pro děti od 6 do 12 let
- individuální psychologické poradenství

Program je pro Vás vhodný, pokud:

- se právě rozcházíte (účast obou rodičů je vítaná, ale není podmínkou)
- máte alespoň 1 dítě do 18 let
- jste otevření možnosti se dohodnout

Kde: v Praze a Českých Budějovicích
Více informací: rodinanekonci.cz

Evropská unie
Evropský sociální fond
Operační program Zaměstnanost

Aperio *

